

TÜRKÇE

5-6-7-8

ORTAOKUL GENEL TEKRAR

KONU ÖZETLERİ

İÇİNDEKİLER

Sözcükte Anlam	3
Cümlede Anlam	6
Söz Sanatları	8
Parçada Anlam	13
SÖZCÜK TÜRLERİ	
İsimler	17
Sıfatlar	17
Zamirler	18
Zarflar	19
Edatlar	19
Bağlaçlar	20
Ünlemler	21
Fiiller	21
Fiilimsiler	25
Tamlamalar	27
Cümlenin Öğeleri	28
Fiilde Çatı	30
Cümle Çeşitleri	31
Anlatım Bozukluğu.. ..	32
Metin Türleri	34
Yazım Kuralları	38
Noktalama İşaretleri	50
Ses Bilgisi	53
Atasözleri ve Deyimler	57

Eş Anımlı Kelimeler.....	59
Eş Sesli Kelimeler Sözlüğü.....	63

SÖZCÜKTE ANLAM

GENEL BİLGİLER

Sözcük, çoğu zaman dilin kendi başına anlamı olan en küçük parçası diye tanımlanır. Ağaç, rüya, dost gibi sözcükler buna örnektir. Bazı sözcükler ise tek başına anlam taşımayıp diğer sözcüklerle bir araya geldiğinde belli bir anlam ifade eder: için, gibi, göre...

LGS'de sözcük anlamına dayalı sorular değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. "Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek/mecaz anlamda kullanılmıştır?", "..... sözcüğü kaç farklı anlamda kullanılmıştır?" en fazla karşılaştığımız soru kalıpları olmuştur.

A. ANLAM BAKIMINDAN SÖZCÜKLER

1- Gerçek Anlam (Temel Anlam)

- Yan Anlam

2- Mecaz Anlam

3- Terim Anlam

4- Argo Anlam

5- Soyut Anlam

6- Somut Anlam

7- Genel ve Özel Anlam

1- Gerçek Anlam (Temel Anlam)

Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamına ya da sözlükteki ilk anlamına gerçek anlam denir. ÖRN: Dün sabah okula giderken burnum kanadı. (Burun denildiğinde aklımıza gelen ilk gelen koku alma organımızdır. Bu cümlede de akla gelen ilk anlamda kullanıldığı için gerçek anlamlıdır.)

* Bu yemek çok acıydı.

* Evimiz soba yanınca çok sıcak oluyor.

* Çocuğun topu derin bir çukura düştü.

A) Yan Anlam

Gerçek (temel) anlamından tam olarak uzaklaşmadan mantık, şekil ya da yakınlık ilişkisine dayalı olarak zamanla bir sözcüğün daha çok yakıştırma yoluyla yeni anlamlar kazanmasına yan anlam denir.

Örn: Ayakkabının burnu eskimişti.

(Burun yüzümüzde uç noktada bulunması ve sivri olması ayakkabının burnuyla şekil ve mantık yönünden benzerlik göstermektedir. Yakıştırma yoluyla kazanılan bu anlama yan anlam denir.)

* Masanın ayağı kırılmış.

* Aradığım dosya çantanın ön gözünde çıktı.

* Dağın eteklerine de kar yağdı.

2- Mecaz Anlam

Sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamlara mecaz anlam denir.

Örn: Çok acılı günler geçirdi. (Gerçek anlamda acı, tat alma duyumuzla algılayabileceğimiz bir şeyken bu cümledeki acının tat ile hiçbir ilişkisi yoktur.)

* Bizi çok sıcak karşıladı.

* Sana karşı çok derin duygular hissediyorum.

* Bu şarkıya bavılıyorum.

3- Terim Anlam

Herhangi bir bilim, sanat, spor ya da mesleklerle ilgili özel bir kavramı karşılayan sözcüklere terim denir. Yeni bulunan bir kavram, yeni bir terimle karşılanabileceği gibi, günlük hayatta kullanılan bir sözcüğe özel bir anlam verilerek de karşılanabilir. ÖRN: "Ağız" sözü "Adamın ağzında diş kalmamış." Cümlesinde gerçek anlamında ve günlük kullanımlıdır. Aynı söz "İstanbul'da büyümüş ama Maraş ağzıyla konuşuyor." cümlesinde dilbilim terimi olarak kullanılmıştır.

* Irmağın ağzı toprakla dolmuş.

* Oyunun üçüncü perdesinde rol alıyorum.

* Ayağı olmayan göllerde tuz oranı yüksek olur.

4- Argo Anlam

Sadece belli bir topluluk ya da meslek tarafından kullanılan özel sözcüklerden oluşan dile argo denir. Argo, küfür değil; sokak ağzı kullanımdır.

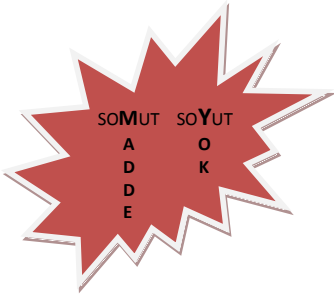
ÖRN: Uçlanmak (vermek) , papel (para) , tüymek (kaçmak) , çakmak (sınıfta kalmak veya anlamak)...

* Yabancı birinin kapının önünden bir iki defa geçtiğini görünce biraz uyuzlandım. (Uyuzlanmamak; huylanmak, şüphelenmek anlamında kullanılmıştır.)

* Burada bekleme, yavlan hemen. (Çekip gitmek)

5- Somut/Soyut Anlam

Beş duyu organımızın herhangi biriyle algılabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklere somut anlam denirken beş duyu organımızın hiçbirleriyle algılanmamasına rağmen var olduğunu kabul ettiğimiz düşünce ve kavramlara soyut anlam denir.

6- Genel /Özel Anlam

Sözcüğün bir türün tamamı için kullanılmasına **genel anlam**, o türün sadece bir ya da birkaç örneğine işaret edecek şekilde kullanılmasına da **özel anlam** denir. Cümlede önce genel kapsamlı bir sözcük sonra da o sözcüğün kapsamındaki bir başka sözcük söylenirse genelden özele sıralama yapılmış olur.

ÖRN: Çiçek duyguların tercümanı olmuştur. (Genel Anlam – Belli bir çiçekten bahsedilmemiş, bütün çiçekler kastedilmiş)

Çiçek soğuktan kurumuştur. (Özel Anlam – Belli ve bilinen bir çiçekten bahsedilmiş)

Varlık- Canlı- Hayvanlar- Memeli Hayvanlar- Köpek- Kungal (Genelden özele sıralama yapılmıştır.)

B. SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ

1- Eş Anlam

Aynı kavramı karşılayan farklı sözcükler eş anlamlıdır. Yazılışları farklı olmasına rağmen aynı anlama gelen sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcükler denir.

Ayakakabı- Kundura
Okul – Mektep
Sene – Yıl

NOT: Kelimeler cümlelerde kazandıkları anlamlara göre eş anlamlı sözcüğü değişebilir. Mecaz anlamda kullanılması durumunda dikkat ediniz!

Örnek: “kara” sözcüğünün eş anlamlısı “ siyah”tır ancak “kara gün” gibi bir kullanımda eş anlamlısı “ siyah” değil “kötü” sözcüğü olur.

2- Karşıt (Zıt) Anlam

Birbirine karşıt kavramları karşılayan sözcüklerdir. Karşıt anlamlı sözcükler iki zıt noktayı belirtirler.

ÖRN: Güzel X Çirkin

iyi X Kötü

Gelmek X Gitmek

Not: “Gelmemek” sözcüğü “ gelmek” sözcüğünün zıttı değil olumsuzdur.

3- Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

Yazılışı ve okunuşu aynı olduğu hâlde anlamları farklı olan kelimelerdir. Bunlar yalın hâlde olabildikleri gibi ek almış hâlde de olabirler. Şiirde cinas olarak kullanılır ve cinaslı kafiye yapılır.

Gül: 1. çiçek, 2. gülmekten emir

Kır: 1. kırsal alan, 2. kırmaktan emir, 3. beyaz

Yazma: 1. baş örtüsü, 2. yazmaktan olumsuz emir, 3. yazma işi

4- Yakın Anlamlı Sözcükler

Yazılışı ve okunuşu farklı olan, anlamdaş gibi görüldüğü hâlde birbirinin yerini tamamen tutamayan, yani aralarında anlam ayrıntısı bulunan kelimelerdir. Bunlar çoğunlukla Türkçe kelimelerdir.

**göndermek-yollamak,
bezmek-bıkmak-usanmak,
dilemek-istemek,
çevirmek-döndürmek,
söylemek-demek-konuşmak,
eş-dost,
hısım-akraba**

5- İkilemeler

Sözün anlamını pekiştirmek, onu zenginleştirmek ya da değişik anlam ilgileri oluşturmak için iki sözün bir araya getirilmesiyle oluşan söz öbeğidir. İkilemeler yapıcı ve anlamca farklılıklar gösterir. Oluşumları bakımından ikilemeler:

- Aynı Sözcüklerin Tekrarıyla Oluşanlar
Usul usul içeri sokuldu.
- Yakın Anlamlı Sözcüklerle Oluşturulanlar
Yalan yanlış sözlerle ortalığı karıştırdı.
- Karşıt Anlamlı Sözcüklerle Oluşturulanlar
İleri geri konuşup bizi kızdırdı.
- Biri Anlamlı Biri Anlamsız Sözcüklerle Oluşturulanlar
Eğri büğrü yollardan denize ulaştık.
- Her İki de Anlamsız Sözcüklerle Oluşturulanlar
Abur cubur yemek obeziteye yol açıyor.
- Yansıma Sözcüklerden Oluşturulanlar
Arabalar vızır vızır geçiyordu.

NOT: İkilemeler ayrı yazılır ve aralarında hiçbir noktalama işareti konmaz.

6- Dolaylama

Bir kelimeyle anlatılabilecek bir durumu birden fazla kelimeyle anlatmaya denir.

"yavru vatan": Kıbrıs,
"aptal kutusu": Televizyon,
"ulu önder": Atatürk
"derya kuzuları": balık,
"file bekçisi": kaleci
"Türkiye'nin kalbi": Ankara
"Ege'nin incisi": İzmir
"sanat güneşi": Zeki Müren

7- Ad Aktarması

Benzetme ilgisi kurmadan bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıdır. Parça-bütün, iç-dış, eser-yazar, genel- özel ilişkileriyle oluşturulur.

Bir hilal uğruna canlarından geçtiler. (parça-bütün "hilal" sözü bayrak yerine kullanılmıştır.)
Tabağını bitirmeden kalkma. (Yemeği)
Bu hafta Sait Faik okuyorum. (Eseri)
Uçak Ankara'ya iniyor. (Havaalanı)

8- Yansıma Sözcükler

Doğada duyulan seslerin taklit edilmesiyle oluşturulan sözcüklerdir.

ÖRN: Çalılıklardan cıtır geliyordu.

* Köpekler dışarıda havlıyordu.

* Su sırlı sırlı akıyordu.

NOT: Yansıma sözcüklere benzeyen ancak ses ilgisi olmayan sözcüklere yansıma denmez.

Güneş piril piril pırıldı.

Camlar ışıl ışıl temizlenmişti.

Aslan kükremeleri duyuluyordu.

CÜMLEDE ANLAM

Anlatımına Göre Cümleler

1- Öznel Anlatımlı Cümleler (Subjektif)

Söyleyenin kendi düşüncesini, duygusunu veya beğenisini içeren; doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye göre değişen cümlelerdir.

2- Nesnel Anlatımlı Cümleler (Objektif)

Söyleyenin duygu veya düşüncesini içermeyen; doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye göre değişiklik göstermeyen, herkesçe kabul görmüş, kanıtlanabilir yargıları içeren cümlelerdir.

NOT: Bilginin doğru ya da yanlış olması nesnelliği etkilemez. Önemli olan bilginin ispatlanabilir olmasıdır.

3- Tanım Cümleleri

Bir şeyin ne olduğunu anlatan cümleler tanım cümleleridir. **"BU NEDİR?"** sorusunun cevabını içeren cümlelerdir.

UYARI: Tanım cümleleri öznel de olabilir nesnel de olabilir.

- **Sözcük,dilin anlamlı en küçük parçasıdır. (Sözcük nedir?)**

4- İçerik (Konu) Cümleleri

Yazarın eserinde ele aldığı konuyu belirten cümlelerdir. **"Ne anlatmış?"** sorusunun cevabıdır.

5- Üslup(Biçem) Cümleleri

Sanatçının dili kullanma biçimi,anlatım şekli üslupla ilgilidir. Cümlelerin uzunluğu, kısalığı, sözcük seçimi, dilin yalınlığı, özgünlüğü, sanatlı söyleyişi vb. ile ilgili ifadeler üslupla ilgilidir. **" NASIL ANLATMIŞ?"** sorusunun cevabıdır.

Cümlede Anlatım Özellikleri

Cümlede anlatım özellikleri Açıklık, duruluk, yalınlık, sadelik, özgünlük, yoğunluk (derinlik), doğruluk, evrensellik, kalıcılık ve tutarlılık gibi kavramları beraberinde getirmektedir.

* **Açıklık:** Türkçe sorularında sıkça karşımıza çıkan açıklık kavramı, tek anlama gelmek ve net anlamlı olmaktır. Bir cümlenin kişi, noktalama ve anlam yönünden anlaşılır olmasıdır. Ben, kardeşimi ablamdan daha çok severim. Buradan "Ben, kardeşimi annemi sevdiğimden çok seviyorum" anlamı ve "Ben kardeşimi, annemin kardeşimi sevdiğinden daha çok seviyorum" anlamı çıkıyor. Dolayısıyla iki anlam çıktığı için açıklık yoktur. Açıklık yoksa o cümlede anlatım bozukluğu vardır.

* **Duruluk:** Türkçe cümlede anlatım özellikleri içinde yer alan duruluk, bir cümlede gereksiz söz kullanılmayı ve gerektiği kadar sözcük kullanmayı belirtmektedir. Onunla ilk tanıştığımda ondan hiç hoşlanmamıştım. Burada "ilk" sözcüğü fazlalıktır. Çünkü bir kişiyle tanıştığında zaten önceden tanışmamışsındır. Duruluk yoksa o cümlede anlatım bozukluğu vardır.

* **Yalınlık:** Süssüz, sanatsız, şatafatsız, gösterişsiz, dolambaçlı yollara başvurmadan direkt anlatımı ifade eden cümlelerdir. **Bu cümlelerde abartma, benzetme, mecazlık, kişileştirme gibi söz sanatlarına yer verilmez.** Yalınlık yoksa anlatım bozukluğu vardır diyemeyiz. Çünkü yalınlık o yazıyı yazan kişiye bağlı bir niteliktir.

*Akıcılık

Akıcılık, anlatımın pürüzsüz olması, hiçbir engele uğramadan akıp gitmesi demektir.Gereksiz ek, hece veya sözcük bulunması,anlatım sırasında ses akışını bozan ses veya sözcüklere yer verilmesi veya söylenmesi güç sözcüklerin metinde kullanılması akıcılığa engel olan durumlardır.

***Özgünlük:** Yazarın dil ve anlatım bakımından farklı olması, yeni, kendine özgü, orijinal ve yenilikçi olması gibi anlamları ifade eder.

* **Yoğunluk (Derinlik):** Türkçe dersine ait cümlede anlatım özellikleri konusunda yer alan yoğunluk, derin yoruma açık, satır aralarında okunan anlatım, sıradan olmayan, sıgı olmayan, yüzeysel olmayan anlatım, az sözle çok şey anlatmak ve her okunuşta yeni anlamlar bulunabilen anlatım şeklidir. Kısaca duygu ve düşünce zenginliğidir.

***Doğallık(içtenlik):** Bir düşüncenin içten, samimi ve olduğu gibi aktarılmasıdır.

* **Evrensellik:** Düşünceleriyle tüm insanlığa seslenmeyi başarabilmektedir.

* **Kalıcılık:** Bir yazarın yalnızca yaşadığı devirde değil gelecekte de anılması ya da adından söz ettirmesidir.

* **Tutarlılık:** Bir yazarın düşünce ve davranışlarının, yazdıklarıyla uyumasıdır.

* **Özlülük:** Kısa cümlelerle anlam bakımından çok şey anlatmaya dayalı kuraldır.

6- Doğrudan Anlatım Cümleleri

Başkasına ait bir sözün hiç değiştirilmeden tırnak işareti ya da virgül ile aktarılmasına doğrudan anlatım cümlesi denir.

- * Atalarımız, kalem kılıçtan keskindir, der.

7- Dolaylı Anlatım Cümleleri

Başkasından alınan sözün, cümledeki yargıyı değiştirmeden, kendi sözcüklerimizle aktarılmasına dolaylı anlatım denir. "söyledi,belirtti,açıkladı vb." ifadelerle biter.

- * Öğretmenimiz ödevleri yarın getirmemizi söyledi.

8- Aşamalı Durum Bildiren Cümleler

Bir olayın veya durumun giderek değiştiğini bildiren cümlelerdir. Eylem aniden değil, süreç içinde gerçekleşir.

- * Hastamız günden güne iyileşiyor.
- * Yapraklar artık yavaş yavaş dökülmeye başladı.
- * Gün geçtikçe sana olan sevgimiz artıyor.

9- Örtülü Anlam İçeren Cümleler

Cümleyi okuduğumuz zaman cümlede söylenilenden başka bir de söylenilmeyen, örtülen, gizlenen anlam varsa buna örtülü anlam denir.

* Dilek de yazılıdan 100 almış. (Dilek'ten başka 100 alanlar var.)

* Artık yalan konuşmuyorsun. (Önce yalan konuşuyordun.)

SÖZ SANATLARI

1.)TEŞBİH(BENZETME)

Sözü daha etkili duruma getirmek için aralarında ilgi bulunan iki unsurdan güçsüzü olanı güçlü olana benzetmektir.

Benzetmede dört unsur bulunur:

- Benzenen
- Benzetilen
- Benzetme Yönü
- Benzetme Edatı

Çocuk tilki gibi kurnaz biriydi.

Benzeyen(çocuk),benzetilen(tilki),
benzetme yönü(kurnazlık),benzetme edatı(gibi)

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

(Vatan cennete benzetilmiş)

Binalar kale gibi olduğundan içeri girilemiyordu.

(Binalar kaleye benzetilmiş.)

2)KİNAYE

Bir sözü hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanmaktır.

Uyarı:Kinayede daha çok mecaz anlam kastedilir.

ÖRN: Mum dibine ışık vermez.

Hamama giren terler.

Taşıma su ile değirmen dönmez.

Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Ateş düştüğü yeri yakar.

Yaptığı hatayı anlayınca yüzü kızardı.

3)TEŞHİS(KİŞİLEŞTİRME)

İnsan dışındaki canlı cansız varlıklara insan özelliği kazandırmaktır.

Güzel gitti diye pınar ağladı.

Menekşeler külahını kaldırdı.

Bir sarmaşık uyanıyordu uykusunda Geriniyordu bir eski duvarın sivasında.

Toros dağlarının üstüne, Ay uneledi bütün gece.

O çay ağır akar,yorgun mu bilmem/Mehtabı hasta mı,solgun mu bilmem.

4)İNTAK(KONUŞTURMA)

İnsan dışındaki varlıkları konuşurmaktır.Her intak sanatında teşhis sanatı vardır;ancak her teşhiste intak sanatı yoktur.

Deniz ve Mehtap sordular seni: Neredesin?

Maymun şunu anlatmak istemişti fikrince: Boşa gitmez kötüyü bir ceza verilince.

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna: İçimde kayan yara gibisin.

Ey benim sarı tamburam! Sen ne için inilersin? İçim oyuk,derdim büyük Ben onunçün inilerim

5)MÜBALAĞA (ABARTMA):

Sözün etkisini güçlendirmek için bir şeyi olduğundan daha çok ya da olduğundan daha az göstermektir.

ÖRN:

Manda yuva yapmış söğüt dalına, Yavrusunu sinek kapmış.

Alem sele gitti gözüm yaşından.

Bir ah çeksem dağ taş eritir, Gözüm yaşı değirmeni yürütür.

Bir gün gökyüzüne otursam, Evlerin tavanlarını birer birer açsam.

Sıladan ayırımı,gözümde yaşlar, Sel olup taşacak bir gün derinden.

6)TEZAT (KARŞITLIK/ZITLIK)

Aralarında ilgiden dolayı,birbirine zıt kavramları bir arada kullanmaktır.

Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.

Yaşamayı uğruna ölecek kadar seviyorum.

Çok uzaklaşma donarsın, çok yaklaşma vanarsın

Neden böyle düşman görünürsünüz, Yıllar yılı doşt bildiğim aynalar?

İçimde kar donar,buzlar tutuşur,

Yağan ates midir,kar mıdır bilmem.

Anlam İlişkileri Bakımından Cümleler

1. EŞ ANLAMLI CÜMLELER

Aynı konu ve düşüncenin, farklı sözcükler ve söz dizimiyle dile getirildiği cümlelerdir.

Örnek

- » Belirli bir hedefi olmayan insana kimse yardımcı olamaz.
- » Bir insan hangi limana yelken açtığını bilmiyorsa hiçbir rüzgâr işine yaramaz.

2. YAKIN ANLAMLI CÜMLELER

Eş anlamlı cümlelerde, biri diğerinin yerini tutabilecek iki cümle söz konusu idi. Yakın anlamlı cümlelerde ise aynı özü, aynı ruhu taşıyan iki cümle vardır.

Örnek

- » Hayatını insanların mutluluğuna adanmıştı.
 - » İnsanları mutlu etmek için ömür boyu çalışmaktan zevk aldı.
- Bu cümlelerin ikisinde de söz konusu kişinin ömür boyu insanların mutluluğu için çalıştığı ifade edilmektedir. Buraya kadar eş anlamlılık söz konusudur. Ancak ikinci cümlede “bu çalışmadan zevk almak” gibi bir ayrıntı vardır. Bu ayrıntı sebebiyle bu cümlelere yakın anlamlı cümle diyoruz.

3. KARŞIT (ZİT) ANLAMLI CÜMLELER

Anlamca birbirine zıt olan, birbiriyi çelişen cümlelerdir. Bu tür cümlelerde konu genellikle aynıdır; fakat konuya bakış açısı farklıdır.

Örnek

- » Sanayileşme, çevreye zarar vermektedir.
 - » Gelişmek isteyen toplumlar, sanayiye önem vermelidir.
- Bu cümlelerde konu sanayileşmedir. İlk cümlede sanayileşmenin kötü yönü, diğerinde ise iyi yönü

anlatılmaktadır.

4. NEDEN (SEBEP) – SONUÇ İLİŞKİLİ CÜMLELER

Bir eylemin hangi gerekçeyle veya hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümlelerin yüklemine “niçin?”, “neden?” soruları sorulduğunda bu sorular cevapsız kalmaz. Neden-sonuç cümleleri iki bölümden oluşur: Birinci bölüm neden (sebeup), ikinci bölüm ise sonuç bildirir. Genellikle “için, -den, -diğinden, ile” gibi ekler ve edatlar kullanılır. Buna “gerekçe” de denmektedir. Bu tür ifadelerde sebep cümlesi ile sonuç cümlesinin yerleri değiştirilebilir.

5. AMAÇ – SONUÇ İLİŞKİLİ CÜMLELER

Eylemin hangi amaca bağlı olarak gerçekleştiğini belirttiği cümlelerdir. Bu tür cümlelerde de “için, diye, üzere” gibi edatlardan yararlanılır. Amaç – sonuç cümleleri, eyleme sorulan “hangi amaçla?” sorusuna cevap verir. Bütün amaç-sonuç cümleleri “-mak için” kalıbına oturur.

6. KOŞUL (ŞART) – SONUÇ İLİŞKİLİ CÜMLELER

Bir olayın veya durumun gerçekleşmesinin, başka bir olayın veya duruma bağlı olduğunu belirten cümlelerdir. Bu tür cümlelerde birinci bölüm (yan yargı) koşul, ikinci bölüm ise o koşula bağlı olarak ortaya çıkan sonuçtur (temel yargı). Türkçede koşul anlamı asıl olarak “-se” şart ekiyle sağlanır. “ise”, “-ince”, “-dikçe”, “mi”, “ama”, “üzere”, “yeter ki” ile de koşul anlamı sağlanabilir. Bütün koşul-sonuç cümleleri “-se, -sa” kalıbına oturur.

7. KARŞILAŞTIRMA CÜMLELERİ

Birden fazla varlık, kavram ya da durumun karşılaştırıldığı cümlelerdir. Karşılaştırmada benzerlik, farklılık, üstünlük gibi değişik durumlar ifade edilir. Karşılaştırma ilgisi “gibi, kadar, en, daha, çok, göre, fazla” gibi sözcüklerle kurulur.

Örnek: Kışın Gökşun, Kahramanmaraş’tan daha soğuktur.

Televizyon da sinema kadar etkilidir.

Köyün en güzel çileği bahçemizde yetişir.

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

Öneri (Teklif) Cümleleri	Varsayım Cümleleri	Eleştiri Cümleleri	Öz Eleştiri Cümleleri	Davranış Cümleleri	Ön Yargı (Peşin Hüküm) Cümleleri
Uyarı Cümleleri	Görüş Cümleleri	Yakınma (Şikayet) Cümleleri	Hayıflanma Cümleleri	Pıgınlık Cümleleri	Sitem Cümleleri
Küçümseme Cümleleri	Azımsama Cümleleri	Sasıma Cümleleri	Beklenti Cümleleri	Özlem (Hasret) Cümleleri	Tasarı Cümleleri
Tahmin Cümleleri	Olasılık (İhtimal) Cümleleri	Çaresizlik Cümleleri	Beğeni Cümleleri	Onay Cümleleri	Abartma Cümleleri
Endişe (Kaygı) Cümleleri	Gözlem Cümleleri	Kesinlik Bildiren Cümleler	Kararlılık Bildiren Cümleler	Kararsızlık Bildiren Cümleler	Eşitlik Bildiren Cümleler

Bilinenin Soruyla Vurgulandığı Cümleler

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

1- ÖNERİ CÜMLELERİ

Bir sorunu çözmek, herhangi bir konuda yol gösterip bilgi ve fikir vermek amacıyla, öne sürülen görüşü, düşüncüyü ve teklifi içeren cümlelere **öneri bildiren cümleler** denir.

Eksik görülen, beğenilmeyen ya da yapılması gereken bir durum karşısında olması gerekenleri belirten cümlelerdir.

Teklif sahibi, çoğu kez, söz konusu işle ilgili yetki ve sorumluluk sahibidir.

Bence bu sınav İstanbul yerine Ankara'da yapılmalıdır. Hep aynı türde kitap okumak yerine, farklı türleri denemelisin.

2- VARSAYIM CÜMLELERİ

Gerçekleşmemiş bir olayın gerçekleşmiş gibi ya da gerçekleşmiş bir olayın hiç gerçekleşmemiş gibi kabul edildiği cümlelerdir. Varsayım anlamı taşıyan yargılarda genellikle "tutalım ki, diyelim ki, farz edelim, düşün ki" gibi ifadelere yer verilir.

3- Eleştiri Cümleleri

Bir yapıtın, bir insanın veya bir durumun doğru ya da yanlış yönlerini belirten cümlelerdir.

ELEŞTİRİ

olumlu eleştiri ve olumsuz eleştiri olmak üzere ikiye ayrılır.

4- Öz Eleştiri Cümleleri

Bir kişinin kendi davranışları üzerinde yürüttüğü yargıları içeren cümlelerdir.

5- Davranış Cümleleri

Birine veya bir şeye karşı sergilenen hâl, hareket, muamele, tavır ve tutumları anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK: Ev sahibi bizi çok sıcak karşıladı.

6- Ön Yargı (Peşin Hüküm) Cümleleri

Bir kişi veya bir durumla ilgili belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargıları belirten cümlelerdir.

7- Uyarı Cümleleri

Kişi ya da kişileri yanlış davranışlardan uzak tutmak için bir konu, sorun ya da olumsuz bir durum ile ilgili ikaz ve hatırlatmaları içeren cümlelerdir.

Örnek:Ödevinizi yapmadan dışarı çıkmayın.

8- Görüş Cümleleri

Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargıyı belirten cümlelerdir.

Örnek: Resim sanatı insanı dinlendirir.

9- Yakınma (Şikayet) Cümleleri

Bir durumdan duyulan rahatsızlığı ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Gittiğinden beri hiç aramadı.
*Nerede nasıl davranacağını bir öğrenebilse.

10- Hayflanma Cümleleri

Bir kişinin herhangi bir olaydan veya yapmadığı bir işten dolayı duyduğu üzüntüyü anlatan cümlelerdir.

Örnek: Öğretmenin anlattıklarını keşke defterime yazsaydım.

11- Pişmanlık Cümleleri

Yapılan bir hata veya yanlış sonucunda duyulan üzüntüyü belirten cümlelerdir.

Örnek: Keşke ona bu sözleri söylemeseydim.

Hayflanma cümleleri ile pişmanlık cümleleri arasındaki fark şudur: Hayflanma cümlelerinde yapılmayan bir işten dolayı duyulan üzüntü anlatılır, pişmanlık cümlelerinde ise yapılan bir işten dolayı duyulan üzüntü söz konusudur.

12- Sitem Cümleleri

Bir kimsenin yaptığı bir hareketten dolayı duyulan üzüntünün, kırgınlığın dile getirildiği cümlelerdir.

Örnek: Davete bir beni çağırmaışsın.

Sitem cümleleri ile yakınma cümleleri arasındaki fark şudur: Sitem cümlelerinde bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık kişinin kendisine söylenir, yakınma cümlelerinde ise bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık başkalarına anlatılır.

13- Küçümseme Cümleleri

Bir kişiye veya bir olaya değer vermeme, onu küçük görme, önemsememe, hafife alma anlamı taşıyan cümlelerdir.

Örnek: O da güya okuyacak da adam olacak.

14- Azımsama Cümleleri

Bir şeyin miktarcı az olduğunu, yetersiz görüldüğünü ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Bir tanecik mi ayakkabın var?

15- Şaşırma Cümleleri

Beklenmeyen bir durum karşısında ne yapacağını, nasıl davranacağını bilememe, hayrete düşme anlamı taşıyan cümlelerdir.

Örnek: Böyle ansızın gideceğini hiç düşünmemiştim.

16- Beklenti Cümleleri

Gerçekleşmesi beklenen davranış ve işleri bildiren cümlelerdir. Beklentiler bazen gerçekleşir bazen gerçekleşmez.

Örnek: Sınavdan yüksek not almayı umuyorum.

17- Özlem (Hasret) Cümleleri

Geçmişte yaşanan günlerin tekrar yaşanma isteğini ya da bir yeri veya kişiyi görme isteğini dile getiren cümlelerdir.

Örnek: Yıllardır görmediğim köyüm burnumda tütüyor.

18- Tasarı Cümleleri

Gelecekte yapılması planlanan işlerin belirtildiği cümlelerdir.

Örnek: Önümüzdeki ay tatile çıkmayı düşünüyorum.

19- Tahmin Cümleleri

Akla, sezgilere, gözlemlere veya birtakım verilere dayanarak, olacak bir şeyi önceden kestirebilme sonucunda ortaya çıkan cümlelerdir.

Örnek: Annem meraktan patlıyordur şimdi.

20- Olasılık (İhtimal) Cümleleri

Gerçekleşmesi kesin olmayan bir olayın veya bir durumun ortaya çıkmasının beklenilmesi, umut edilmesi ile ilgili cümlelerdir.

Örnek: Tatilde Karabük'e gidebiliriz.

Olasılık cümleleri ile tahmin cümleleri arasındaki fark şudur: Olasılık anlamlı cümlelerde "ikilem" söz konusudur. Yani bahsedilen şey için "Öyle de olabilir, böyle de olabilir." anlamı hakimdir. Tahmin anlamlı cümlelerde bu "ikilemi" görmeyiz. Tahmin anlamlı cümlelerde tecrübelerden hareketle "emin oluş" havası vardır. Olasılık anlamlı cümlelere göre, tahmin anlamlı cümlelerde "kesinlik anlamı" daha yoğundur.

21- Çaresizlik Cümleleri

Olay ve durumlar karşısında yapılabilecek herhangi bir şey olmamasıdır.

Örnek: İstesek de istememek de bu sıkıntıyı çekeceğiz.

22- Beğeni Cümleleri

Bir varlığa veya bir olayın sonucuna yönelik beğenme, takdir etme, övme veya onaylama işini bildiren cümlelerdir.

Örnek: Her türlü rezaletin yaşandığı bu çevrede dürüst ve tertemiz bir insan olarak yetişti.

23- Onay Cümleleri

Yapılan bir işin ya da davranışın yerinde ve doğru olduğunun kabul edildiği cümlelerdir.

Örnek: Öğretmenine saygı göstererek yerinde bir davranış sergiledi.

24- Abartma Cümleleri

Bir şeyi olduğundan çok veya az göstererek anlatan cümlelerdir.

Örnek: Adam o kadar zayıf ki üflesek uçacak.

25- Endişe (Kaygı) Cümleleri

Olumsuz bir durumun gerçekleşme olasılığından dolayı duyulan kaygıyı anlatan cümlelerdir.

Örnek: Acaba yolda başlarına bir şey mi geldi?

26- Gözlem Cümleleri

Bir varlığın, durumun veya olayın niteliklerini gözleme dayalı olarak anlatan cümlelerdir.

Örnek: Yazarın çalışma masası darmadağındı.

27- Kesinlik Bildiren Cümleler

Şüphe ve olasılık barındırmayan, anlamında kesinlik olan cümlelerdir. Genelde nesnel anlatımlı cümlelerdir.

Örnek: Bu yörenin dereleri kışın donar.

28- Kararlılık Bildiren Cümleler

Kararında direnme, kesin karar vermiş olma durumunu belirten cümlelerdir.

Örnek: Hiçbir güç beni annemden ayıramaz.

29- Kararsızlık Bildiren Cümleler

Herhangi bir konuyla ilgili olarak karar verememeyi ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Acaba kazağı buradan mı alsam, yoksa öteki mağazadan mı?

30- Eşitlik Bildiren Cümleler

İki veya daha çok şeyin eşit olması durumunu ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Kazandığımız paraları yarı yarıya paylaştık.

31- Soru Sormaktan Çok Bilinenin Vurgulandığı Cümleler

Amacın soru sormak olmadığı, bilinen bir durumun öne çıkarıldığı veya vurgulandığı cümlelerdir.

Örnek: Hangimiz bu kampanyaya katılmak istemeyiz ki?

Paragrafın Anlatım Yönü

Anlatım Biçimleri

Açıklayıcı

Tartışmacı

Betimleyici

Öyküleyici

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Tanımlama

Karşılaştırma

Örnekleme

Tanık Gösterme

Sayısal Verilerden
Faydalanma

Benzetme

Anlatıcı Türleri

Birinci Kişi
Ağızından
Anlatım

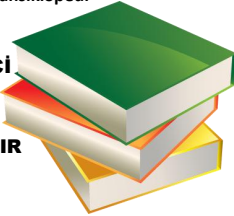
Üçüncü Kişi
Ağızından
Anlatım

A. ANLATIM BİÇİMLERİ

1- Açıklama (Açıklayıcı Anlatım)

Bilgi vermek amacı ile oluşturulan yazılarda kullanılan anlatım tekniğidir. Nesnel bir dili vardır. Didaktik (öğretici) tarafını tanımlama, örnekleme, sayısal veri, tanık gösterme vb. düşünceyi geliştirme yolları ile tamamlar. Anahtar kavram ders kitabı, ansiklopedi

- *ÖĞRETİCİ
- *NESNEL
- *SADE
- *ANLAŞILIR

2- Tartışma (Tartışmacı Anlatım)

Yazarın kendi doğrularına okuyucuyu inandırmak, onu kendi gibi düşündürmek için kullandığı anlatım tekniğine tartışma denir. Amaç kendi düşüncesini savunmak, varsa yanlış düşünceyi çürütmek olduğundan yazar, düşüncelerini sanki karşısında okuyucu varmış da onunla konuşuyormuş gibi ele alır. Kendi görüşünü ortaya koyar, karşı görüşün dayanaksız olduğunu örnekleri ile gösterir. Anahtar kavram **spor tartışma programları, siyasi tartışma programları**

- *TEZ ve ANTİTEZ
- *ÖZNEL Düşünce
- *İKNA ETMEYE
çalışır

3- BETİMLEME (Betimleyici Anlatım)

Gözlemlerin açık,sade ve anlaşılır şekilde okurun zihninde canlandırmak için yazılmasına betimleme denir. Betimleme yazıyla resim yapmak gibidir. Sıfatlar,benzetmeler sıkça kullanılır.Olay yoktur. Hareketlilik değişken değil sabittir. Örneğin yağmurun yapması, rüzgarın esmesi betimlenebilir. Ancak betimlemede olay boyutunda hareketlilik yer almaz.

Fotograf karesi bizim anahtar kavramımız olacaktır.

Gözlemler

Sıfatlar

Zihinde Canlandırma

Olaysız....

4- ÖYKÜLEME (Öyküleyici Anlatım)

Tasarlanmış veya yaşanmış bir olayın başkalarına sözle ya da yazıyla anlatıldığı anlatım biçimine **öyküleme** (hikâye etme) denir. Öykülemede zaman akış halindedir ve olaylar bu akış içinde verilir. Olayın olması betimlemeden temel farkıdır. Öykülemenin içinde betimleme kullanılabilir.

Anahtar kavram **VIDEO**

OLAY var...

Kişi

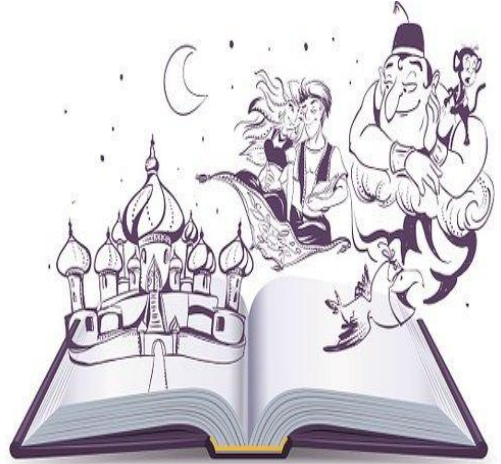
Zaman

Mekan

FİLM GİBİ

designed by freepik.com

GENELDE

Açıklayıcı

Tartışmacı

DÜŞÜNCE METİNLERİNDE

Betimleyici

Öyküleyici

OLAY METİNLERİNDE

YER ALIR...

B. DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

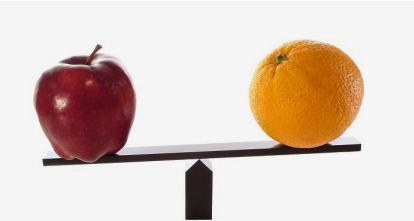
1. Tanımlama

Bir kavram veya varlığın ne olduğunun açıklanmasına tanımlama denir. Genelde açıklayıcı ve tartışmacı anlatım tekniklerinde tanımlamadan yararlanır. Varlık ya da kavramın okuyucunun zihninde daha belirginleşmesi amaçlanır. Tanım, "Bu nedir?" sorusuna cevap verir.

2. Karşılaştırma

Birden fazla varlık ya da kavram arasındaki benzerlik veya farklılıkları ortaya koymak için kullanılan anlatım yoluna karşılaştırma denir. Daha çok tartışmacı ve açıklayıcı anlatım içinde kullanılan bu yöntemde, varlıkların farklı ya da ortak yönleri ele alınır.

Karşılaştırma cümleleri "gibi, kadar, en, daha, çok, göre, fazla" gibi sözcüklerle kurulur.

- Çiğ köfteyi çok seviyorum.
- Bir köpek, kedimizi kovaladı.
- İstanbul, Ankara'dan daha güzeldir.

3. Örneklendirme

Anlatılan konuyla ilgili örneklerin verilmesiyle ortaya çıkar. Konuyu daha anlaşılır ve zihinde daha iyi kalıcı bir niteliğe kavuşturur. Verilen örneğin okur tarafından bilinen, çağrışım yapıcı bir nitelik taşıması gerekir. Kavramlar sıralanabileceği gibi bir öyküyle bile örnek verilebilir.

4. Tanık Gösterme

Yazarın, düşüncesini inandırıcı kılmak için o konuda sözüne güvenilir birinin sözünü parçasına alıntı yaparak almasıyla oluşur. Sözün sahibi ve kişinin sözü bir arada olmalıdır.

5. Sayısal Verilerden Faydalanma

Düşüncenin kanıtlanabilmesi için istatistiksel bilgilerden, anketlerden ya da grafiklerden yararlanılmasıdır.

6. Benzetme(Teşbih)

Bir kavramı ya da varlığı başka bir kavram ya da varlığın özellikleriyle anlatmaya benzetme denir.

C. ANLATICI TÜRLERİ

Olay anlatımına dayalı metinlerde olayları, kişileri, mekânı okurlara anlatan kişiye anlatıcı denir. Metinlerde anlatım iki tür anlatıcı aracılığıyla yapılır:

1. BİRİNCİ KİŞİ AĞZIYLA ANLATIM

Anlatıcı, olayı yaşayan kişidir. "Ben, biz" sözlerini kullanır. Anlatıcı olayın içindedir.

Örnek

"Kapiya doğru yürüdüm. Kapiyu yavaşça açtım. İçeri girdim. Evin çok düzenli olduğunu gördüm."

2. ÜÇÜNCÜ KİŞİ AĞZIYLA ANLATIM

Anlatıcı, olayı dışarıdan gözlemleyen kişidir. "O, onlar" sözlerini kullanır.

Örnek

"Kapiya doğru yürüdü. Kapiyu yavaşça açtı. İçeri girdi. Evin çok düzenli olduğunu gördü."

D. ANLATICI BAKIŞ AÇILARI

Olaya dayalı metinlerde anlatıcının başvurduğu üç tür bakış açısı vardır:

1. İLAHİ BAKIŞ AÇISI

Bu bakış açısında anlatıcı, olayların gelişiminden kahramanların neler düşündüğüne kadar her şeyi bilir.

2. KAHRAMAN BAKIŞ AÇISI

Hikâye ve romanlardaki olayların, kahramanlardan biri tarafından anlatıldığı bakış açısıdır. Kahraman bakış açısında birinci kişi ağız kullanılır.

Örnek:

Okuldan çıkıp durağa doğru ilerlerken karşıma yedi sekiz yaşlarında bir çocuk çıktı. Elindeki mendili bana uzatarak satın almamı istedi. Elbiseleri dökülen ve acınacak durumda olan bu çocuğu kıramadım. Bir lira karşılığında elindeki mendili aldım. Küçük çocuk bir lira kazanmanın sevinciyle yanımdan uzaklaşıp gözden kayboldu.

3. GÖZLEMCİ BAKIŞ AÇISI

Bu bakış açısında olaylar bir kamera tarafsızlığıyla anlatılır. Gözlemci bakış açısında üçüncü kişi ağzından bir anlatım vardır.

Anlatıcı Ağızı

1. Kişi ağızı anlatım

Olayı yaşayan kişi, olayı kendi ağızyla anlatır.

★ BEN - BİZ

1. tekil ve 1. çoğul kişi eklerini alan fiiller vardır.

3. Kişi ağızı anlatım

Yazar gözlemlediği ya da duyduğu olayı anlatır.

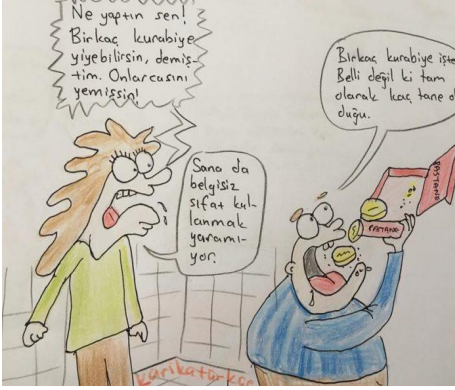
Anlatıcı olayı yaşamaz.

★ O - ONLAR

3. tekil ve 3. çoğul kişi eklerini alan fiiller vardır.

3. **Belgisiz Sıfatlar:** İsimlerin nicelik yönünde belirsizliklerini ifade eden sıfatlardır. **"Bazı, birtakım, hiçbir, bütün..."**
ÖRN: Kimi öğrenciler özet çıkartmayı sever.

4. **Soru Sıfatları:** İsimleri soru yoluyla belirten, yani isimleri anlamca tamamlayan soru sözcükleridir. Soru sıfatlarının cevabı yine sıfattır. "nasıl, kaç, kaçınıc, kaçar, hangi, ne kadar, ne?" gibi sorular soru sıfatı olarak karşımıza çıkar.

Sıfatlarda nitelenen isim düşer ve sıfat ismin yerine kullanılabilir. Bu tarz sıfatlara adlaşmış sıfat denir.

***Korkak** insanları sevmem.
 (Niteleme Sıfatı)

***Korkakları** sevmem.
 (Adlaşmış Sıfat)

SIFATLARDA KÜÇÜLTME

Sıfatlarda küçültme anlamı "-ce, -cik, -(i)msi, -(i)mtirak" ekleriyle yapılır. Bu ekler sıfata "...e yakın" anlamı katar.

Küçücük evleri vardı.

SIFATLARDA PEKİŞTİRME

Pekleştirilecek sıfatın ilk hecesi (ilk ünlüye kadar olan kısmı) alınır, "p, r, s, m" (**PIRaSaM** şeklinde kodlayabiliriz.) harflerinden uygun olanı getirilir ve sözcüğün tamamı yazılır.

Mosmor menekşeler süslüyordu penceresinin önünü.

3. ZAMİR (ADIL)

İsim olmadıkları halde isimlerin yerine geçen sözcüklere zamir denir. Cümle içinde zamirin karşılıdığı isim ya da söz öbeği bilinmiyorsa cümlede belirsiz bir anlam taşır.

A. Kişi (Şahıs) Zamirleri

Şahıs isimlerinin yerine geçen zamirlerdir. Dilimizde altı şahıs olduğuna göre altı tane kişi zamiri var demektir.

Ben ----Bana----Beni----Bende----Benden
 Sen----Sana----Seni----Sende----Senden
 O---- Ona----Onu----Onda ---- Ondan
 Biz---- Bize----Bizi----Bizde----Bizden
 Siz----Size----Sizi----Sizde----Sizden
 Onlar----Onlara----Onları----Onlarda----Onlardan

B. Dönüşlülük Zamiri

Bu zamir "kendi" sözcüğüdür. Dönüşlülük zamiri diğer zamirlerle beraber kullanılabilir. Böyle durumlarda pekiştirme anlamı taşır.

Bunları sen kendin yaptın.

C. İşaret Zamiri

İsimleri, yerlerini işaret ederek karşılayan zamirlerdir.

İşaret sıfatları ile işaret zamirlerini karıştırmamak gerekir!

İşaret sıfatı isimlerle beraber kullanılırken işaret zamiri tek başına kullanılır.

Bu kitabı sana aldım. (Bu=İşaret sıfatı)
 Bunu sana aldım. (Bu=İşaret zamiri)

"O" işaret zamiri ile "O" kişi zamiri birbirine karıştırılmaktadır. Genel çerçevede "O" denildiğinde bir insan kastediliyorsa kişi zamiri; insan dışı bir varlık kastedilmişse işaret zamiri oluyor diyebiliriz.

D. Belgisiz Zamir

Varlıkların yerini tutmalarına rağmen hangi varlığın yerine kullanıldığı tam ve açıkça belli olmayan sözcüklere belgisiz zamir denir. "Bazıları, biri, kimi, hepsi, herkes, kimse, birçoğu, birkaçı, şey vb." sözcükler belgisiz zamirlerdir.

E. Soru Zamiri

İsimlerin yerini soru yoluyla tutan sözcüklere soru zamiri denir. "Ne, kim, kimi, hangisi, kaç, nereye, nerede, nereden vb." sözcükler soru zamirleridir.

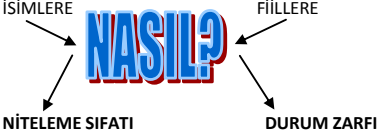
Soru bildiren sözcükler bir isimden önce kullanılıyor, o ismi etkiliyorsa bu sözcükler soru sıfatı, bir ismin yerini tutuyorsa soru zamiri olur.

4. ZARF (BELİRTEÇ)

Fiillerden, fiilimsilerden, sıfatlardan veya kendiyle aynı görevdeki kelimelerden (zarflardan) önce gelerek onların özelliklerini, zamanını, yönünü, miktarını belirten sözcüklere zarf (belirteç) denir.

A.Durum Zarfı

Eylemin durumunu yani nasıl yapıldığını bildiren sözcüklere Fiile sorulan "nasıl" sorusunun cevabıdır.

B.Zaman Zarfı

Fiilin ne zaman yapıldığını bildiren sözcüklere Fiile sorulan "ne zaman" sorusuna cevap verir.

NE ZAMAN?

C.Yer-Yön Zarfı

Fiile sorulan "nere-ye" sorusunun cevabı olan sözcüktür. Zarfın yalın hâlde kullanılması gerekir.

"Aşığı, yukarı, ileri, geri, öte, beri, içeri, dışarı vb."

Yukarı kata çıktık. (Sıfat)

Seninle yukarı çıktık. (Zarf)

Bugün yukarıya çıktık. (Dolaylı Tümleç)

NEREYE?

D.Azlık-Çokluk (Miktar) Zarfı

Bir fiilin, bir sıfatın veya kendi türünden bir sözcüğün (zarfın) miktarını, ölçüsünü belirten zarflardır. Fiille, sığata veya zarfa sorulan "ne kadar?" sorusuna cevap verir. "Az, çok, daha, çokça, kadar, bu kadar, biraz, oldukça, pek, pek çok, en, en çok, fazla, epey, epeyce, bayağı" en çok kullanılan miktar zarflarıdır.

NE KADAR?

E.Soru Zarfı

Fiilleri veya fiilimsileri soru bakımından belirten zarflardır. Bir cümlede zarfları bulmak için kullandığımız "nasıl, neden, niçin, niye, ne (eylemin nedenini sormak için kullanılıyorsa), ne zaman, nereye, ne kadar?" cümle içerisinde yer aldıklarında soru zarfı olur.

"Nasil, ne?" gibi soruların zarf olabilmesi için bir fiile veya fiilimsiye yöneltilmeleri gerekir. Eğer bu sorular bir isme yöneltilmişse sıfat görevinde kullanılımlar olurlar.

5. EDAT (İLGEÇ)

Tek başlarına bir anlam taşımayan, kendisinden önceki kelimeyle ilgi kurarak cümle içinde anlam kazanan sözcüklere edat (ilgeç) denir. Dilimizde "gibi, kadar, ile, için, dolayı, ötürü, yalnız, ancak, tek, üzere, sanki, -e doğru, -e karşı..." en çok kullanılan edatlardandır.

Edatların Özellikleri

- * Edatlar, tek başlarına kullanılmazlar, çünkü edatların işlevi cümle içerisinde anlam ilgisi kurmaktır. Cümle içerisinde kullanıldıklarında bir anlam kazanıp o cümlenin parçası olurlar.
- * Edatlar, diğer sözcük türlerinden farklı olarak genellikle kendinden önceki sözcüğe yönelir, kendinden önceki sözcükle ilişki ve ilgi kurarlar.
- * Edatlar, sözcükler arasında benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön, araç gibi anlam ilgileri kurarlar.
- * Başka kelime veya kelimelerle birleşerek sıfat veya zarf görevinde kullanılabilirler.

"İle" sözcüğü hem edat hem de bağlaç olarak kullanılabilir. Cümlede "ile" yerine "ve" kullanılabiliyorsa bağlaç, kullanılamıyorsa edattır.

"Yalnız" kelimesi isim, sıfat, zarf bağlaç ve edat olarak kullanılabilen bir kelimedir. Bu yüzden dikkatle incelenmelidir.

"Ancak" kelimesi, yerine "ama, fakat" getirilebiliyorsa bağlaç olur.

6. BAĞLAÇ

Eş görevli sözcük ve sözcük gruplarını, anlamca ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir. Bağlaçlar cümleden çıkartıldığında anlamda değişme olsa bile cümlede bozulma olmaz.

“ve,ne...ne,hem...hem,fakat,çünkü,oysa,ama,ile...”

Bağlaçların Özellikleri

* Bağlaçlar, tek başlarına kullanılmazlar, cümle içerisinde kullanıldıklarında bir anlam kazanıp sözcükleri veya cümleleri birbirine bağlarlar.

* Bağlaçlar da edatlar gibi tek başlarına anlamı olmayan sözcüklerdir. Bağlaçlar cümleden çıkarılınca anlam bozulmaz, sadece biraz daralabilir.

* Bağlaçlar (“ile” bağlacı hariç) önceki ve sonraki kelimedenden ayrı yazılır. Bitişik yazılanlar bağlaç değil, ektir.

* Bazı bağlaçların yerine noktalama işaretleri kullanılabilir.

* “Ama, fakat, lakin, yalnız, ancak, oysa, oysaki, hâlbuki, ne var ki” akışı değiştiren bağlaçlardır. Birbirine zıt cümleler arasında kullanılır.

* “Da, de” bağlacı ile bulunma durum eki olan “-da, -de, -ta, -te” ekini karıştırmamak gerekir. Cümleden “de”yi çıkarıp okuduğumuzda cümlenin anlamı bozulmuyor sadece biraz daralıyor bu “de” bağlaçtır ve ayrı yazılır. Eğer cümlenin anlamı bozuluyorsa, bu “de” ektir ve kelimeye bitişik yazılır.

“de”

Çıkartılabiliyorsa bağlaçtır “AYRI” yazılır

Çıkartılamıyorsa ektir “BİTİŞİK” yazılır.

* “Ki” bağlacı, sıfat türeten “-ki” eki ile, ilgi zamiri olan “-ki” ile karıştırılmamalıdır. Bağlaç olan ki kendinden önceki ve sonraki kelimelerden her zaman ayrı yazılır. Diğerleri ektir ve kelimeye bitişik yazılır.

Bitişik mi ayrı mı yazılır bulmak için sadece kelimeye bakarak karar verilebilir. Eğer

KI+LER

Diyebiliyorsak **BİTİŞİK** yazılır.

Diyemiyorsak bağlaçtır **AYRI** yazılır.

Sanki-İllaki-Mademki-Belki-Oysaki-Halbuki-Çünkü-a-Meğerki (**SİMBOHÇAM**) bağlaç olmasına rağmen bitişik yazılan istisnalarlıdır.

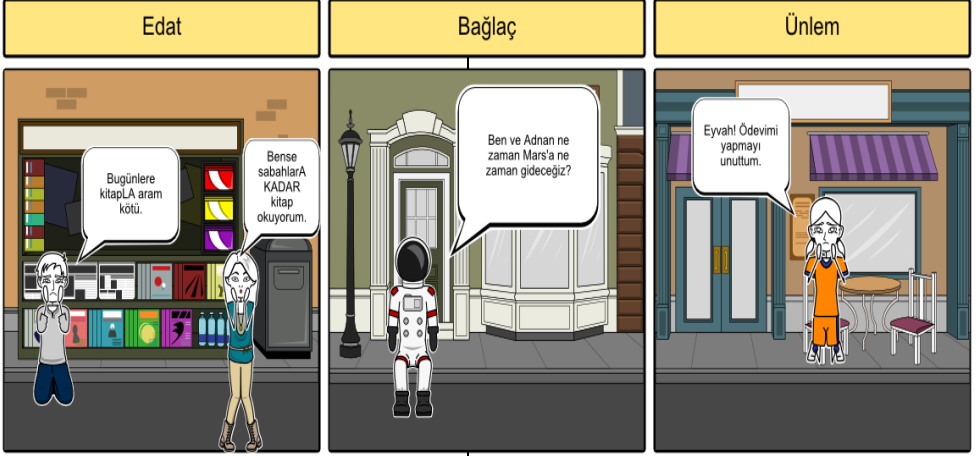

7. ÜNLEM

Kendi başına bir anlamı olmayan,söz içinde sevinme,korku,özlem,kızma gibi duyguları anlatan ya da seslenme bildiren sözcüklere ünlem denir.

"Yoo,ona dokunma!"

"Eyyah! Kitabıma çay döktüm."

Create your own at Storyboard That

8. FİİLLER

İş, oluş ya da durum bildiren sözcüklere fiil (eylem) denir. Bir kelimenin fiil olup olmadığını anlamak için "-me /-ma" olumsuzluk ekini ya da "-mak / -mek" mastar ekini kullanırız. Fiiller kip (zaman) ve kişi (şahıs) eklerini alarak çekimlenir.

Kipi ve şahısı belli olan fiillere çekimli fiil denir.

Anlamları Bakımından Fiiller

*** İş/Kılış Fiilleri:** Nesne alabilen fiillerdir. "Kimi,neyi" sorularına cevap verir. "**ONU**" getirebildiğimiz fiillerdir.

ÖRN: sev-,oku-,dinle-,çiz-

***Durum Fiilleri:** Nesne alamayan fiillerdir. "Kimi,neyi" sorularına cevap vermez. "**ONU**" getiremediğimiz fiillerdir.

ÖRN: git-,uyu-,yat-,kalk-

***Oluş Fiilleri:** Öznenin kendi iradesi dışında geçirdiği değişimi bildiren fiillerdir. Oluş fiillerinde daha çok "zaman içerisinde kendiliğinden olma" söz konusudur.

Oluş fiilleri, bir durumdan başka bir duruma geçildiğini veya geçilmekte olduğunu bildirirler.

ÖRN: çürü-,yeşer-,ekşi-,küflen-

FİİL ÇEKİMİ

FİİLLERDE KİP

A. Haber (BİLDİRME) Kipleri

Çekimlenen fiillere zaman anlamı katan kiplerdir. "5" haber kipi vardır.

GELECEK ZAMAN	-ecek	Gideceğim
GENİŞ ZAMAN	-r/-mez	Sevmem
GÖRÜLEN GEÇMİŞ Z.	-dı/-tı	Okuduk
DUYULAN GEÇMİŞ Z.	-miş/-miş	Gelmiş mi?
ŞİMDİKİ ZAMAN	-yor/-makta	Yiyorsun

B. Dilek (TASARLAMA) Kipleri

Zaman anlamları yoktur. Arzu,duygu gibi anlamlar katarlar.

"Eklere Meli-sa-(y)a-emir yok olarak kodlayabiliriz."

Gereklilik --- -meli Gitmeliyiz

İstek--- -e/-a Dinleyesin

Şart--- -se/-sa Okusam

Emir--- eki yok Gel (1. Şahıslarda çekimlenmez)

Fiillerde Olumsuzluk

İşin, oluşun veya hareketin yapıldığını veya yapılabileceğini bildiren fiillere olumlu fiil, işin oluşun veya hareketin yapılmadığını veya yapılamayacağını bildiren fiillere olumsuz fiil denir.

* Fiillerin olumsuz biçimleri, kip ve kişi ekinden önce "-me, ma" eki getirilerek yapılır.

OLUMLU	OLUMSUZ
gittik	Git medik
yanmışız	Yan mamışız
geleceksin	Gel me yeceksin
duysalar	Duy ma salar
sevelim	Sev me yelim
okumalıyız	Oku ma malıyız
bırak	Bırak ma

FİİLLERDE KİŞİ

Fiilde bildirilen iş, oluş ya da durumun kim tarafından yapıldığını belirten eklerdir. Kişi ekleri, cümlede işi yapanı yani özneyi bildirir. Kişi ekleri, fiillerde kip eklerinden sonra gelir.

Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi Eki	Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi eki
1. Tekil (ben)	Gel – di – m	1. tekil kişi (ben)	Oku – malı – y – ım
2. tekil (sen)	Gel – di – n	2. tekil kişi (sen)	Oku – malı – sın
3. tekil (o)	Gel – di	3. tekil kişi (o)	Oku – malı
1. çoğul (biz)	Gel – di – k	1. çoğul kişi (biz)	Oku – malı – y – ız
2. çoğul (siz)	Gel – di – niz	2. çoğul kişi (siz)	Oku – malı – sınız
3. çoğul (onlar)	Gel – di – ler	3. çoğul kişi (onlar)	Oku – malı – lar

Fiillerde Soru

Fiiller, kendinden sonra eklenen "mı, mi, mu, mü" soru ekleriyle soru anlamı kazanır. "mı" soru eki, kendinden önce gelen sözcüklerden ayrı, kendinden sonra gelen eklerle ise bitişik yazılır.

Okula gelecek misin?
Burada beklemeli miyim?
Benim geldiğimi görmüş mü?

Fiillerde Kip(Zaman/Anlam) Kayması

Fiil çekimlerinde kullanılan kip ve zaman ekleri her zaman kendi anlamlarında kullanılmaz. Bu ekler birbirinin yerine de geçebilir.Cümlede yüklem çekimlendiği kip veya zamanla işin yapıldığı kip veya zamanın farklı olmasına anlam kayması denir.

O her gün aynı saatte geliyor.

(Verilen kip: şimdiki zaman Kastedilen kip: geniş zaman)

Haftaya tatile çıkıyoruz.

(Verilen kip: şimdiki zaman Kastedilen kip : Gelecek zaman)

Ek Fiil (Ek Eylem)

Ek fiilin iki görevi vardır:

- İsim ve isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapar.

İsim cümlelerinde ek fiil, dört kiple çekimlenir:

- Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman (idi)
Öğrenciydim
- Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman (imiş)
Çalışkanmışsın
- Geniş Zaman (idir)
Ek fiilin geniş zaman eki olan “idir” bazen cümlede kullanılmaz, cümleden düşer. Bu durumda yüklem, ek fiille çekimlenmiş kabul edilir.
Zenginsiniz(dir)
- Şart Kipi (ise)
Mutluysak

İsim soylu sözcüklerin ek fiil olarak yüklem oldukları cümlelere **isim cümleleri** denir.

Ek fiilin olumsuzu “değil” ile yapılır.
Temiz değilmiş.

2. Basit Zamanlı Fiilleri Birleşik Zamanlı Yapmak (Fiil Cümlelerinde Ek Fiil)

Basit zamanlı (sadece bir kip eki almış) fiiller, ek fiil olarak birleşik zamanlı (birden fazla kip eki almış) fiil olurlar. Fiilin birleşik zamanlı olması demek iki kip ekinin yan yana gelmesi demektir. Birleşik zamanlı fiillerde **ikinci kip** eki her zaman ek fiildir.

Fiil +kip+ek fiil+şahıs eki =**BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL**

Fiil cümlelerinde ek fiil, üç kiple çekimlenir:

- Ek Fiilin Hikaye Birleşik Zamanı (idi)
- Ek Fiilin Rivayet Birleşik Zamanı (imiş)
- Ek Fiilin Şart Birleşik Zamanı (ise)

BASİT ZAMANLI FİİL	BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL
Bakmışsın	bakmıştın
Okumalıyız	okumalıydık
Görse	görseymiş
Sevdi	sevdiyse
kazanacaksınız	kazanacaktınız

FİİLDE YAPI

Fiiller yapılarına göre “basit, türemiş ve birleşik” olmak üzere üçe ayrılır.

A. BASİT FİİLLER

Yapım eki almamış olan ve bir kelimedenden oluşan fiillerdir. Çekim ekleri yapıyı etkilemediği için basit zamanlı/ birleşik zamanlı konularıyla basit/türemiş/birleşik yapıları konularını karıştırmayınız.

Gelecektim → gel +ecek+idi+m (yapım eki almamış ve bir kelimedenden oluşmakta)

Sevdim → Sev+di+m

B. TÜREMİŞ FİLLER

En az bir yapım eki almış olan ve bir kelimededen meydana gelen fiillerdir. Kelimenin isimden ya da fiilden türemiş olması değil son halinin fiil olması önemlidir.

ÖRN: Çizgi (türemiş bir isimdir, türemiş fiil değildir.)

Suladım → Su + la + dı + m (Su isimden türemiş bir fiildir.)

gözle-, aza-, kana-, benimse-, sula, sivri!-...

C. BİRLEŞİK FİLLER

Yeni bir eylemi karşılamak üzere, en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan fiillere birleşik fiil denir. Birleşik fiili oluşturan kelimeler biri veya her ikisi fiil olabilir. Ama en az biri fiil olmalıdır.

Birleşik fiiller üç grupta incelenir:

1.Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

Bir yardımcı fiille (etmek,eylemek,olmak,kılmak) ondan önce gelen adsoylu bir sözcüğün birleşmesiyle oluşur.

Birleşme esnasında ses olayı varsa bitişik yoksa ayrı yazılırlar.

ÖRN:

Teşekkür etmek, hissetmek,yok olmak, hapsolmak, seyreyledim, etkili kılmak

2.Kurallı Birleşik Fiiller

İki fiilin belli kurallara göre birleşmesiyle oluşan birleşik fiillerdir. Kurallı birleşik fiiller de kendi anlamından uzaklaşarak ana fiile “yeterlik, tezlik, yaklaşma, sürerlik” gibi anlamlar katar. Kurallı birleşik fiiller her zaman birleşik yazılır.

Kurallı birleşik fiiller dörde ayrılır:

A. Yeterlilik Fiili

Bir fiile “ebil(mek)” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Cümleye “güçü yetme” veya “olasılık” anlamı katar. Soru olarak kullanıldığı bazı durumlarda ise “rica” anlamı katar. Yeterlilik fiilinin olumsuzu yapılırken “ebilmek” yardımcı fiilinin “bilmek” kısmı atılır.

Yapabiliriz → Yapamayız

B. Tezlik Fiili

Bir fiile “iver(mek)” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Cümleye “çabukluk (tezlik), birdenbirelik ve kolaylık” anlamı katar.

ÖRN: Geliverdi--- Bakiverelim

C. Sürerlilik (Süreklilik) Fiili

Bir fiile “-ekal/-egel/ -edur” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Eylemin devamlılığını ifade eder.

ÖRN: Düşünedur--- süregelen--- bakakaldık

D. Yaklaşma Fiili

Anlamında “az kalsın olacaktı” ifadesi görülen bu fiilin yapılışı “ fiil+eyaz” şeklindedir. Yazı dilinde pek kullanılmaz,yerel bir söyleyiştir.

ÖRN: Düşeyazdı--- kırılazadı--- öleyazdı

3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Belli bir yardımcı fiili olmayan,sözcüklerin anlamları dışında bir anlam verecek şekilde kaynaştıkları birleşik fiillerdir. Çoğunluğu deyimlerden oluşmaktadır.

Başvurmak,vazgeçmek, dile getirmek,gözden düştü...

9. FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

Fiillerin aldıkları özel eklerle cümlede isim,sıfat ya da zarf olarak kullanılmasına fiilimsi denir. Fiilimsiler fiillerden türemiş sözcüklerdir.

Fiilimsilerin Özellikleri:

- * Fiiller gibi olumsuzluk eki alabilirler.
- * Ek fiil olarak yüklem olabilirler.
- * Kip eki alıp çekimli fiil olamazlar.
- * Fiilimsiler kalıcı isim olduklarında fiilimsi özelliklerini yitirirler.
- * Fiilimsiler yan cümlecikler oluşturur.
- * Fiilimsiler hâl eki alabilirler.

Fiilimsiler üçe ayrılır:

A. İsim Fiil (Ad Eylem)

Fiillere “-mak/-mek”, “-ma/-me”, “-ış/-iş/-uş/-üş” eklerinin gelmesiyle oluşur.

MA-(y)İŞ-MAK

-ma/-me

Seninle konuşmayı seviyorum.

Olumsuzluk eki olan -me / -ma ile karıştırmamak gerekir. Olumsuzluk eki olan -me/-ma kelimedenden çıkartılıp olumlu yapılabilir. Ancak fiilimsi eki olan -me/-me kelimedenden çıkartılamaz. Ya da tam tersi bir uygulamaya alan -me/-ma eklemeye yolu uygulanabilir. Fiilimsi ekiyse olumsuzluk eki alabilir ancak olumsuzluk ekiyse tekrar olumsuzluk eki alamaz.

ÖRN: Bize bir daha gelme. (-me olumsuzluk ekidir. Kelimedenden çıkartıp olumlu yapabiliriz.)

Bize gelmesi çok güzel. (-me fiilimsi ekidir. Çıkartılamaz ya da olumsuzluk eki getirilebilir.)

-ış/-iş/-uş/-üş

Onun yemek hazırlayışını gördün mü hiç?

İşteş eki olan -ış/-iş ile fiilimsi eki olan “-ış/-iş”i karıştırmayınız. İşteş eki için karşılıklı ya da beraber yapılması anlamı verirken fiilimsi eki ise eylemin adını ifade eder.

ÖRN: Yanımıza gelişinin bir sebebi vardır. (Fiilimsi Eki)

ÖRN: İçeri girince herkes gülüştü. (İşteş Eki)

-mek/-mak

Başarmak için inanmak gerekir.

UYARILAR!

- Bazı isim-fiiller kalıcı isim olur.
- uçurtma, dolma, asma, yazma, sürme
- yemek, ekmek, çakmak
- davranış, görüş, giriş, çıkış, alışveriş
- Bazı isim-fiiller sıfat görevi üstlenebilir.
- süzme bal / asma köprü / yazma eser

B. Sıfat Fiil (ORTAÇ)

Fiillere getirilen “-an (-en), -ası (-esi), -maz (-mez), -ar (-er / -ır / -ir / -r), -dık (-dik / -duk / -dük), -acak (-ecek), -mış (-miş / -muş / -müştü)” ekleriyle yapılır.

Bu ekleri, aklımızda daha kolay kalması için “-an,-ası,-mez,-ar,-dik,-ecek,-miş” şeklinde kodlayabiliriz. Çoğu zaman sıfat görevinde kullanılırlar. Varlıkları niteledikleri için sıfat, yan cümlecik kurdukları için de fiil sayılan kelimelerdir.

Kimi zaman sıfat – fiiller çekimli fiillerle karıştırılabilir. Karıştırmamak için sözcüğün yüklem görevinde mi yoksa sıfat görevinde mi kullanıldığına bakmalıyız.

Silinmiş satırları tekrar yazdım. (Sıfat Fiil)
Yazdığım yazılar silinmiş.(Kip eki- Çekimli Fiil)

Sıfat fiillerin iki görevi vardır:

1- **Niteleme** : Sıfat fiil bir isimle beraber kullanılır.

Konuşan çocuğu tanıyorum. (Konuşan sıfat fiili çocuk kelimesini nitelemektedir.)

2- **Adlaşmış**: Sıfat fiilin nitelediği isim düşer.

Konuşanı tanıyorum. (Konuşan sıfat fiilinin nitelediği bir isim bulunmamaktadır. Bu yüzden adlaşmış sıfat fiildir.)

C. Zarf Fiil (Bağ Fiil-Ulaç)

Fiillere getirilen “-ken, -alı, -madan, -ince, -ip, -arak, -dıkça, -e....-e, -r.....-maz, -casına, -meksizin, -diğında” ekleri ile yapılır. Fiili zarf yapma görevi üstlenen bu eklerin diğer ekler gibi ünlü uyumlarına göre değişkenlik gösterdiğini bilmeliyiz. Ezberlemek için biraz fazla ek olduğu için yine aşağıdaki gibi şifrelendirmek mümkündür. Kendiniz de istediğiniz şekilde değiştirebilirsiniz.

Kenyali emadan ince ip arakla-dıkça Eve varır varmaz durmaz-casına gel-meksizin çık-tığında

“-ken” ekinin bazen isimlere geldiğini görmeniz gerekir arkadaşlar. Bu durumda bu eki alan kelime fiilimsi sayılmaz. Ayrıca “-ken” eki “-kan” şekline dönüşmez.

Öğrenciyken çok yaramazdım. (Fiilimsi DEĞİL)
Eve giderken onu gördüm. (Fiilimsi)

Zarf fiiller durum, zaman ya da sebep anlamı katabilir.

ÖRN: Köyden ayrılmış yaklaşık on yıl oldu. (ayrılmış-ZARF FİİL)

Sınıfa girer girmez öğrencileri azarlamaya başladı.(girer girmez- zarf fiil, azarlamaya-ism fiil)
Gelen gideni ararır. (gelen,giden- sıfat fiil)
Bakışını kaçırmak istedi.(bakış,kaçırmak-ism fiil)
Hayat sevince güzel. (sevince- zarf fiil)

Filimsiler(Eylemsiler)

Fiillerden türemiş olmakla birlikte bir fiil gibi çekimlenemeyen olumlu, olumsuz şekilleri yapılabilen ve cümlede isim, sıfat, zarf gibi görevlerde kullanılan sözcüklerdir.Aslında fiil oldukları halde cümle içinde çekimli halde bulunmayan, fiile benzeyen, ama fiillerin görevini yapmayan kelimelere fiilimsi denir.

İSİM-FİİLLER (MASTARLAR)

Fiillere (basit, türemiş, birleşik) getirilen “-mE, -mEk, -lŞ” ekleriyle yapılır.

MAYIŞMAK

Kimi isim-fiiller kalıcı nesne, yer, iş veya kavram adı olabilirler. Bu durumda artık isim-fiil olarak kullanılmazlar. Bunlar olumsuzluk eki de alamazlar.
Dondurma, danışma, kavurma, kızartma...
Çekmek, yemek, ekmek...
Ağır veriş, gösteriş, direniş...

SIFAT-FİİLLER (ORTAÇLAR)

Fiil kök veya gövdelerinden yapılmış ekleriyle yapılmış sıfatlardır. Cümlede sıfat görevinde kullanılır.

ANASI MEZAR DİKECEKMİŞ

ZARF-FİİLLER (ULAÇLAR)

Fiillere, bağ-fiil eki dediğimiz eklerin getirilmesiyle yapılır; cümlede daima zarf olarak kullanılır.

1. KENYALI AŞIYE İNCE İPİ ARAKLAMADAN GİTTİĞİNDE ÖLÜKÜKA GENÇTİ.
2. ALI MADAN DAĞINDA YARAMAZKEN İNCE İP ATARAK İNCELMEKSİZİN DİKÇE DURDU.
3. ALI MADAN DAĞINDA İNCE İP ARAKLARKEN GELİR GELMEZ DURMADAN KANA KANA İÇTİ.

TAMLAMALAR

İSİM TAMLAMALARI

Bir ismin aitlik ilgisi yönünden daha belirgin hâle gelmesi için başka bir isim tarafından tamamlanmasıyla oluşan isim grubuna **isim tamlaması** denir. İsim tamlamaları da tıpkı sıfat tamlamaları gibi tamlayan ve tamlanandan oluşur.

A. Belirtili İsim Tamlaması

Belirtili isim tamlaması ⇒
tamlayan + **ilgi eki** | tamlanan + **iyelik eki**

ev+in duvar+ı “.....nınsı”
ben+im kalem+im

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan yer değiştirebilir. Tamlayanla tamlanan arasına başka sözcükler girebilir.

İlknur'un yeni hesabı (araya sıfat girmiş)
Unutmadım sözlerini babamın

B. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlaması ⇒
tamlayan | tamlanan + **iyelik eki**

para ses+i “.....sı”
çamaşır makına+sı
erik ağacı

UYARI
Belirtisiz isim tamlamalarında, tamlayan ile tamlanan yer değiştiremez ve tamlayan ile tamlanan arasına başka sözcük giremez.

C. Zincirleme İsim Tamlaması

İkiden fazla ismin birbirine bağlandığı isim tamlamalarıdır. Zincirleme isim tamlamasında birden fazla isim tamlaması olmalıdır.

Ali'nin bisikletinin aynası (Ali'nin bisikleti-belirtili isim tamlaması + bisikletin aynası- belirtili isim tamlaması= zincirleme isim tamlaması)

Okul kapısının anahtarı (Okul kapısı-belirtisiz isim tamlaması+ kapının anahtarı- belirtili isim tamlaması)

SIFAT TAMLAMASI

Bir ismin rengi, şekli, durumu, sayısı gibi özelliklerini belirten ya da niteleyen sözcüklere sıfat denir.

Sıfatlar, isimlerin önüne gelerek onlarla söz öbekleri oluştururlar. Bu öbeklere sıfat tamlaması denir.

Çalışkan öğrenci

Beş kitap

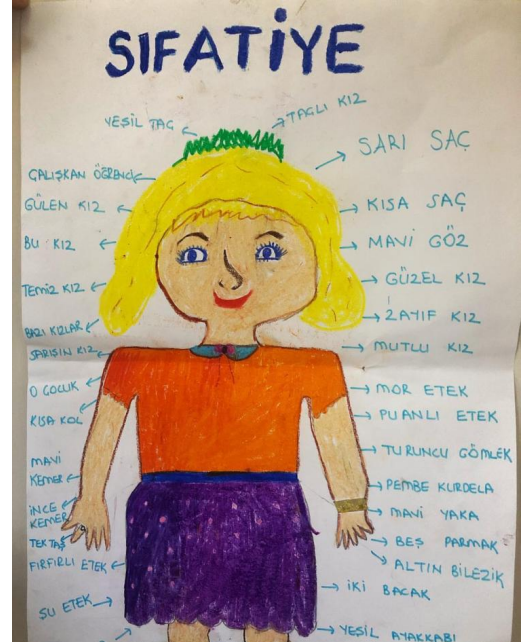
Şu kasaba

Siyah saç

Eski yırtık çarşaf

Gülen güzel gözler

Sevdiğim bu kişi

CÜMLENİN ÖGELERİ

Öge Bulurken Dikkat Edilmesi Gerekenler:

*Yüklem,Özne,Nesne ve Tümleçler sıralamasıyla ögeleri bulunuz.

* Cümle devrik olabileceği için yüklem her zaman sonda olmayacağını biliniz. Fiil cümlelerinde çekimli fiil, isim cümlelerinde ise ek fiil almış olan sözcük yüklemdir.

* Bağlaçlar, seslenmeler, ara sözler cümle dışı unsurdur.

* Tamamlamalar, deyimler ikilemeler söz öbeklerinde parçalanamaz.

* Arasözler herhangi bir ögenin açıklayıcısı olmuşsa aynı soruya cevap verir. Açıklayıcısı olduğu ögeyle birlikte ele alınır.

* Soru cümlelerinde hangi ögeyi buldurmaya yöneliktir sorusu sorulmuşsa soruya tam olarak cevap verip çözmeye çalışınız. "mı" soru edatı hangi ögeye gelmişse o ögeyi buldurmaya yöneliktir.

* İsim cümlelerinde yüklem vurgulu iken fiil cümlelerinde ise yüklemden bir önceki öge vurguludur. "mı/mi" soru edatı hangi ögeye gelmişse o öge vurguludur.

***Ögeler temel ögeler ve yardımcı ögeler olmak üzere ikiye ayrılır.

TEMEL ÖGELER (YÜKLEM ve ÖZNE)

1. YÜKLEM

Yüklem; kip ve kişi eki alıp iş, oluş, hareket bildirerek cümleyi bir yargıya bağlayan sözcük ya da sözcük öbeğidir. Yüklem, cümlenin temel ögesidir. Bir cümlenin varlığından söz edebilmek, yüklem varlığına bağlıdır.

Yüklem çekimli fiil ya da ek fiil almış isimdir.

Yüklem bir kelimeden oluşabileceği gibi birden fazla kelimeden de oluşabilir.

2. ÖZNE (KİM? – NE?)

Özne, cümlede işi, oluşu, hareketi yapan veya olanı bildiren ögedir. Yükleme "kim? – ne?" soruları sorularak bulunur.

Özneyi bulurken önce "KİM?" sorusunu sormamız gerekir.

Yükleme soru sorduğumuzda işi yapan kişi ya da varlık cümlenin içinden cevap veriyorsa **GERÇEK ÖZNE**, cümle dışından zamir olarak cevap veriyorsa **GİZLİ ÖZNE**, işi yapanın belli olmadığı ancak işten etkilenen ögenin özne gibi soruya cevap veriyorsa **SÖZDE ÖZNE** denir.

Ahmet dün seni sormuş. (Kim?)

Ahmet=Gerçek Özne

Yarın dışarı çıkmayacağım. (Kim?)

Ben=Gizli Özne

Çamaşırlar balkona asılmış. (kim? - Ne?)

Çamaşırlar= Sözde Özne- İş yapan değil etkilenen öge özne olmuş

♦ Cümledeki hitap sözleri öge olarak kabul edilmez. Bu sözler cümle dışı unsurdur.

Ali,ata bak! (Ali-Cümle Dışı Unsurdur/ Sen- Gizli Öznedir.)

Bazı cümlelerin öznesi bulunmaz!!!

Olanları duyunca etekleri tutuşmuş. (Etekleri tutuşmak yüklemidir. Bu cümlede özne bulunmamaktadır.)

YARDIMCI ÖGELER (Nesne ve Tümleçler)

1. NESNE

A.Belirtili Nesne (Kimi?-Neyi?)

Yükleme sorulan "kimi,neyi" sorularının cevabı olan ögedir. İsmi belirte hâl eki olan "-i/-ı/-u/ü" yü aldığı için belirtili adı verilmiştir.

Yapılan işten etkilenen ögedir.

Okulun yolunu bugün açmışlar.
(Neyi açmışlar?- Okulun yolunu Belirtili Nesne)

Müdür odasına Koray'ı ve Samet'i çağırdı. (Kimi çağırdı?- Koray'ı ve Samet'i – Belirtili Nesne)

B.Belirtisiz Nesne (Ne?)

Yükleme sorulan "ne" sorusunun cevabıdır. "Ne" sorusu özneyi de buldurduğu için özneyi bulmadan nesneyi bulmak hata yapmamıza sebep olabilir.

Doğum günümde bana kitap almış. (Ne almış?- Kitap-Belirtisiz Nesne)

Belediye her sokak başına çöp kutusu koydu. (Ne koydu?- Çöp kutusu- Belirtisiz Nesne)

2. ZARF TÜMLECİ (nasıl, ne zaman, ne kadar, neden, niçin, niye,neyle,kimle?)

Yükleme sorulan "nasıl, ne zaman, ne kadar, neden, niçin, niye,neyle,kimle" sorularıyla bulunur. Bir cümlede birden fazla zarf tümlecil bulunabilir. Yer yön zarfı olan sözcüğün hâl eki almaması gerekir.(Nere-ye?)Hâl eki alırsa farklı öge olur.

Çocuk dışarı çıktı. (dışarı- zarf tümlecil)
Çocuk dışarıya çıktı. (dışarıya- dolaylı tümleç)
Çocuk dışarıyı temizledi. (dışarıyı- belirtili nesne)

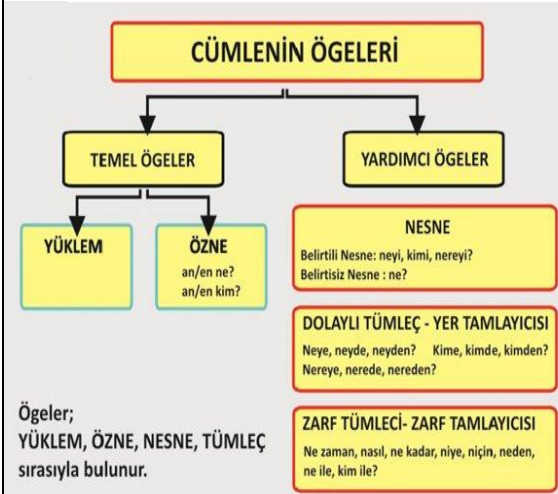
Biraz önce arkadaşım koşarak aşağı indi.
(ne zaman?-Biraz önce/ nasıl?-koşarak/ nere?-aşağı)

3. Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

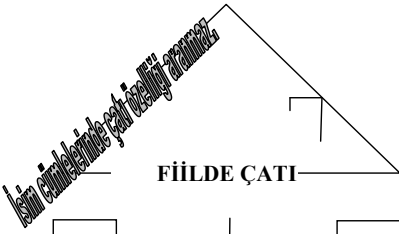
- E " Kime ? Neye ? Nereye?
- DE Kimde? Neyde? Nerede?
- DEN Kimden? Neyden? Nereden?"

Sorularının cevabı olan ögedir.

Bize köyden peynir geldi.
(kime?-bize/ nereden?-köyden)
Salonun duvarına Atatürk portresi astı.
(Nereye?-Salonun duvarına-- Dolaylı Tümleç)

FİLDE ÇATI

ÖZNESİNE GÖRE	→ ETKEN -dönüşlü -işteş	GEÇİŞLİ -ettirgen -oldurgan	← NESNESİNE GÖRE
	→ EDİLGEN	GEÇİŞSİZ	

* Çatı özelliği sadece yüklemi çekimli fiil olan cümlelerde aranır.

* Yüklemi isim,sıfat,zamir, fiilimsi olan cümlelerde çatı özelliği aranmaz.

Şairin tek isteği ailesine kavuşmaktı.(Çatı Özelliği Aranmaz-Fiilimsi)
Ünlü oyuncu çok başarılıydı. (Çatı Özelliği Aranmaz-Sıfat)
Bize gelen oydu. (Çatı Özelliği Aranmaz-Zamir)
Bizim için önemli olan sizin konuyu anlamamız.(Çatı Özelliği Aranmaz-Fiilimsi)
Öğrenciler örnekleri dikkatlice okudu. (Çatı Özelliği ARANIR-Çekimli Fiil)

A. ÖZNE YÜKLEM İLİŞKİSİNE GÖRE ÇATILAR (Öznesine Göre Çatılar)

1. ETKEN ÇATI

İşi yapan özne bellidir.

Gerçek ya da gizli özne vardır.

Etken çatılı fiiller nesnesine göre geçişli de geçişsiz de olabilir.

İşi yapan varlık aynı zamanda işten etkileniyorsa **dönüşlü** çatılı demektir.

Dönüşlü çatıda gerçek ya da gizli özne vardır ve yüklemi "-l/-n" eklerinden birini alır.

Yüklem işin karşılıklı ya da beraber yapıldığını ifade ediyorsa **işteş** çatılı demektir.

Yüklemi "-ış/-iş/-uş/-üş" eklerinden birini alır.

Dün sana yeni test kitabı aldı. (Etken Çatılı)
Benim sözlerimden çok **alındı**. (Etken-Dönüşlü Çatı)
Sınıfta çocuklar koştu. (İşteş Çatılı)
Çiçekler çocuk seslerini duyunca mutlu oldu. (Etken Çatılı-Kişileştirme yapıldığında dikkat ediniz)

2. EDİLGEN ÇATI

İşi yapanın değil işten etkilenen ögenin özne olduğu cümlelerdir. İşi yapan belli değildir. Yani gerçek ya da gizli özne yoktur.

Sözde özne vardır.

Yüklemi "-l/-n" eklerinden birini alır.

Edilgen çatılı fiiller nesnesine göre geçişli olamazlar. Edilgen çatılılar daima geçişsiz çatılıdır. Dönüşlünden farkı dönüşlü çatıda işi yapan belli iken edilgende belli değildir.

Sokaklar karlardan temizlendi.(İşi yapan belli değil.)

Hırsızlar dün sabah yakalandı.

Bu elbise geçen yıl dikildi. (Edilgen Çatılı)

Adam kapıda bir saat dikildi. (Dönüşlü Çatılı)

B. NESNE YÜKLEM İLİŞKİSİNE GÖRE ÇATILAR (Nesnesine Göre Çatılar)

1. GEÇİŞLİ FİİL

"Kimi,neyi" sorularına cevap verebilen,nesne alabilen, fiillerdir. "ONU" ekleyebildiğimiz fiillerdir.

Bazı cümlelerde, fiiller geçişli olduğu hâlde nesne bulunmayabilir. Çünkü geçişli fiiller nesne alabilen fiillerdir.

Ali Can, çok konuştuğu için Zehra'yı sınıftan attı. (Kimi attı?Zehra'yı- Geçişli)
Öğrenciler sınıfta bekliyor. (kimi/neyi bekliyor? Cümlede cevap yok ama onu bekliyor diyebiliriz. Geçişli)

Geçişli bir fiilin "-t,-r ,tır" eklerinden alarak geçişlilik derecesinin artırılmasına **ettirgen** denir. Geçişsiz fiilin "-t,-r,-tır" eklerini alarak geçişli olmasına **oldurgan** denir.

Temizle- geçişli bir fiildir. Temizlet- geçişliliği artırılmış yani ettirgen bir fiildir.

Uyu- geçişsiz bir fiildir. Uyut- geçişsiz bir fiilin geçişli hale getirmiş hali olan **oldurgan** fiildir.

2. GEÇİŞSİZ FİİL

"Kimi,neyi" sorularına cevap vermeyen,nesne alamayan fiillerdir. "ONU" ekleyemeyiz.

Akşam yorgunluktan erken yattım. (onu yatmak olmayacağı için geçişsizdir.)

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

A. Yüklemine Göre Cümleler (Yüklemin Türüne Göre Cümleler)

1.İsim Cümlesi

Yüklemi isim,sıfat,zamir ya da fiilimsi olan cümlelerdir.

Yüklemi çekimli fiil olmayan cümlelerdir.

Ek fiil almış ismin yüklem olduğu cümlelerdir.

2.Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli fiil olan cümlelerdir.

Bir sözcüğün isim mi, fiil mi olduğunu anlamak için, o sözcüğün yapım eki almış son hâline bakmalıyız. Yoksa yanlılabiliriz.

Burada genelde tavşanlar avlanmaz. Av isimdir ancak Avlan- fiildir.

B. Öge Dizilişine Göre Cümleler (Yüklemin Yerine Göre Cümleler)

- 1. Kurallı (Düz) Cümle:** Yüklemi cümlemin sonunda yer alan cümlelerdir.
- 2. Kuralsız (Devrik) Cümle:**Yüklemi cümlemin sonunda yer almayan,ortada ya da başta bulunan cümlelerdir.
- 3. Eksiltili Cümle:** Yüklemi olmayan cümlelere eksiltili cümle denir. Eksiltili cümlelerde yüklem olmadığı için anlam tamamlanmamıştır. Bu tür cümlelerin sonunda üç nokta (...) bulunur.

C. Anlamlarına Göre Cümleler

1. Olumlu

Fiil cümlelerinde eylem yapıdır, isim cümlelerinde bahsedilen özellik mevcuttur.

Olumsuzluk eki almış olması biçimce olumsuzluk yapmasına rağmen olumsuzluğu gördüğümüz her cümleye anlamca olumsuz diyemeyiz.

Onun parası yok değil. (Var anlamına geldiği için anlamca olumludur.)

Yazın tatile çıkacağız. (İş yapılacağı için anlamca olumludur.)

Seni sevmiyor değilim. (seviyorum anlamında kullanıldığı için anlamca olumludur.)

*** Kötü ya da hoş gitmeyen işler için olumsuz diyemeyiz. İş kötü de olsa yapılmışsa olumludur. Adam kazada öldü. (Olumlu)

2. Olumsuz

Eylemin yapılabildiğini ya da özelliğe sahip olmadığını anlatan cümlelerdir.

“-me/-ma, -sız/-siz ,yok ya da değil”

olumsuzluklarını alan cümleler biçimce

olumsuzdur ancak anlamca olumlu ya da olumsuz olması için yapılabildiğini ya da yapılmamasına ve

özelliğe sahip olup olmadığına bakılarak anlaşılır.

Onun hiç hatası yok.(Anlamca olumsuz)

Ne aradı ne de sordu. (Biçimce Olumlu;

Aramadı,sormadı anlamına geldiği için anlamca olumsuz)

Kazada adama hiçbir şey olmadı. (Anlamca Olumsuz)

İnsan sevdiğini hiç üzer mi? (Üzmez anlamına geldiği için anlamca olumsuz)

3. Soru

İçinde soru eki ya da soru sözcüklerinden biri bulunan ve soru anlamı taşıyan cümlelerdir.

Neden sen de bizimle yarınki geziye katılmıyorsun? Sınavdaki soruların kaçını cevaplayabildin?

4. Ünlem

İçinde ünlem ya da ünlem değeri taşıyan sözcükler bulunan cümlelere ünlem cümlesi denir.

Birden kapıyı açınca onu görmeyeyim mi! Aman sobayı açık unutmayın!

D. Yapılarına Göre Cümleler

1. Basit Cümle (Tek Yüklemli Cümle)

Bir yüklemi olan ve yüklem dışında fiilimsi bulunmayan cümlelerdir. Tek yargı vardır. Yan cümlecik yoktur.

Okulun kitaplığı benim için eşsiz bir hazinedir.

2. Birleşik Cümle (Fiilimsi Bulunan Cümle,Yan Cümlecikli Cümle)

Bir yüklemi olan ve yüklem dışında fiilimsi bulunan cümlelerdir.

Senin yarın geleceğini duyunca çok sevindi.

3. Sıralı Cümle (Birden Fazla Yüklemli Olan Cümle)

Birden fazla yargının (yüklemin) birbirine virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile bağlanmasıyla oluşan cümledir. Ortak ögesi olan sıralı cümlelere bağımlı sıralı,ortak ögesi olmayan cümlelere bağımsız sıralı denir.

Güneşli havalar birkaç gün sürdü, insanlar parklara doluştu. (Bağımsız Sıralı)
Otobüsümüz sabah hareket etti, akşama İzmir'e vardı. (Bağımlı Sıralı)

4. Bağlı Cümle (Bağlacı Olan Cümle)

Birden fazla cümlemin birbirine bağlaçla bağlandığı cümledir. Sıralı cümledeki virgül ya da noktalı virgül yerine, bağlaç getirilirse ortaya bağlı cümle çıkar.

Tatilde ders çalışacağım dedi ama çalışmadı.

ANLATIM BOZUKLUKLARI

A - ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

- 1- Gereksiz Sözcük Kullanımı
- 2- Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanımı
- 3- Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanımı
- 4- Anlamca Çelişen Sözcüklerin Birlikte Kullanımı
- 5- Mantıksal Tutarsızlıklar Ve Hatalar
- 6- Atasözleri Ve Deyimlerin Yanlış Kullanımı
- 7- Anlam Belirsizlikleri

1- GEREKSİZ SÖZCÜK KULLANIMI:

İyi bir anlatımda gereksiz sözcük kullanılmaz.

- Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanımı anlatım bozukluğuna yol açar .

ÖRN: Neşeli, sağlıklı, sen bir görünüşü vardı .

- Bir sözcüğün anlamının, cümledeki başka bir sözcüğün içinde olması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRN: Beklenmedik bir sürprizle karşılaştık.
Bari , hiç olmazsa bir haber verseydin.

2- SÖZCÜĞÜN YANLIŞ ANLAMDA KULLANIMI :

Anlamca birbirine benzeyen bazı sözcükler birbirinin yerine kullanılırsa anlatım bozukluğuna sebep olur.

ÖRN:

Öğretimini İstanbul’ da tamamladı. (Öğrenim.)
Kuraklık meyve ağaçlarının kurumasını sağladı.
(Neden oldu)

3 SÖZCÜĞÜN YANLIŞ YERDE KULLANIMI :

Bir cümlede her sözcüğün yerli yerinde kullanılması gerekir.

ÖRN: Okulu bitirince doktor olarak doğduğu kasabada çalışmaya başladı.

Yeni okula gelmişti ki ders zili çaldı.

Çok canım sıkılıyor.

4 ANLAMCA ÇELİŞEN SÖZCÜKLERİN BİRLİKTE KULLANIMI:

Bir cümlede birbirine zıt durumların birlikte kullanımı anlatım bozukluğuna sebep olur. (Kesinlik- Olasılık)

ÖRN: Kapının önünde tamı tamına üç beş güvenlik görevlisi vardı.

Arada sırada sık sık arkadaşlarımla görüşürdüm.

5 - MANTIKSAL TUTARSIZLIKLAR VE HATALAR:

Cümlede aktarılan bilgilerin mantık ve bilgi bakımından doğru olmaması anlatım bozukluğuna sebep olur.

ÖRN: Bu hastalık tedavi edilmezse ölüme hatta felce bile yol açabilir.

Bu insanlar bırakın İstanbul'u, uzayı bile görmemiştir.

6 - ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN YANLIŞ KULLANIMI:

- a) Kalıplaşmış olduğu için sözcükler eş anlamlarıyla değiştirilemez.

ÖRN: Camı kırdıktan sonra süt devirmiş kediye döndü. (dökmüş)

- b- Deyim ve atasözlerinin anlamıyla cümledeki anlam uyusmalıdır.

ÖRN: Sınavı kazanınca sevinçten etekleri tuttu. (etekleri zil çaldı)

7 - ANLAM BELİRSİZLİKLERİ:

a) Noktalama İşaretlerinden Kaynaklanan Hatalar
Noktalama işaretinin yanlış yerde ya da eksik kullanımı anlatım bulanıklığına sebep olur.

ÖRN: Hırsız polis arabasına bindi. (virgül eksikliği)

ÖRN: Ali, Ahmet, Zeynep ve Cansu’ dan daha çalışkandı. (Noktalı virgül)

B - DİL BİLGİSİNE DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

- 1- Tamlama Yanlışlıkları
- 2- Eklerden Kaynaklanan Bozukluklar
- 3- Öğe Eksikliklerinden Kaynaklanan Bozukluklar
 - Yer Tümleci Eksikliği,
 - Zarf Tümleci Eksikliği,
 - Nesne, Özne Eksikliği,
 - Yüklem Eksikliği,
 - Özne eksikliği
- 4- Özne Yüklem Uyumsuzluğundan Kaynaklanan Bozukluklar
 - Kişi Uyumu
 - Tekillik Çoğulluk Uyumu
- 5- Çatı Uyumsuzluğundan Kaynaklanan Bozukluklar

1-TAMLAMA YANLIŞLIKLARI:

Sifat veya isim tamlamalarının, uygun olmadığı halde aynı tamlanana bağlanması anlatım bozukluğuna sebep olur.

ÖRN: Bundan sonra özel ve devlet hastanelerini ücretsiz yapacaklar.

Artık ne bizim ne de onların elinden bir şey gelir.

Erkek ve kadın hakları her zaman korunmalı.

2- EKLERDEN KAYNAKLANAN BOZUKLUKLAR :

Gereksiz yere kullanılan ya da gerektiği yerde kullanılmayan ekler anlatımı bozar.

ÖRN: Biz kitap okumasını sevmeyen bir milletiz. ()

ÖRN : Projeye birçok firmalar katıldı. ()

3- ÖĞE EKSİKLİKLERİNDEN KAYNAKLANAN BOZUKLUKLAR :

Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak kullanıma uygun olmadığı halde bazı öğeler ortak kullanılması anlatım bozukluğuna sebep olur.

a) Yüklem Eksikliği :

ÖRN: Sinemada sigara ve kabuklu yemiş yenmez.

ÖRN: Odaları annem, mutfağı ben temizleyeceğim.

Bahçeleri çok geniş ama yeşil değildi.

b) Yer Tümleci Eksikliği:

ÖRN: Alanya'yı çok sevmişti ve dönmeyi düşünmüyordu.

Onu çok sever ve her zaman güvenirdi.

c) Zarf Tümleci Eksikliği :

ÖRN: Her zaman çarşıya gider, eli boş dönmezdi.

d) Nesne Eksikliği :

ÖRN : Kızına sarıldı, doyaya öptü.

Duyduklarına hemen inanır ve herkese anlatırdı.

e) Özne eksikliği :

ÖRN: Herkes ondan nefret ediyor, onun yüzünü bile görmek istemiyordu.

Onun okulu yakında bitecek, doktor olarak göreve başlayacak.

4 – ÖZNE – YÜKLEM UYUMU :

a) Kişi Uyumu:

- **Öznede “ben ve diğer kişiler” varsa yüklem birinci çoğul (biz) eki alır.**

ÖRN: Ben, sen ve annem okula birlikte gideriz.

- **Öznede “sen ve diğer kişiler” varsa yüklem ikinci çoğul (siz) eki alır.**

ÖRN: Ali, sen ve o bahçeyi temizlemişsiniz.

b) Tekillik- Çoğulluk Uyumu :

- **Özne insan ve tekilse yüklem de tekil olur.**

ÖRN: Öğretmen ayağa kalktı.

- **Özne insan ve çoğulsa yüklem tekil de çoğul da olabilir.**

ÖRN : Çocuklar top oynuyorlar. / Çocuklar top oynuyor.

- **İnsan dışında kalan bütün varlıklar çoğul veya tekil özne oldukları zaman yüklem tekil olur.**

ÖRN: Gözlerim artık görmüyor. / Kuşlar ne de güzel uçuyor.

Ağaçlar çiçek açmış. / Gülüşmeler sabaha kadar devam etti.

On öğrenci derse girmedi. / Birkaç kişi seni görmeye geldi.

5- ÇATI UYUMSUZLUĞUNDAN KAYNAKLANAN BOZUKLUKLAR:

Filimsi ile kurulan bileşik cümlelerde, fiilimsi ile yüklem çatı bakımından birbiriyle uyumsuz olması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRN: Hep beraber şarkılar söyledik(etken), sonra da dans edildi.(edilgen).

Gerekli tüm hazırlıklar yapılıp, toplantıya başladılar.

METİN TÜRLERİ

A. Düz Yazı (Nesir) Türleri

Duygu ve düşüncelerin paragraflar halinde anlatıldığı metin türleridir.

Düz yazılar; olay, düşünce ve bildirme yazıları olmak üzere üçe ayrılır.

1. Olay Yazıları

• Öykü (Hikâye)

Olmuş veya olabilecek olayları belli bir plan çerçevesi içinde yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüne hikâye (öykü) denir.

- » Yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar anlatılır.
- » Dar bir zaman dilimini kapsar.
- » Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- » Romana göre kısa eserlerdir.
- » Karakter sayısı azdır.
- » Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.
- » Kısa soluklu eserlerdir.
- » Olay, başlangıçtan sonra doğru giden bir olayın bir anlık parçasıdır.

• Roman

Toplumların ve fertlerin başından geçmiş veya geçmesi mümkün olayları geniş olarak, ayrıntılarıyla anlatan yazı türüne roman denir.

- » Yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar anlatılır.
- » Geniş bir zaman dilimini kapsar.
- » Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- » Hikâyeye göre uzun eserlerdir.
- » Karakter sayısı fazladır.

• Masal

Olağanüstü olaylarla süslü, olağanüstü kişilerin başından geçen, zaman ve yer kavramları belirli olmayan hayali olayların anlatıldığı yazılara masal denir.

- » Masalda eğitcilik ve öğretilik esastır.
- » Masallardaki olaylar gerçeğe uymaz.
- » Kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir.
- » Masalın geçtiği yer ve zaman belirsizdir.
- » Masallar tekerlemeyle başlar.
- » Masaldaki karakterler; cinler, periler, devler ve hayvanlar olabilir.
- » Masalların sonunda iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.
- » Ulusal konulara yer verilmez, evrensel konular ve mesajlar içerir.

- Hayvanların kişileştirildiği masallara **FABL** denir. Fabllar normalde nesir değil manzum eserlerdir. Ancak düz yazı (nesir) şeklinde yazılanları da vardır.

• Destan

Bir ulusun kahramanlıklarını, savaşlarını, büyük toplumsal olaylarını anlatan ve genellikle şiir (nazım) biçiminde oluşturulan eserlere destan denir.

- > Yazı türleri içinde en uzun olanıdır.
- > Efsaneden sonra bilinen en eski türdür.
- > Sözlü edebiyat ürünüdür; ancak sonradan yazıya geçirilen destanlar da vardır.
- > Olağanüstü olaylar ve kahramanlar vardır.
- > Destan kahramanları yarı tanrısal nitelikler taşıyan han, hakan ve kağan gibi kişilerdir.

- > Destanlar doğal ve yapay (suni) olmak üzere ikiye ayrılır:

a. Doğal Destanlar

Halk ozanlarının büyük toplumsal olayları anlattıkları destanlardır. Doğal destanların yazarı belli değildir, yani anonimdir.

b. Yapay (Suni) Destanlar

Yazarı belli olan, daha yakın zamanda yazılan ve olağanüstü durumlara daha az yer veren destan türüdür.

• Efsane (Söylence)

Halkın duygu, düşünce ve hayal dünyasında doğarak ağızdan ağıza dolaşan, gelenek ve göreneklerin oluşumunu etkileyen hikayelere efsane denir.

- > Hayal gücünün ürünü ve bilinen en eski türdür.
- > Eski dönemlerde tabiat olaylarının nedenlerini bilmeyen insanlar, bu olayları açıklama gereği hissetmişlerdir. Yağmurun yağması, gök gürültüsü, şimşek çakması gibi birçok olayı kendilerine göre yorumlamışlar, efsaneler vasıtasıyla bunlara açıklık getirmişlerdir.
- > Efsanelerde kahramanlar Tanrı, ruh, melek gibi kavramlar bazen de taş, kaya, dağ gibi doğa parçası unsurlardır. Bu kahramanlar hikayelerde kişileştirilir (teşhis) ve konuşturulur(intak).

• Anı (Hatıra)

Yaşanmış olayların, üzerinden zaman geçtikten sonra yazıldığı yazı türüne anı (hatıra) denir.

- > Bir kişinin yaşadığı veya tanık olduğu olaylar anlatılır.
- > Yazar, olayları kendi bakış açısından anlatır
- > Geçmişe ışık tutar.
- > Tarihsel olayların öğrenilmesine katkıda bulunur.

• Günlük (Günce)

Düzenli bir biçimde yazılan, tarih atılan günlük notlara, bir yazarın yaşamı boyunca günü gününe yazdığı yazılara günlük denir.

- > Olaylar günü gününe, tarih belirtilerek yazılır.
- > Kısa yazılardır.
- > Kalem alan kişinin yaşamından izler taşır.
- > İçten ve sevecendir. Anlatımda "iç konuşma" yöntemi kullanılır.

• Tiyatro

Dram, komedi, trajedi gibi sahnede oynanmak üzere yazılan edebiyat türlerinin ortak adına tiyatro denir. Ayrıca yazılan eserlerin sahnede oynanmasına ya da bu tür eserlerin oynandığı binaya da tiyatro denir.

- > Genellikle oynanmak için yazılır. Okunmak için yazılan tiyatro türleri de vardır.
- > Olayları oluş hâlinde gösterir.
- > Konuşma ve eyleme dayanan bir türdür.
- > İnsana ders vermek, onu düşündürmek onu yorum yapmaya yönlendirmek amacı taşır.
- > Tiyatronun unsurları: "Yazar, eser, oyun ve seyirci"dir.
- > Tiyatronun temel öğeleri: "Olay, yer, zaman ve kişiler"dir.

2. Düşünce (Fikir) Yazıları

• Makale

Herhangi bir konuda bilgi vermek veya bir gerçeği savunmak için yazılan yazılara makale denir.

- » Makalenin temel ögesi fikirdir.
- » İnceleme ve araştırmaya dayanır.
- » Bir tezi savunmak, desteklemek amacı taşır.
- » Makalelerde bilimsel verilerden yararlanılır.
- » Gazete ve dergi yazısıdır.

• Deneme

Bir yazarın herhangi bir konu üzerinde, özel görüş ve düşüncelerini iddiasız, kesin kurallara varmaksızın anlattığı yazılara deneme denir.

- > Denemede konu sınırlaması yoktur. Yazar, istediği konuyu ele alıp işleyebilir.
- > Yazarın anlattıklarını kanıtlama kaygısı yoktur.
- > Yazar kendisiyle konuşuyor gibi bir anlatım kullanır. Daha doğrusu kendi içiyle yaptığı konuşmaları yazıya geçirir.
- > Anlatılanlar kesin bir sonuca bağlanmaz.
- > Denemede alabildiğine kişisellik ve kendine özgünlük vardır.
- > Dünya edebiyatında Montaigne, Türk edebiyatında ise Nurullah Ataç bu türün en önemli temsilcisidir.

• Söyleşi (Sohbet)

Yazarın, gündelik olaylarla ilgili düşüncelerini, okuyucu ile karşı karşıya oturup konuşmuş gibi içten bir hava içinde yazdığı yazılara sohbet denir.

- > Karşılıklı konuşma havası içinde yazılır.
- > Belirli konusu yoktur. Yerine ve zamanına göre sıkıcı olmayan her şey sohbet konusu olabilir.
- > Gazete ve dergi yazılardır.
- > Yazarın kendi kişisel düşüncesi ağırlıktadır.
- > En önemli özelliği, samimi bir üslupla kaleme alınmasıdır.
- > Yazarın öğretme ve kanıtlama amacı yoktur.

- **Eleştiri (Tenkit)**

Bir sanat eserinin olumlu ya da olumsuz yanlarını somut verilere dayanarak yargılayıp eserin gerçek değerini ortaya koymak amacıyla yazılan yazı türüne eleştiri denir.

- » Eleştiri yazıları, bir eseri tanıtmayı amaçlar.
- » Eleştiri yapan kişiye eleştirmen denir.
- » Değerlendirme yazılarıdır.
- » Eleştiri denince, akla eserin olumsuz yanlarının belirlenip okuyucuya aktarılması gelir. Bu yanlış bir düşüncedir. Gerçek bir eleştiride eleştirilen eserin hem olumlu hem de olumsuz yanları bir arada verilir.
- » Eleştirinin amacı, okuyucuya ve yazara kılavuzluk yapmaktır.

- **Fıkra (Köşe Yazısı)**

Bir yazarın, herhangi bir konu üzerinde, kişisel anlayış, görüş ve düşüncelerini güzel bir üslupla, hiçbir kanıtlanma gereği duymadan anlattığı yazı türüne fıkra denir.

- İki tür fıkra vardır: Gazete fıkraları, nükteli hikâyecik türündeki fıkralar. Yazı türü olarak "gazete fıkraları" kabul edilmektedir. Gülmece yazılardan olan fıkraları, gazete yazı türü olan fıkrayla karıştırmamalıyız.
- » Gazete yazısıdır.
 - » Yazar düşüncelerini kanıtlanma yoluna gitmez.
 - » Dil doğaldır. Günlük deyimlere, yer yer nükteli sözlerle yer verilir.
 - » Okuyucuya sohbet ediyormuş havası hakimdir. Anlatım senli benlidir.

- **Nutuk (Söylev)**

Bir topluluğu coşturmak, belli bir amaca yönlendirmek; onlara bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ülküyü aşlamak amacıyla söylenen uzun ve coşkulu konuşmalardır.

- > Nutuk türünde konuşma yapan kişiye hatip (söylevci) denir.
- > Hatipler konuşurken jest ve mimiklerine, vurgu ve tonlamalarına, konuşmalarının açık ve anlaşılır olmasına dikkat etmelidir; dinleyicilerin nabzını tutmalıdır.
- > Nutuk siyasi, askeri, hukuksal, dinsel ve akademik alanda yapılabilir.

3. Bildirme Yazıları

Bir bilgiyi iletmek; bir yeri, kişiyi veya ürünü tanıtmak; istek ve şikayette bulunmak amacıyla yazılan metinlere bildirme yazıları denir.

- **Biyografi (Yaşam Öyküsü)**

Tanınmış, eserler yazmış, ün bırakmış kişileri tanıtmak amacıyla yazılan yazılara biyografi denir.

- > Önemli şahısların hayatı başkası tarafından anlatılır.
- > Anlatılan kişinin hayatı tarih sırasına göre ele alınır.
- > Kurgusal değildir, gerçekçidir.
- > Üçüncü kişinin ağzıyla anlatılır.

- **Otobiyografi (Öz Yaşam Öyküsü)**

Bir insanın, kendi hayatını kendisinin yazdığı eserlere otobiyografi denir. Biyografilerde kişinin hayatı, çalışmaları başkası tarafından yazılırken otobiyografilerde kişi kendisini anlatır, yazar.

- > Kaynak olarak kişi kendisini ve aile büyüklerinden aldığı bilgiyi kullanır.
- > Birinci kişinin ağzıyla anlatılır.

- **Haber**

Belli bir zaman içerisinde geçen olayları anında okuyucuya bildiren gazete yazılarına haber denir. Gazetelerde haber toplayan kişilere muhabir denir.

- > Haber yazılarında temel ilke nesnelliktir.
- > Bir haber yazısı 5N1K (kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin?) sorularına cevap vermelidir.
- > Haber; ilginç, yeni, doğru ve önemli olmalıdır.

- **Gezi Yazısı (Seyahatname)**

Geziliş görülen yerlerin toplumsal ve kültürel özelliklerini ortaya koymak amacıyla yazılan yazıdır.

- **Mektup**

Bir düşünce, duygu veya dileğin iletilmesi amacıyla yazılan yazılara mektup denir.

- **Dilekçe**

Bir isteği, bir şikayeti duyurmak veya bir konuda bilgi vermek, bilgi istemek için yazılan başvuru yazısına dilekçe denir.

B. Şiir (Nazım) Türleri

Lirik Şiir (Duygusal Şiir)

İçten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiirlere lirik şiir denir. Bu şiirlerde "sevgi, özlem, ayrılık" gibi konular işlenir.

L eyla ile Mecnun → **Lirik**

Epik Şiir (Destansal Şiir)

Kahramanlık, yiğitlik, savaş konularını işleyen ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere epik şiir denir.

Olağanüstü, kahramanlık, yiğitlik

Epik= Tepik savaşı

Didaktik Şiir (Öğretici Şiir)

Belli bir düşünceyi kabul ettirmek veya belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak için yazılan öğretici şiirlere didaktik şiir denir.

Pastoral Şiir (Doğa Şiiri)

Doğa güzelliklerini; orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bu hayata duyulan özlemi ifade eden şiir türüne pastoral şiir denir.

Pastel boyayı elimize aldığımızda hemen bir kır resmi çizeriz. Dağlar, ovalar, dereler, koyunlar vs.

Pastoral → Pastel Boya

Satirik Şiir (Yergi Şiiri)

Toplum hayatındaki aksayan yönlerin, düzensizliklerin; insanların çeşitli konulardaki beceriksizliklerinin ve zayıflıklarının anlatıldığı yergi şiirlerine satirik şiir denir. Bu şiir türü, Halk edebiyatında "taşlama"; Divan edebiyatında "hicviye"; günümüz edebiyatında ise "yergi" adıyla bilinir.

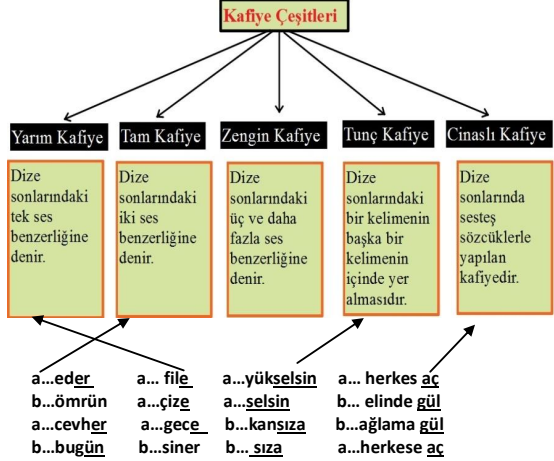
Satirik → Saftirik diye alay etmek

Dramatik Şiir

Dram türü konuları içeren bir şiir türüdür. Acıklı ya da korkunç bir olayı konu alır. Konuyu okuyucunun gözünde canlandırabilen, harekete dönüşebilen bir şiir türüdür.

Şiir şeklinde oluşturulmuş tiyatro eserleridir.

KAFİYE VE KAFİYE ÇEŞİTLERİ

KAFİYE DÜZENLERİ

- Çapraz K. → a,b,a,b
- Düz K. → a,a,a,a(b)
- Sarmal K. → a,b,b,a
- Mâni Tip K. → a,a,b,a

YAZIM KURALLARI-1 (BÜYÜK HARF KULLANIMI)

1- Belli günlerin isimleri cümle içinde oldukları zaman büyük harfle başlanılarak yazılır.

Örnek: Anneler Günü, Nevruz, Tiyatro Günü.

2- Cümle içinde geçen ay ve gün adları küçük harfle yazılır. Belli bir tarihi işaret eden ay ve gün adları büyük harfle yazılır.

Örnek: 29 Mayıs 1453 yılının Salı günü.

3- Milli ve dini bayramlar büyük harfle başlar.

Örnek: Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Cumhuriyet Bayramı.

4- Gazete, dergi, kitap adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar. Özel ada dahil olmayan sözcükler büyük harfle başlamaz.

Örnek: Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi.

5- Kişi isimleri ve soy isimleri büyük harfle başlar.

Örnek: Mehmet Akif Ersoy, Ziya Gökalp, Cahit Sıtkı Tarancı, Ömer Seyfettin. Unvan ve sayı bildiren isimler büyük harfle başlar. Öğretmen Hüseyin, Profesör Kenan, Dr. Coşkun, Binbaşı Ali, Hamdi Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım.

BÜYÜK HARF KULLANIMI

1. Cümle büyük harfle başlar, dizeler de genellikle büyük harfle başlar. Büyük harfle başlamayan bir kelime dizisi, öncesi yazılmamış ya da silinmiş bir cümle zannedilebilir:

Örnek: Affet Kâmuran, aklım başka yerdeydi.
(R. N. Güntekin)

"Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin!"

M. Kemal ATATÜRK

2. Noktaıyla, iki noktaıyla, üç noktaıyla, soru ve ünlem işaretleriyle biten cümlelerden sonra gelen cümleler büyük harfle başlar.

Örnek: Üç gündür bütün Siganfu ve yöreleri altüst edildiği, birçokları yargılanıp idam edildiği, birçoğuna işkenceler yapıldığı halde gizlenmiş olan ihtilâlcilerden kimse ele geçirilememişti. Acaba bunları, kendi tahtına göz diken kumandanlarından birisi mi saklıyordu? Öyle ise sarayın içinde fırsat kollamaları da akla gelebilirdi. (Nihal ATSIZ, Bozkurtlar Diriliyor)

Orhun Kitabesi'nde Türk hakanı şöyle diyor: Türk Tanrısı, Türk milleti yok olmasın diye atalarımı gönderdi ve beni gönderdi. Ben hakan olunca gündüz oturmadım, gece uyumadım. (Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları)

NOT: Yukarıda sayılan işaretler asıl cümlelerin içinde, yani iç cümlede ise sonraki kelime büyük harfle başlamaz:

Örnek: "Durun!" diye bağırdı annem.

Bu kez çocuk, "Bu peri midir, melek mi?" diye düşünerek, öğretmene hayranlıkla baktı.

3. Cümle içinde tırnak veya parantez içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru ve ünlem işareti) konur:

Örnek: İstemek, "İstiyorum." demek değil, harekete geçmektir. (A. Maurrois)

Montaigne'in "İnsanlar başaklara benzerler, içleri boşken başları havadadır, dolduğca eğilirler." sözünü hep beğenmişimdir.

4. Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen sözcük büyük harfle başlamaz:

Örnek: 2005 yılında Türk Dil Kurumunun 73. yılını kutladık.

NOT: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime büyük harfle başlamaz.

Örnek: 1998 yılında ortaokulu bitirdim.

5. Kişi adları, kişi adı olarak kullanılan takma adlar, kişi adının bir parçası olmuş lakaplar, takma adlar, kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözcükleri, kişi adının bir parçası olmuş akrabalık adları, unvanlar ve meslek adları, tarihi kişilerin adlarından önce gelen unvan ve lakaplar büyük harfle başlar:

Örnek: Mustafa Kemal Atatürk, Yunus Emre, Evliya Çelebi, Sait Faik Abasıyanık, Dede Korkut, Nene Hatun, Kirpi (Refik Halit Karay), Genç Osman, Deli İbrahim, Avcı Mehmet, Nişancı Mehmet Paşa, Aslan Yürekli Richard, Deli Petro...

NOT: Akrabalık adları bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz. Ancak akrabalık kelimeleri başta gelirse büyük harfle başlar.

Örnek: Fahriye abla, Ayşe teyze, Numan amca...

Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal...

6. **Ülke, şehir, ilçe, köy, kasaba, semt, mahalle, cadde, bulvar, sokak, pasaj, çarşı, park adları her zaman büyük harfle başlar:**

Örnek: Türkiye, Tarsus, Eskişehir, Dede Korkut Parkı, Seyit Onbaşı Bulvarı, Kuşadası...

7. **Kıta, deniz, ova, dağ, göl, tepe, yayla, okyanus, akarsu, boğaz adları her zaman büyük harfle yazılır:**

Örnek: Avrasya, Asya, Avrupa, Afrika, Amerika, Antarktika, Arktika, Avustralya, Akdeniz, Karadeniz, Manş Denizi, Büyük Okyanus, Atlas Okyanusu

Van Gölü, Hazar Denizi, Beyşehir Gölü, Kızılırmak, Yeşilirmak, Sakarya, Seyhan, Fırat, Nil, İstanbul Boğazı, Panama Geçidi, Süveyş Kanalı, Elmadağ, Uludağ, Ağrı Dağı, Erciyes Dağı, Everest Tepesi, Çukurova, Konya Ovası...

NOT: Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran **şehir, il, ilçe, köy, kasaba, belde** vb. sözler küçük harfle başlar: Konya ili, Etimesgut ilçesi, Uzungöl beldesi, Taflan köyü

NOT: Yön bildiren kelimeler bir bölge veya ülke adından önce gelirse büyük, sonra gelirse küçük yazılır. Söz gelimi, "Anadolu'nun batısı" denildiğinde yön adını küçük, "Batı Anadolu" denildiğinde büyük harfle yazmamız gerekir.

Örnek: Kuzey Kıbrıs'a tatile gittik.

KKTC'nin kuzeyine tatile gittik.

Doğu Anadolu'nun coğrafyası...

Anadolu'nun doğusundaki dağlar...

8. **Millet, boy, dil, din, mezhep vb. gibi özel adlar ve özel adlardan türetilmiş kelimeler büyük harfle başlar:**

Örnek: Türk, Türkçe, Avrupalı, Avrupalılaştık, Asyalılık, Ankaralı, Alevi, Türkmen, Yörük, Azerbaycanlı, Şamanizm, İngiliz, İslâm, Müslümanlık, Budist, Protestan, Katolik, Tanrı, Cebrail, Zeus, Oğuz, Kazak...

NOT: Özel isimlerden türetilen isim, sıfat ve fiiller büyük harfle başlar ve ekleri de kesme işareti ile ayrılmaz. Bu özel isimler türetilen kelimenin içinde kalıyorsa büyük harfle başlanmaz:

Örnek: Türkleşmek, İslâmlaşmak, Türkolog, Darvinci, Sivaslı, Ankaralı, Türkçecilik, Avrupalı, Panislâmizm, Panturanizm, Pantürkizm...

9. **Unvanlar, kurum, kuruluş ve kurul adları, eser adları, yasa, yönerge adları, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar:**

Örnek: Avukat Kerim Bey, Bilge Hanım, Cumhuriyet Başsavcısı Ali Bey, Doktor Selim, Genel Müdür Orkun Kutlu, Teknik Direktör Fatih Terim, Binbaşı Ahmet Uysal...

10. **Cümle içerisinde başkasından aktarılan ve tırnak içinde verilen cümleler de büyük harfle başlar:**

Örnek: Atatürk gençliğe seslenirken ilk önce "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir." demektedir.

11. **Büyük harflerin kullanımında özel açıklama gerektiren durumlar da vardır.**

- Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz; ancak başa geldiklerinde lakap olarak kullanıldıklarından büyük harfle başlarlar:

Örnek: Tülay hala fakat hala Sultan, Kemal dayı fakat Dayı Kemal, Ayşe nine fakat Nene Hatun...

- Resmî yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen makam, mevki, unvan bildiren sözcükler ve hitaplar:

Örnek: Sayın Bakan, Sevgili Kardeşim, Aziz Dostum...

- Din ve mitoloji kavramlarını karşılayan özel adlar büyük harfle başlar. Bazı dinî kavramlar küçük harfle başlar. Tannı sözcüğü özel ad olarak kullanılmadığında küçük harfle başlar: Eski Türklerin tanrıları. Bazı dinî terimlerin küçük harfle başlaması gelenekleşmiştir:

Örnek: Uçmak, tamu, peygamber, sırat köprüsü vb.

- Dünya, güneş, ay sözcükleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar:

Örnek: O ayda yılda bir gelir. İngiltere 'ye güneş batmayan ülke derler. Bu olayı görünce dünyam karardı.

12. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb. bildiren sözcüklere çekim eklerinden biri getirildiğinde gelen ek, kesme işaretiyle ayrılmaz:

Örnek: Kargalar, sakın anneme söylemeyin! Bugün toplar atılırken evden kaçıp Harbiye Nezaretine gideceğim. (Orhan Veli)

Nevzat Pakdil Yatılı Bölge Ortaokulu Müdürlüğüne, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğüne, Türkçe Eğitimi Bölümü Başkanlığına, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mamak Anadolu Lisesi, Yeşilay Derneği, Türk Dil Kurumu, Ege Üniversitesi, Kars Valiliği, Mamak İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, Bakanlar Kurulu, Emek İnşaat, Millî Kütüphane, Türk Ocağı...

NOT: Resmî yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen makam mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar:

Örnek: Sayın Bakan, Sayın Başkan, Sayın Profesör, Sayın Valli...

13. Ay ve gün adları, belirli bir tarih belirttiğinde büyük; bunun dışında küçük harfle başlar:

Örnek: Bu yıl 2 Eylül'de döneceğiz.

15 Kasım 1999 Pazartesi günü konferans yapılacaktır.

Bu yıl temmuz sıcaklarında kavruldu.

Bu sokakta salı günleri pazar kurulur.

NOT: – Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

Örnek: 29 Mayıs 1453 Salı günü, 29 Ekim 1923, 2 Aralık 1976 'da doğmuşum.

- Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

Örnek: Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar.

14. İki noktadan sonra cümle gelmiyorsa, örnekler sıralanıyorsa bunlar büyük harfle başlamaz:

Örnek: Bazı mastarlar kalıcı nesne adı olmuşlardır: yemek, çakmak, dolma, dondurma, kavurma, buluş...

15. Örneklerle başlayan cümleler de büyük harfle başlar:

Örnek: Bilgisayar, sinema, tiyatro, internet, fotoğraf gibi hobiler, pahalılık yüzünden lüks gibi görülmektedir.

16 İki kısa çizgi veya iki virgül arasında verilen ara sözcük, ara cümle, açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.

Örnek: Bu konuda kararlı olduktan sonra -geç karar vermiş olsan da- başarıya ulaşırsın.

Başımın ağrısı yazları -sıcaklardan olmalı- daha da artar.

17. Şiirde her mısra (birkaç mısra bir cümle oluştursa da) büyük harfle başlar. Küçük harfle başlatılmış bir mısranın ilk kelimesi veya kelimeleri silinmiş veya yazılmamış zannedilebilir. Günümüz şiir kitaplarında bu kurala çoğunlukla uyulmamaktadır:

Örnek:

Kahramanlık ne yalnız bir yükseliş demektir,
Ne de yıldızlar gibi parlayıp sönmektir.
Ölmezliği düşünmek boşuna bir emektir;
Kahramanlık; saldıranı bir daha dönmektir.

Sızlarsa da gönüller düşenlerin yasından
Koşar adım gitmeli onların arkasından.
Kahramanlık; içerek acı ölüm tasından
İleriye atılmak ve sonra dönmektir.

Nihal ATSIZ (Kahramanlık)

18. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar. Ancak dünya, güneş ve ay kelimeleri terim olarak (astronomi ve coğrafya terimi) kullanılıyorsa özel isim olduğu için büyük; diğer anlamlarında (gerçek, mecaz, yan, eş, deyim vb.) kullanılıyorsa cins ismi olduğu için küçük harfle başlar:

Örnek: Merih, Mars, Jüpiter, Venüs, Küçükayı, Halley...

NOT: Ay, Güneş, Dünya, Mars gibi gezegen ve yıldız adları, özel ad olarak kullanılmadığında kesinlikle küçük harfle yazılmalıdır:

Örnek: Ay'ın yakından çekilmiş fotoğrafları insanlığı pek şaşırtmıştı.

Yazın Güneş ışınları Dünya'ya dik olarak gelir.

Türkiye'nin birçok yerinde insanlar Güneş tutulmasını seyretti.

Sabahtan beri dünya kadar yer dolaştık.

19. Yer ve millet adlarıyla kurulan birleşik kelimelerdeki özel adlar büyük harfle başlar.

Örnek: Antep fıstığı, Brüksel lâhanası, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Maraş dondurması, Van kedisi...

DİKKAT: Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı adlarının bütün ke-limleri büyük harfle başlar.

Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Ankara Kalesi, Alanya Kalesi...

UYARI: Para birimleri büyük harfle başlamaz: avro, dinar, dolar, lira, kuruş, lîre vb.

20. Yazı başlıkları, konu adları büyük harfle başlar:

Örnek: İmlâ Kuralları, Dil Bilgisinin Bölümleri, 19. Yüzyılda Türk Edebiyatının Seyri...

- Kitap, gazete, dergi isimleriyle konu başlıklarındaki "ile, ve, de, ya da, ki" bağlaçlarıyla soru ekinin küçük yazılması gerekir:

Örnek: Başarmak ve Kazanmak, Türk Dili ve Edebiyatı, Karga ile Tilki, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Ben de Yazdım...

- Kitap, gazete, dergi isimleri ve konu başlıkları -dikkat çekmek için- bütünüyle büyük harfle yazılabilir. Bu durumda aralardaki "ile, ve, de, ya da, ki" bağlaçlarıyla soru ekinin de büyük yazılması gerekir:

Örnek: BAŞARMAK VE KAZANMAK, Türk Dili ve Edebiyatı, "Suç ve Ceza / SUÇ VE CEZA "

21. Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar. Yazı birkaç kelimeden oluşuyorsa ilk kelime büyük harfle başlar. Yazı rakamla başlamışsa ondan sonraki kelime küçük harfle başlar.

Örnek: Giriş, Çıkış, Müdür, Müdüriyet, Vezne, Başkan, Doktor

Otobüs durağı, Şehirler arası telefon...

III. kat, IV. sınıf, I. blok...

22. Kurultay, sempozyum, panel vb toplantıları bildiren özel adlar büyük harfle başlar:

Örnek: Manas Bilgi Şöleni, Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı...

23. Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günler büyük harfle başlar. Ancak genel nitelik arz edenler küçük harfle başlar:

Örnek: Cumhuriyet Bayramı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Nevruz Bayramı, Anneler Günü, Öğretmenler Günü, Tıp Bayramı, Tiyatro Günü, Kitap Haftası, Film Haftası, Sağlık Haftası, Dil Kurultayı...

24. Çağ, dönem ve tarihî olay adları büyük harfle başlar:

Örnek: Cilâli Taş Devri, İlk Çağ, Millî Mücadele, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı...

2-KISALTMALARIN YAZIMI

Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve sembolleştirilmesidir. Yapılan kısaltmaların benimsenmesi, yaygınlaşması ve herkes tarafından anlaşılması gerekir.

AA, AB, ABD, age., AGİK, AIDS, aids, AKM, Alb., Alm., anat., AOC, AP, APS, Apt., Ar., Ar. Gör., ark., Asb., ASELSAN, Asist., ASKI, AŞTI, AT, Atg., ATO, AÜ, AÜ, AÜ, Av., B (batı), B. (bay), bağ., BAG-KUR, BBC, BCG, BDT, bk. (bakınız), BM, Bn. (bayan), BOTAŞ, Bşk., C. (cilt), DGM, dm, EKG, ed. (edebiyat), FIFA, Fr., g. GAP, gr. HABITAT, Hz., IETT, KBB, km, l, m, Mah., MKE, No. veya Nu., öl., sn (sanıye), TIR, TL, yy., zool.

" Kurum, kuruluş, müessese, makam, üniversite adlarının kısaltmalarında bütün harfler büyüktür. Harfler arasında nokta koymaya gerek yoktur.

TRT, TBMM, İTÜ, DSI, TDK, TTK, MEB, AÜ DTCF, DAÜ,

D, B, K, G, KB, GB, KD, GD (son sekizi yön ad)

Bu kısaltmalardan sonra gelen çekim ekleri kesme ile ayrılır. Ekler son harfin okunuşuna göre belirlenir; kelimenin uzun şeklinin okunuşuna göre değil:

MEB'e, TBMM'nin, TDK'dan

- Bazı kısaltmalar da kelime gibi oluşturulmuştur.

ASELSAN, BOTAŞ, İLESAM, SEKA, TÖMER, TEDAŞ

Bunlara getirilen ekler de düz okunuşa göre belirlenir:

ASELSAN'da, BOTAŞ'a, İLESAM'ın, SEKA'nın, TÖMER'den, TEDAŞ'ta

* Nokta kullanılan kısaltmalar da vardır. Bunlardan sonra getirilen ekler kesmeyle ayrılmaz:

T.C.ye

" Özel isim veya unvan olan bir kelime birkaç harfle kısaltılıyorsa yalnız ilk harf büyük yazılır.

Prof., İst., Doç., Dr., Av., Alb., Gen.

Alm. (Almanca), İng., Kocatepe Mah., Güniz Sok.

Bu kısaltmalara ek getirilirken kelimenin uzun şeklinin okunuşu esas alınır; ekler kesmeyle ayrılmaz:

İst.da, Alm.yı, İng.ye

" Özel isim olmayan kelimelerin kısaltması küçük harfle başlar.

C. (cilt), s. (sayfa), bkz.(bakınız), vb. (ve benzeri), vs. (ve saire), is. (isim), sf. (sıfat), hz. (hazırlayan), çev. (çeviren), ed. (edebiyat), fiz. (fizik), kim. (kimya)

Bu kısaltmalara ek getirilirken kelimenin uzun şeklinin okunuşu esas alınır; ekler kesmeyle ayrılmaz:

vb.leri, vs.den, is.ler, sf.lar, hz.da, çev.e, ed.ı, fiz.le, kim.da

"Elementlerin ve ölçülerin kısaltmalarında nokta kullanılmaz:

C, Ca, Fe, m, mm, cm, km, g, kg, l, mg...

Bu kısaltmalara ek getirilirken kelimenin uzun şeklinin okunuşu esas alınır; ekler nokta kullanılmadığı için kesmeyle ayrılır:

m'ye, mm'de, cm'yi, km'ye, g'dan, kg'dan, l'de, mg'l

"Sert sessizle biten kısaltmalara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde okunuşta sondaki sert ünsüz yumuşamaz:

AGİK'in (ağigin değil agikin), TÜBİTAK'a (tübitağa değil tübitaka)

3. Ek-Fililin Yazımı

Ek-fil isimlerin yüklem olmasını sağlayan ektir..

a. Ek-fil (imek fiili) eklendiği kelimeye bitişik de yazılabilir ondan ayrı da... Ama genellikle bitişirilir. Ayrı yazıldığı zaman ünlü uyumlarına uyup uymadığına bakılmaz. Bitişik yazılan ek-fil "büyük ve küçük ünlü uyumu" kurallarına uyar.

1. Sessiz harfle biten kelimeye bitiştiriliyorsa, başındaki "i" düşer:

rahatsız idim>rahatsızıdm,

çocuk ise>çocuksa,

Serkan imiş>Serkan'ımış,

koşar iken>koşarken

2. Sesi harfle biten kelimeye bitiştiriliyorsa, başındaki "i" düşer ve yerine "y" kaynaştırma harfi gelir:

Bir güzelin hayranı i-di-m>hayranıydım, hayranı idik>hayranıydık

Zeki idi>zekiydi

Ali imiş>Ali'ymiş,

Hasta ise>hastaysa,

b. Fiillere getirildiğinde onların birleşik zamanlı çekimlerini yapmayı sağlayan ek-fil bitişik de ayrı da yazılabilir:

çalışmış i-di-k>çalışmıştık

okuyor i-se>okuyorsa

4. "ile" Edatının (Hem edat, hem bağlaç) Yazımı

Edat ve bağlaç olarak kullanılır.

Yazılışları bakımından aralarında fark yoktur.

Bu kelime kendinden önceki kelimeye bitişik de yazılabilir, ondan ayrı da...

Bitişik yazılan "ile" kelimesi "büyük ve küçük ünlü uyumu" kurallarına uyar. Ayrı yazıldığında ünlü uyum kuralları aranmaz:

arabası ile>arabasıyla, konu ile>konuyla, Murat ile> Murat'la

5. "mi" Soru Ekinin Yazımı

Hem isimlere hem de fiillere getirilen bir çekim ekidir.

"-mî", kendinden önceki kelimden her zaman ayrı (bir kelime gibi) yazılır:

Gelecek miydin? (fiile)

Sen misin? (isime)

Geldi mi?, okuyor mu?, onlar mı?, özgün mü?...

- Eklendiği kelimenin son sesine, dolayısıyla büyük ve küçük sesli uyumu kurallarına uyar:

Salı mı? Sen mi? O mu? Ölü mü?

" Soru ekinden sonra gelen ekler kendisine bitişik yazılır.

Seni çağıran bu çocuk muydu?

" Soru anlamı vermediği zamanlarda da ayrı yazılır.

Yağmur yağdı mı dışarı çıkmak isterim.

Güzel mi güzel bir evi var.

6. "dE" Bağlacının ve "-dE" Hâl Ekinin Yazımı

"de" bağlaç ve "de" eki birbirinden kolayca ayırt edilebilir. Aşağıda, dikkat edilmesi gereken noktalar da verilmiştir.

a. "dE" Bağlaç

Her zaman kendinden önceki ve sonraki kelimelerden ayrı ve "de, da" şeklinde yazılır; bitiştirilmez, "te, ta" şeklinde yazılmaz.

"ya" ile birlikte kullanıldığında da ayrı yazılır: "ya da"

İsimlerden sonra da kullanılabilir, fiillerden sonra da.

Kelimenin son hecesine kalınlık-incecik bakımından uyar. Ama ünsüz uyumuna bağlı değildir, yani -te, -ta şekilleri yoktur.

Gölgende ban da bana da yer ver.

Ateşten kızaran bir gül arar da

Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Bu soruyu Ali de mi bildi?

Çalışıp da kazanacaksın.

Alacak ya da almayacak.

b. "-dE" Hâl Eki

İsim çekim eklerindedir.

İsmin bulunma hâlini yapan hâl ekidir.

Yer ve zaman bildirir.

Sesli uyumlarına uyar.

"dE" bağlacının yalnız "de", "da" biçimleri varken; "-dE" hâl ekinin "-de", "-da", "-te", "-ta" biçimleri vardır. Bunun sebebi ekin bitişik yazılıyor olmasıdır.

Yapım eki olarak da kullanılabilir:

Eski İstanbul'da ne güzel günler yaşanmış.

Saat yedide mi gelecekti?

Her şey yerli yerinde.

Suyu bir yudumda içti.

Siz ayakta kaldınız.

7. "ki" Bağlacının, "-ki" İlgî Zamirinin ve "-ki" Yapım Ekinin Yazımı

Aşağıda bu bağlacın ve iki ekin birbirinden ayırt edilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar da verilmiştir.

a. "ki" Bağlaç

Sadece "ki" biçimi vardır.

Kendinden önceki ve sonraki kelimelerden ayrı yazılır. "–kiler" diyemediğimiz zaman bağlaç olarak kullanılmış demektir.

Yağmur yağmadı ki mantarlar ortaya çıksın.

Atatürk diyor ki: ...

Bir şey biliyor ki konuşuyor.

Ben ki hep sizin için çalıştım.

Sınavı kazanabilir miyim ki...

Baktım ki gitmiş.

Ancak bu bağlaç birkaç örnekte kalıplaşarak bitişik yazılmaktadır.

belki, çünkü (ünlü uyumuna girmiş), hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki, illaki.

b. "-ki" İlgî Zamiri

Ek hâlindeki tek zamirdir.

Eklendiği kelimeye -ki sadece isim tamlamasında tamlayana eklenir- bitişik yazılır ve bir ismin (tamlananın) yerini tutar.

Büyük ve küçük ünlü kurallarına uymaz; sadece -ki şekli vardır:

senin kalemin>seninki, Ali'nin eli>Ali'ninki, onun düşüncesi>onunki...

c. "-ki" Yapım Eki

İsmlere eklenerek yer ve zaman bildiren sıfatlar türeten ektir.

Zaman bildiren kelimelerin sonuna doğrudan eklenirken, yer bildiren sıfatlar türetirken

"-de" hâl ekiyle birlikte kullanılır.

Sadece -ki ve az da olsa -kü şekilleri vardır:

bu yılki sınav, yarınki maç, dünkü film, bugünkü aklım...

masadaki kitaplar, duvardaki saat, evdeki hesap...

8. Birleşik Kelimelerin Yazımı

İki ya da daha fazla sözcüğün, yeni anlamda bir sözcük oluşturması için birlikte kullanılmasına "birleşme" denir. Birleşme sırasında sözcüklerde anlam, tür ve ses değişiklikleri olabilir:

*** Birleşme sırasında sözcüklerde ses aşınması ya da ses türemesi olabilir.**

pazar - ertesi -> Pazartesi

sütlü- aş -> sütlaç

his etmek -> hissetmek

af olmak -> affolmak

*** Birleşme, farklı türdeki sözcüklerin farklı biçimlerde kullanılmasıyla oluşabilir:**

Hammeli (belirtisiz ad tamlaması biçiminde)

Atatürk (eksiz iki ad)

Akciğer (sıfat tamlaması biçiminde)

Mirasyedi (bir isim, bir çekimli fiil)

Gökdelen (bir isim, bir fiilimsi)

Birkaç (iki sıfat)

Biçerdöver (iki çekimli fiil)

Çıtçıt (ikileme)

Bakakalmak (iki fiil)

*** Birleşme sırasında sözcükler anlamlarını yitirebilir:**

bal arısı (iki sözcük de anlamını taşıyor)

suböregi (birinci sözcük anlamını yitir-miş)

rüzgârgülü (ikinci sözcük anlamını yitir-miş)

aslanağzi (iki sözcük de anlamını yitir-miş)

a. Anlam kayması yoluyla kurulan bileşik sözcükler bitişik yazılır:

Akbaba, suççeği, devetabanı

b. Ses değişimi yoluyla oluşmuş bileşik sözcükler bitişik yazılır:

Güllaç (güllü aş), Kahvaltı (kahve altı), Niçin (ne için)

c. Tür değişmesi yoluyla oluşmuş bileşik sözcükler bitişik yazılır:

mirasyedi, uyurgezer, sıkboğaz

d. Yardımcı birleşik eylemler, bileşme sırasında ses değişikliği olmussa bitişik; ses değişikliği olmamışsa ayrı yazılır:

hal-olmak, zan-etmek, seyrir-etmek, kayıp-olmak, fark-etmek, muhtaç-olmak

-> hallolmak -> zannetmek -> seyretmek

-> kaybolmak -> fark etmek -> muhtaç olmak

e. Kurallı birleşik eylemler her zaman bitişik yazılır

anlayıvermek, görebilmek, uyuyakalmak, düşeyazmak

Anlamca kaynaşmış bazı birleşik fiiller bitişik yazılır:

vazgeçmek, başvurmak, hoşgörmek

9. İkilemelerin Yazımı

İkilemeler genellikle ayrı yazılır. Araya hiçbir noktalama işareti de konmaz.

adım adım, ağır ağır, akın akın, allak bullak, aval aval (bakmak), cır cır (ötmek), çeşit çeşit, derin derin, gide gide, güzel güzel, karış karış, kös kös (dinlemek), kucak kucak, şıp şıp (damlamak), şıpr şıpr, tak tak (vurmak), takım takım, tıkır tıkır, yavaş yavaş.

bata çıka, çoluk çocuk, düşe kalka, eciş bücüş, eğri büğrü, enine boyuna, eski püskü, ev bark, konu komşu, pılı pırtı, salkım saçak, sere serpe, soy sop, süklüm püklüm, yana yakıla, yarım yamalak.

m ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır: at mat, çocuk mocuk, dolap molap, kapı mapı, kitap mitap.

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır: baş başa, diz dize, el ele, göz göze, iç içe, omuz omuza, yan yana; baştan başa, daldan dala, elden ele, günden güne, içten içe, yıldan

yıla; başa baş, bire bir (ölçü), dişe diş, göze göz, teke tek; arı ardına, boşu boşuna, günü gününe, peşi peşine, ucu ucuna.

Bitişik yazılan ikilemeler de vardır:

cırcır (böceği), cızbız, cıvcıv, çıtçı, dırdır, fıfır, fısıs, hıhım, hoşbeş, şışış (terlik), yüzgöz (olmak)...

darmadağınık, darmaduman, karmakarışık.

10. Sayıların Yazımı

Sayılar rakamla yazılabildikleri gibi harfle de yazılabilir.

Küçük sayılar, yüz ile bin sayıları ve daha çok edebî karakter taşıyan metinlerde geçen sayılar harfle gösterilir.

İki hafta sonra, haftanın beşinci günü, üç ayda bir, dört kardeş, üçüncü sınıf, yüz yıllık tarih, bin yıldan beri...

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder.

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilere ilişkin sayılar ile büyük sayılarda rakam kullanılır.

Öğleden sonra saat 17.30'da, 1.500.000 lira, 25 kilometre, 150 kg, 15 metre kumaş, 60.000.000.000 insan...

Saat ve dakikaların metin içinde harfle yazılması da mümkündür.

Saat dokuzda, dokuzu beş gece, yediye çeyrek kala, sekizi on dakika üç saniye geçse, meselâ saat onda...

Romen rakamları, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında kullanılır. Bu tür örneklerde Arap rakamlarının (harflerinin değil) kullanılması da mümkündür. Hükümdar adlarında kullanılan rakamlar hükümdarın adından önce gelir.

XX. yüzyıl, III. Selim, XIV. Louis, V. Karl, I. Cilt...

Rakamlardan sonra getirilen ekler kesme işareti (') ile ayrılır:

Saat 10.30'da, 1972'de, 2000'den, 12'inci...

]Sıra sayıları harfle de gösterilebilir, rakamla da:

beşinci, yirmi ikinci...

Rakamlardan sonra, sıra belirtmek üzere nokta da kullanılabilir, "-ncı" eki de:

16., 20., XXI., 16'nci, 121'inci, 110'uncu...

Üleştirme sayıları her zaman harfle gösterilir:

ikişer, yedişer, dokuzar, üçer üçer, onar onar, ellişer bin lira, yüz yirmi yedişer milyon...

Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır. Gruplar arasına nokta da konabilir:

22 605, 111 548 600,

22.605, 111.548.600

Sayılar da kesirler virgülle ayrılır:

15,2 5,26

Harflerle yazılan birden fazla sayının her biri ayrı yazılır.

Yüz yirmi beş milyon, on altı, yedi yüz iki,

Ancak para ile ilgili işlem ve belgelerde (senet, çek vb.) harflerle yazılan sayıların tamamı, aralarına sonradan başka harfler konmasın diye birbirine bitişik yazılır:

Onbirmilyonyediyüztüzmışkibindokuzyüzkırkaltı

Oyun adı ve müzik terimi olan rakamlar kullanımları bitişik yazılır: Birdirbir,dokuzsekizlik, dokuztaş

11. Tarihlerin Yazımı

a. Tarihler zaman birimi olarak en kısıdan en uzuna doğru sıralanır: gg.aa.yyyy:

30 Haziran 1998

30.06.1998

30/06/1998

b. Gün, ay, yıl rakamlarının arasına nokta ya da eğik çizgi konur:

11.12.1999=11/12/1999

c. Tarihlerde aylar harfle de rakamla da yazılabilir. Ayların adı harfle yazılırsa gün, ay ve yıl arasına işaret konmaz:

2 Eylül 2000=02.09.2000

12. Pekİştİrmeli Kelimelerin Yazımı

Pekİştirme sıfatları ve zarfları bitişik yazılır:

dümdüz, sapsarı, mosmor, kapkara, apaçık, tertemiz, çepeçevre, sapsağlam, darmadağınık, yapayalnız, çırılçıplak, çepeçevre

13. Düzeltme İşaretinin Kullanımı

Düzeltme işareti Türkçe olmayan kelimelerde kullanılan bir işarettir. Bu işaret hem uzatma hem de inceltme görevinde kullanılır. İnceltme görevi sadece "g, k, l" ünsüzleri için; uzatma görevi de "a, i ve u" ünsüzleri için söz konusudur.

a. İnceltme görevi

"Bazı yabancı kelimelerde -Türkçede kalın ünlülerle birlikte kullanılmayan- ince ünsüzler (g, k, l) vardır. Bu ünsüzlerin ince olduğunu, yani ince okunmaları gerektiğini kendilerinden hemen sonra gelen kalın ünlülerin (a, u) üzerine düzeltme işareti koyarak anlaz. Bu ünsüzlerin ince okunmasının gereği asılının böyle oluşu; amacı da yanlış anlam çıkarılmasını engellemektir:

dergâh, gâvur, ordugâh, tezgâh, yadığâr, rüzgâr, yegâne

bekâr, dükkân, hikâye, kâfir, kâğıt, kâr, kâtip, mekân

mahkûm, mezkûr, sükûn, sükût,

ahlâk, evlât, felâket, hâlâ, hilâl, ilâç, ilân, ilâve, iflâs, ihtilâl, istiklâl, kelâm, lâkin, lâle, lâzım, mahlâs, selâm, sülâle, telâş, villâ, vilâyet

billûr, üslûp, velût

Batı dillerinden alınan kelimelerde de durum böyledir.

plâj, plân, plâk, klâsik, lâhana, lâik (a kısa okunur), lâmba, Lâtin, melânkoli, reklâm...

Ses yansımali kelimeler için de aynı kural geçerlidir.

lâklâk, lâpa lâpa, lâp lâp, lâkırdı, lâppadak...

Eğer bu kelimelerden bazılarında düzeltme işareti kullanılmazsa aynı harflerle yazılan başka kelimelerle karıştırılabilir ve yanlış anlamalara yol açılabilir ki bu kelimelerin anlamları çok farklıdır:

Hâlâ il hala

Kâr ile kar

b. Uzatma görevi

Türkçede uzun ünlü yoktur. Arapça ve farsçadan alınan ve uzun ünlü barındıran kelimelerde uzun ünlünün üstüne gerektiğinde düzeltme işareti konur.

Düzeltilme işaretinin üç türlü uzatma görevi vardır:

Birincisi: Düzeltme işaretinin bu görevi uzun ünlüleri göstererek yine aynı harflerle yazılan kelimelerin birbirinden ayırıldıklarını sağlamaktır. Eğer bu kelimelerde düzeltme işareti kullanılmazsa aynı harflerle yazılan başka kelimelerle karıştırılabilir ve yanlış anlamalara yol açılabilir ki bu kelimelerin anlamları çok farklıdır. Zaten bu kelimelerin hepsinin aynı harflerle, hem kısa hem de uzun ünlülerle yazılan şekilleri vardır:

Âdet	: gelenek, alışkanlık	adet	: sayı
Yâr	: sevgili	yar	: uçurum
Âlem	: dünya, evren	alem	: bayrak
Şûra	: danışma kurulu	şura	: şu yer
Hâlâ	: şimdi	hala	: babanın kız karesi

"âciz, âdem, âdet, âkit, âlâ, âlem, âli, âlim, âmâ, âmin, âşik, âyan, bâtın, dâhi, dâhil, dâr, fâni, hâdis, hâk, hâkim, hâl, hâlâ, hâsîl, hâşâ, hayâ, mâni, nâkil, nâr, nâzum, rahîm, sâdir, sâri, şâhis, sûra, tâbi, vâkıf, vâris, vâsi, yâd, yâr"

14. Ses Değişikliği Görülen Bazı Kelimelerin Yazımı

"Ünlü daralması görülen Türkçe kelimeler:

söyle-yor>söylüyor,

anla-yor>anlıyor,

yaşa-yor>yaşıyor,

de-yor>diyor

de-e>diye

de-en>diyen,

de-e-lim>diyelim,

ye-en>yiyen,

ye-ince>yiyince,

ye-ecek>yiyecek,

kork-ma-yor>korkmuyor,

gel-me-yor>gelmiyor...

Birden çok heceli olan kelimelerde de sadece söyleyişte daralma vardır, atlayarak (>atlıyarak), başlayan (>başlıyan), yaşayacak (yaşıyacak),

atlamayalım (atlamıyalım), gelmeyen (gelmiyen), gizleyeli (gizliyeli)...

"Ünlü düşmesi olan kelimeler:

ağız>ağzi, burun>burnu, koyun (bağır, dös)>koyunna, alın>alrı,

oğul>oğlu, gönül>gönlüm, beniz,>benzi, ömür>ömrüm, cürüm>cürmü,

hüküm>hükmü, fikir>fikri...

ileri-le-mek>ilerlemek, koku-la-mak>koklamak,

kavuş-ak>kavşak, uyu>uyku, devir->devril-...

nerede>nerde, burada>burda, şurada>şurda...

kayıp>kaybolmak, emir>emretmek, keşif>keşfetmek, sabır>sabretmek...

göntülden gönüle, ağza, buruna, babadan oğula örneklerindeki gibi ekte geniş ünlü varsa hece düşmesi olmayabilir.

oyunu, koyunu vb. hece düşmesi olmayan kelimelerdir.

Özel isimlerde -hâliyle- hece düşmesi olmaz:

Gönül'e, Ömür'ü...

" Ünsüz türemesi görülen kelimeler:

aff>aḡ>affetmek, affi

hiss>his>hissetmek, hissi

zann>zan>zannetmek ,zanni

redd>ret>reddetmek, reddi

şikk>şık>şıkki,

zemm>zem>zemmetmek,

hall>hal>halli, halletmek...

fiat>fiyat, faide>fayda, zaiף>zayıf,

repertuar>repertuvar, lâboratuar>lâboratuvar,

konservatuar>konservatuvar, tual>tuval, tualet>tuvalet...

Bu kelimelere benzeyip de ünsüz türemesi görülmeyen kelimeler:

Duayen, fail, faiz, fuar, fuaye, kuaför, lâik, puan, suare...

" Ünsüz düşmesi görülen kelimeler:

Türkçede ikiz ünsüz bulunmaz. Bu yüzden Arapçadan dilimize geçmiş olan ve sonunda ikiz ünsüz bulunduran kelimeler yalnız durumunda kullanıldığında ünsüzlerden biri düşer.

hak>hak, redd>ret, hiss>his, zann>zan, zemm>zem, hall>hal, şikk>şık, afi>af...

Alıntı kelimelerden fi, st ünsüz çiftleriyle bitenlerin bir kısmında t sesi söyleyişte düşme eğilimi gösterse de yazıda korunur.

çift, rast, serbest...

Farsça "hane" kelimesiyle yapılan birleşik kelimelerde "ha" hecesi korunmalıdır.

Hastane, pastane, postane, muayenehane, yazıhane, sarphane, dökümhane, yatakhane, yemekhane, derşhane, eczane...

Fransızca'dan dilimize girmiş olan sürpriz kelimesindeki r, yazıda da konuşmada da korunur.

" n>m değişimi görülen kelimeler:

Türkçe veya yabancı kelimelerde b'den önce gelen n sesi m'ye dönüşebilmektedir.

saklanbaç>saklambaç, dolanbaç>dolambaç, anbar>ambar, cambaz>cambaz, anber>amber, çeharşenbe>çarşamba, pençşenbe>perşembe, çenber>çember, sünbül>sümbül, penbe>pembe, tenbel>tembel, menba>memba...

İstanbul, Safranbolu, Zeytinburnu, düzenbaz, sonbahar, bin bir, binbaşı, onbaşı gibi kelimelerde söyleyişte m'ye doğru bir kayma olmasına rağmen yazıda yine "n" olarak korunur.

" i>i dönüşümü görülen bazı Arapça kelimeler. Bunlarda "k" sesi daima kalın okunur.

inkılâp, inkıyat...

" b>p değişmesine uğratılan Arapça kelimeler:

"s'den sonra gelen "b", "p"ye dönüşür.

nispet, ispat, kispet, müspet, naspetmek, tespit, tespih...

"s'den sonra gelmeyen "b"ler ise olduğu gibi kalır.

Makbul, ikbal, tatbik, teşbih...

" c>ç değişmesi görülen ve görülmeyen Arapça kelimeler:

eçhel, içtihat, içtimaî, meçhul...

mescit, tescil, teşci...

" d>t değişmesi görülen yabancı kelimeler

Farsça "-dar" soneki bulunduran kelimelerde d, t'ye dönüşür.

emektar, minnettar, silâhtar, taraftar...

Bazı Arapça kelimeler:

metfun, methal, methiye, tetkik...

Bazı Arapça kelimelerde "d" korunmuştur:

takdim, takdir (taktir farklı anlamdadır), takdis, tasdik, tekdir...

" "din" kelimesiyle kurulmuş Arapça isimler:

Seyfettin, Necmettin, Hayrettin...

" "abd" kelimesiyle kurulmuş olan ve "u"lu veya "ü"lü kullanılan Arapça isimler:

Abdullah, Abdurrahman...

15. Hem Ayır Hem Bitişik Yazılabilen Ekler

Ek-fiilin çekimleri olan "iken, ile, ise" kelimeleri kendinden önceki kelimedenden ayrı yazılır. Ama bunların bitişik yazılış şekilleri de vardır: -ken, -le, -se. Bitişik yazılırken araya kaynaştırma harfi de girebilir.

Ama bu eklerden sadece "-ken", hiçbir zaman ünlü uyumlarına uymaz; her kelimedenden sonra "iken" ya da "-ken" olarak yazılır.

Alır iken>alırken, okulda iken>okuldayken,

gelenler ile>gelenlerle, Ali ile>Ali'yle, çanta ile>çantayla

olacak ise>olacaksa, okumalı ise>okumalıysa...

16. Ünlü Uyumlarına Aykırı Olan Eklerin Yazımı

"-yor (şimdiki zaman eki): Sadece -yor şeklinde yazılır, ünlü uyumlarına aykırıdır.

geliyor, biliyor, istiyor, gizliyor...

"-ken (zarf-fiil eki): Ünlü uyumlarına aykırıdır. Sadece -ken şeklinde yazılır.

alırken, koşarken, bakarken...

"-leyin (isimden zarf yapan ek): Ünlü uyumlarına aykırıdır.

sabahleyin, akşamleyin

"-(I)mtırak (sıfattan sıfat yapan ek):

yeşilimtırak, mavimtırak, ekşimtırak...

"-ki (Aitlik eki, ilgi zamiri ve sıfat yapan ek): "bugünkü, dünkü, öbürkü" kelimeleri hariç -ki eki ünlü uyumlarına aykırıdır; -ki şeklinde yazılır ve okunur.

onunki, yukarıdaki, akşamki...

"-Taş (isimden isim yapan ek):

meslektaş, ülküdaş...

"-gil (aile bildirir):

halamgil, dayımgil, baklagiller...

17. Alıntı Kelimelerde Kesme İşaretinin Kullanılması Kullanılmaması

Bazı Arapça kelimeler gırtlak ünsüzü taşıdıkları, Türkçede de bu özelliği anlaşılabilecek şekilde telâffüz edildiği için kesme işreti barındırırlar:

"an'ane, an'anevî, bid'at, cür'et, cür'etkâr, cüz'î, iz'an, kat'î, kat'iyen, kat'iyet, kıt'a, kur'a, Kur'an, mel'un, mes'ul, mes'uliyet, mes'ut, meş'ale, sun'î, sür'at, şer'î, vak'a."

Alıntı olup da kesmesiz kullanılan bu yapıda kelimeler de vardır.

defa, defetmek, heyet, menetmek, mesele, neşe, neşet, sanat...

Aşağıdaki kelimelere iyelik ekinin getirilmesi, aslında kelimenin sonunda bulunup da dilimizde eriyen gırtlak ünsüzünü ortaya çıkarır ve kesme işaretini gerektirir. (Bu kelimelerdeki ekler iyelik ekidir.)

cem>cem'î, cüz>cüz'ü, kat>kat'î, men>men'î, nev>nev'î, tab>tab'î...

Sonunda gırtlak ünsüzü bulunan kelimeler iyelik ekinin -i, -i biçiminde alırlar. Bunlardan cami ve mâni kelimeleri camisi ve mânisi şeklinde de olabilir. Bunlar yalnız hâlde kullanıldıklarında sonlarında tek ünlü vardır.

bayi>bayii, cami>camii veya camisi, mâni>mânii veya mânisi,

memba>membai, misra>mısrai, sanayi>sanayii...

Bu kelimelere yönelme hâl eki getirildiğinde araya y sesi girebilir de girmeyebilir de. Her iki kullanış da doğrudur:

bayiye, bayie; camiye; camie; membaya, memba; mevzuaya, mevzua, mısraya, mısraa...

bayiyi, bayii; camiyi; camii; membayı, memba; mevzuyu, mevzuu, mısrayı, mısrai...

Bazı Arapça kelimelerde kısa ünlüden sonra gelen gırtlak ünsüzü dilimizde kaybedilerek ondan önceki ünlü uzun okunur.

dava, mamur, mana, memur, resen, tamim, tecil, tedavi, tehir, telif, tesir...

18. Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi

Satır sonunda, yer kalmadığı için yarım kalan kelimelerin bölünmesi olduğunu, yani devamının alta olduğunu göstermek için satır sonunda kısa çizgi kullanılır:

... O zaman gördü ki, memleketlisi, minimini yavru ağlıyor. Ses-size, titreye titreye ağlıyor.

Birleşik kelimeler de tek kelime gibi telâffüz edilerek heceleme buna göre yapılır.

..... ba-

şöğretmen Atatürk il-

kokuldaykenKaraosma-

noğlu'nun.....

Kelimeler satır sonunda ve başında bir tek harf kalacak şekilde bölünmez. **Aşağıdaki gibi kullanımlar yanlıştır:**

.....a-

rabaylau-

çurtmamızıncami-

iniha-

î.....

Doğruları şöyle olacaktır:

.....ara-

baylauçurt-

mamızınca-

miini-

hai.....

19. Alıntı Kelimelerin Yazımının Dilimize Uyarlanması-Uyarlanmaması

1- Dilimize mal olmuş yabancı kelimeler Türkçede söylediği gibi yazılır.

kulüp, kent, kamu, duvar, merdiven, çamaşır, pencere, kitap, iskele, banka, sigorta, sandalye...

Dilimize mal olan ya da olmayan bazı kelimeler söylediği gibi yazılmamaktadır:

beysbol, blender, fûnya, çikolata, entelektüel, firkateyn, fosseptik, kampus, master, mönü...

2- İki ünsüzle biten bazı Arapça ve Farsça kelimelerin son iki ünsüzü arasında ünlü girer:

emr>emir, keşif>keşif, azl>azil, nakl>nakil, hüküm>hüküm, bahs>bahis, fikr>fikir, nutk>nutuk, sabr>sabır, şahs>şahıs, şehir>şehir, ilm>ilim, zehr>zehir.

Bu kelimelere ünlüyle başlayan bir ek veya yardımcı fiil eklendiğinde, sonradan konan ünlü, yazılıştta da okunuştta da düşer.

emir>emretmek

keşif>keşfi

azil>azli

nakil>nakledilmek

hüküm>hükümü

bahis>bahsimiz

fikir>fikrin

nutuk>nutku

sabr>sabretmek

şahıs>şahısı

şehir>şehirim

ilim>iliminiz

zehir>zehiri

zikir>zikreylemek

3- İçinde iki veya daha fazla ünsüzle yan yana bulunduğu yabancı kelimeler olduğu gibi yazılır:

alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, orkestra, telgraf...

4- İki ünsüzle başlayan ve iki ünsüzle biten batı kökenli kelimeler olduğu gibi yazılır; ünsüzler arasında ünlü konmaz:

gram, gramer, grup, kral, kredi, kritik, plân, pratik, problem, program, proje, prova, psikoloji, slogan, spor, stil, stüdyo, trafik, tren...

film, aks, form, lüks, modern, natürlmort, risk, slayt, teyp...

5- Bazı yabancı kelimelerde kelime başında veya iki ünsüz arasında ünlü türemiştir. Bunlar da bu yeni şekilleriyle kullanılırlar:

iskarpin, iskele, istasyon, iskelet, istatistik, kulüp...

6- Ön ek, son ek veya edat bulunduran yabancı kelimelerle iki kelimeden oluşan yabancı kelimeler:

alelhusus, alelacele, biçare, bilâistisna, bilvesile, bifeva, ilelebet, lâdini, lâkayt, naçar, namağlûp, namevsut, namûsait, namûtenahi,

Panislâmizm, Panturanizm, Pantürkizm,

reorganizasyon, sürrealizm, realizm, romantizm...

otobiyografi, telekart, telekonferans, bankamatik...

7- Batı kökenli kelimelerin içindeki ve sonundaki "g" sesi korunur:

lig, org, morg, biyografi, dogma, magma, monografi, paragraf, program, arkeolog, demagog, diyalog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, Türkolog, ürolog...

Ancak "coğrafya, fotoğraf, topoğraf" kelimelerinde "g"ler "ğ"ye dönmüştür.

8- Ödünçmeler (dilimize mal olmamış kelimeler) özgün imlâları ile yazılır:

by-pass, center, centrum, check-up, fuel-oil, pipeline, pizza, spaghetti...

9- Bilim, sanat ve uzmanlık dallarında kullanılan terimler de özgün imlâları ile yazılır.

andante (müzik), cuprum (kimya), deseptyl (eczacılık), quercus, terminus technicus (teknik terim).

10- Yabancı dillerden alıntı yapılan deyim ve sözler özgün imlâları ile yazılır.

Veni, vidi, vici (Geldim, gördüm, yendim.); conditio sine qua non (Olmazsa olmaz.); eppur si muove (Dünya her şeye rağmen dönüyor.); to be or not to be (olmak veya olmamak); l'art pour l'art (Sanat sanat içindir.); l'Etat c'est moi (Devlet benim.); traduttore traditore (Çevirmen haindir.); persona non grata (istenmeyen kişi).

Mesele falan değildi öyle,

To be or not to be kendisi için;

Bir akşam uyudu;

Uyanmayıverdi. (Orhan Veli Kanık)

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA (.)

- **Anlamca tamamlanmış cümlelerin sonunda kullanılır.**

"Noktalamayı işaretlerini tekrar etti."

"Sınavda en az bir soru çıkar."

- **Sözcüklerin kısaltılarak yazılmaları halinde kullanılır.**

"Prof. Dr. Elif Hanım'a götürelim."

"Bugün Yzb. Ali birliğimize geldi."

Büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmıyor. "T.C." istisnadır.

"Arkadaşım DSİ'de çalışıyormuş."

- **Rakamla yazılan tarihler arasında kullanılır.**

"24.06.1989 tarihinde doğdum."

- **Sıra bildiren "-ncı, -nci" eklerinin yerine kullanılır.**

"Şimdi de 2. maddeyi inceleyelim."

- **Saat ve dakikaların yazımında kullanılır.**

"Bugün 8.45'te toplandı var."

VİRGÜL (,)

- **Eş görevli sözcük ve söz öbeklerinin aralarında kullanılır.**

"Evinin, arabasını ve tarlalarını sattı."

cümlesinde nesnelere ayrılmasında,

"Kıvrıkcık, siyah saçları vardı."

cümlesinde sıfatların ayrılmasında kullanılmıştır.

- **Anlamca karışan öğelerin ayrılmasında kullanılır.**

"Genç kıza selam vermiş."

"Genç, kıza selam vermiş."

cümlesinde virgül özneyi ayırmakta kullanılmıştır.

Eğer olmasaydı, "genç" sözü sıfat olurdu.

- **Arasözlerin başında ve sonunda kullanılır.**

"Bu evi, çocukluğumun geçtiği yeri, asla sattırmam."

- **İçinde başka virgül bulunmayan sıralı cümlelerin ayrılmasında kullanılır.**

"Beni çağırırdı, kendisi gelmedi."

- **Cümle içindeki ünlem bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.**

"Eyyvah, telefonu evde unuttum!"

- **Seslenme bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.**

"Arkadaşlar, biraz beni dinler misiniz?"

NOKTALI VİRGÜL (;)

- **Öğe sayısı fazla olan ya da cümle içinde virgül bulunan sıralı cümleler arasında kullanılır.**

"At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır."

- **Aralarında nitelik farkı bulunan söz öbeklerinin ayrılmasında kullanılır.**

"Bu tiyatrodaki Samet, Onur, Ümit; Yeter, Kevser, Tülin ve Şerife oynuyor."

- **Öznenin diğer öğelerle karıştığı yerlerde kullanılır.**

"Küçük; eski bir eve girdi." cümlesinde giren "küçük" tür. Eğer virgül koysaydık bu sözcük evin sıfatı olarak da düşünülebilirdi.

"Ali; Ahmet, Hasan ve Kemal'den başarılıdır." Daha başarılı olan Ali'dir. Eğer virgül kullanılsaydı başarılı olan cümlede adı geçmeyen 3. Tekil şahıs olacaktı.

İKİ NOKTA (:)

- **Bir cümlede açıklama yapılacaksa, açıklamaya başlamadan hemen önce iki nokta kullanılır.**

"Türkçe'de sözcük kökleri iki ana gruba ayrılır: İsim ve fiil.

- **Kavramlar tanımlanırken ya da açıklanırken kullanılır.**

İsim: Varlıkları, kavramları karşılayan sözcüklerdir.

- **Konuşma metinlerinde kullanılır.**

Ahmet: "Ne zaman geldiniz eve?" diye sordu.

ÜÇ NOKTA (...)

- **Benzer örneklerin sürdürülebileceğini göstermek için kullanılır.**

"Bahçede elma, portakal, ... daha birçok meyve ağacı vardı."

- **Anlamca tamamlanmamış cümlelerin sonunda kullanılır.**

"Bir de istediğimi almamışsa...."

- **Söylenmek istenmeyen sözler yerine kullanılır.**

"Bu suçlu ... işlemleri olabilir."

- **Bir alıntının alınmayan yerleri yerine kullanılır.**

Ahmet Haşım "... sözden ziyade musikiye yakın ..."

sözleriyle tanımlamıştır şiiri.

- **Sözün bir yerde kesildiğini anlatmak için kullanılır.**

– Niçin gelmedin?

– Benim ...

SIRA NOKTALAR (.....)

- **Şiirde alınmayan dizelerin, yazıda alınmayan bölümlerin yerine kullanılır.**

Ne sitem ne korku yalnızlıktan

.....

Süslenmiş gemiler geçse açıktan

.....

dizelerindeki kafiyeleri inceleyelim.

- **Konuşmalarda kişinin sustuğunu göstermek için kullanılır.**

– Neden geldin?

–

– Seni o mu çağırırdı?

KISA ÇİZGİ (-)

- **Bir olayın başlangıç ve bitiş tarihleri arasında kullanılır.**

“Bu savaş 1939-1945 yılları arasında olmuştur.”

- **Birbiryle ilgili ülke ya da kavram isimleri arasında kullanılır.**

“Türkiye -Suriye ilişkileri biraz gergin.”

- **Cümle içindeki arasözlerin başında ve sonunda kullanılır.**

“Bu konuyu -sen de hatırlarsın- onunla konuşmuştuk.”

- **Satır sonunda sözcük yarım kaldığında kullanılır.**

“Şiir konusunda onun da benimle aynı görüşte olduğunu duyunca çok sevdim.”
Eğer satır sonunda özel isim bitmiş ve ona ait olan ek diğer satıra düşmüşse, arada kısa çizgi değil kesme (') kullanılır.

“Sizinle geçen yıl bugün yine aynı şehirde Ankara’da karşılaşmıştık.”

- **Dilbilgisinde eklerin ve mastar halindeki fiillerin gösterilmesinde kullanılır.**

“Kitapçı” sözcüğü “-çı” yapım ekini almıştır.

“Çalışkan” sözcüğü “çalış-” fiilinden türemiştir.

- **Osmanlıca tamlamalarda kullanılır.**

“Servet-i Fünun edebiyatından sonra Fecr-i Ati topluluğu gelir.”

UZUN ÇİZGİ (—)

Konuşma metinlerinde, konuşmaların başında kullanılır.

– Sen de bizimle gelecek misin?

– Neden gelmeyeyim?

– Hiç, sordum sadece.

KESME İŞARETİ (‘)

- **Özel isimlere gelen çekim eklerinin ayrılmasında kullanılır.**

“Bu konuda bir de Ahmet’in fikrini alalım.”

Eğer özel isim, yapım eki almışsa çekim ekleri kesmeyle ayrılmaz.

“Bu soruyu bir de İzmirliilere soralım.”

- **Sayılar ek getirilirken kullanılır.**

“Toplantı 10.45’te başlayacaktır.”

- **Kısaltmalara ek geldiğinde kullanılır.**

“Sorum BM’de görüşülecekti.”

- **İki sözcüğün kaynaştırılarak söylenmesi sırasında ses düşmesi olursa ya da şiirde vezin gereği ses düşmesi yapılmışsa kullanılır.**

“Acep bu yerde var m’ola

Şöyle garip bencileyin”

“Yine n’oldu da ağlıyorsun?”

- **Anlamca karışan sözcüklerin yazımında kullanılır.**

“Bu sorunun nasıl çözüleceğini bilmiyorum.”

Cümlesinde altı çizili sözün “soru” mu yoksa “sorun” mu olduğu belli değil. Bu karışıklığı kesmeyle giderebiliriz.

“Bu soru”nun nasıl çözüleceğini bilmiyorum.”

cümlesinde sözcüğün “soru” olduğu açıklanmış olur.

SORU İŞARETİ (?)

- **Soru anlamı taşıyan cümlelerin sonunda kullanılır.**

“Sana bu haberi kim verdi?”

- **Sözcüğün karşıt anlamının ifade edilmek istendiği yerlerde kullanılır.**

“Burada ondan daha akıllı (?) biri var mı ki?”

- **Kesin olarak bilinmeyen tarihler yerine kullanılır.**

“Yunus Emre (? – ?) Tekke şiiirinin kurucusudur.”

TIRNAK İŞARETİ (" ")

- **Cümle içinde başkasına ait sözlerde kullanılır.**
O bana: "Şimdi sizinle gelemem." demişti.

- **Cümle içinde geçen kitap, dergi isimleri tırnak içine alınabilir.**

Bu derste "Aşk-ı Memnu" romanını inceledik.

Tırnak içindeki söze ek gelirse, tırnaktan sonra gelir ve kesme kullanılmaz.

Siz bir de Haşim'in "O Belde" sini okuyun.

- **Cümlede önemsenen, vurgulanmak istenen sözcükler tırnak içine alınabilir.**

Benim söylediklerim "vaad" değil "gerçek"tir.

- **Alıntılar tırnak içine alınarak verilir.**

Yunus'un "Bana seni gerek seni" dizesi, amacını ortaya koyar.

Tırnak içindeki cümlenin içinde bir tırnak daha kullanmak gerekirse bu kez tekli tırnak (' ') kullanılır.

"Haşim, şiirin yorumuna açık olmasını ister ve daima 'Şiir her okuyanda ayrı duygular uyandırmalıdır.' der."

PARANTEZ (AYRAÇ) İŞARETİ (())

- **Cümle içinde bir sözcüğün eş anlamısı verilirse kullanılır.**

"Bu dizede teşhis (kişileştirme) yapılmış."

- **Cümledeki herhangi bir sözcüğün açıklanması durumunda kullanılır.**

"Kıbrıs konusunda iki ülke (Türkiye ve Yunanistan) hiçbir zaman anlaşamaz."

- **Cümle içinde kullanılan tarihler ya da bir sözcüğün anlamıyla ilgili noktalamalar parantez içine alınır.**

"Bu öğretim yılında (1993 – 1994), devlet yine gelişmiş (?) eğitim sistemleri deneyecekmış."

- **Yabancı sözcüklerin okunuşu parantez içinde gösterilir.**

"Bacon (Beykın) ünlü bir deneme yazarıdır."

- **Tiyatro metinlerinde hareketleri anlatan bölümler parantez içine alınır.**

"Kadın (başını öne eğerek): "Bilmiyorum." dedi.

ÜNLEM İŞARETİ (!)

- **Ünlem cümlelerinin sonunda kullanılır.**
"Tüh, cüzdanım kaybolmuş!"

"Yandı!"

"Aman Allah'ım!"

- Bir sözün yanında parantez içinde ünlem işareti bulunuyorsa, o söze inanılmadığını gösterir.
- "Onun ne kadar çalışkan(!) biri olduğunu göreceksin."

SES BİLGİSİ

Büyük Ünlü Uyumu (Kalınlık İncelik Uyumu)

Türkçede sekiz ünlü harf vardır. Bunlardan "a,ı,o,u" kalın " e,i,ö,ü" incedir. Bir sözcükte ilk hecede kalın ünlü kullanılmışsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın; ilk hecedeki ünlü ince ise diğer hecelerdeki ünlülerde ince olması kuralına büyük ünlü uyumu denir.

KALIN BORU İNCE SÖZLÜK

Kalın Ünlüler

İnce Ünlüler

Öğretmen → Ö(ince),e(ince),e(ince) → B.Ü.U Uyar
Askerlik → A(Kalın), e(ince),i(ince) → B.Ü.U Uymaz

Ünsüz Benzeşmesi (Ünsüz Sertleşmesi)

"F,S,T,K,Ç,Ş,H,P" sert ünsüzleriyle biten bir kelimeye "b,c,d,g" yumuşak ünsüzleriyle başlayan bir ek geldiğinde "b,c,d,g" yumuşak ünsüzleri sertleşerek b → p, c → ç, d → t, g → k'ye dönüşür. Bu ses olayına sertleşme(benzeşme) denir.

Ağaç+da → Ağaçta Ocak+cı → Ocakçı

At+gı → Atkı Kap+dı → Kaptı

11'de, 5'te, 3'te, 7'de ,Ali'den, Ahmet'ten

Ünsüz Yumuşaması (Ünsüz Değişimi)

Türkçe sözcüklerin sonunda "p, ç, t, k" ünsüzleri yer alır ve sözcükten sonra da ünlü ile başlayan bir ek gelirse, sonda bulunan ünsüz seslerde bir yumuşama olur. Yani sözcük sonundaki "p, ç, t, k (KeTÇaP)" ünsüzleri yumuşayarak "b, c, d, g, ğ"ye dönüşür. Dilde gerçekleşen bu duruma ünsüz yumuşaması denir.

p > b yumuşaması: kitap -> kitabı, dolap -> dolabı,

ç > c yumuşaması: ağaç -> ağacı, burç -> burcu

t > d yumuşaması: icat -> icadı, kilit -> kilidi

k > ğ yumuşaması: kulak -> kulağı, köpek -> köpeğin

Tek heceli sözcüklerin genelinde ünsüz yumuşaması görülmez.

it -> İti
Kat -> Kati
Süt -> Sütü

* Yumuşamanın olacağı tek heceli sözcükler de vardır:

Taç -> Tacı
Çok -> Çoğu

Yabancı kökenli bazı kelimelerde yumuşama kuralı geçerli değildir.
Hukuk -> Hukuku Millet -> Milleti
Sanat -> Sanatı Devlet -> Devleti

Ünsüz Türemesi

Bazı sözcüklere getirilen "-etmek, -eylemek, -olmak" gibi yardımcı fiiller sonrasında ünsüz türemesi gerçekleşir.

His + etmek -> Hissetmek
Hal + olmak -> Hallolmak
Af + etmek -> Affetmek
Red + etmek -> Reddetmek

Ünsüz Düşmesi

Türkçede "k" ünsüzü ile biten bazı kelimelere "-cık, -cik" eki getirildiğinde "k" ünsüzünün düştüğü görülür. Dildeki bu olaya ünsüz düşmesi denilmektedir.

Minik + cık -> Minicik
Ufak + cık -> Ufacık
Büyük + cek -> Büyücek
Sıcak + cık -> Sıcacık

Kaynaştırma Harfleri (Yardımcı Ünsüzler)

Türkçede iki sesli harf yani iki ünlü yan yana gelemez. Bu nedenle ünlü bir sesle biten kelimeye ünlü ile başlayan bir ek gelirse araya kaynaştırma ünsüzleri girmektedir. Bu durumda araya "y, ş, s, n" ünsüz harfleri gelmektedir.

Gemi + y + i
Yazı + y + i
Kale + s + i
Ev + i + n + i

Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi çoğunlukla iki heceli kelimelerde görülür. İkinci hecesinde dar ünlü bulunan sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde ikinci hecede bulunan ünlü ses düşmektedir. Bu duruma ünlü düşmesi ya da hece düşmesi denilmektedir.

Omuz -> Omuz
Akıl -> Akıl
Burun -> Burnu
Uyu -> Uyku

* Birleşik sözcüklerin oluşumu sırasında ünlü düşmesi görülebilir.

Kahve + altı -> Kahvaltı
Cuma + ertesi -> Cumartesi

* Birleşik fiillerin oluşturulması sırasında “-etmek, -olmak, -eylemek” gibi yardımcı fiiller eklendiği sözcükte ünlü düşmesini meydana getirir.

Kayıp + olmak -> Kaybolmak
Şükür + etmek -> Şükretmek
Seyir + etmek -> Seyretmek

* Son hecesinde dar ünlü bulunan her iki heceli sözcükte ünlü düşmesi olmaz.

Oyun -> Oyunu
Umut -> Umudu

Ünlü Türemesi

Bazı sözcüklere ek getirildiğinde ekten önce ünlü sesin araya girmesine ünlü türemesi denilmektedir. Özellikle “-cık, -cik” ekleri kendinden önce ünlü ses türetmektedir.

Bir + cık -> Biricik
Dar + cık -> Daracık
Genç + cık -> Gencecik

* Sözcüklerin pekiştirilmesi sırasında da ünlü türemesi gerçekleşir.

Sağlam -> Sapaşğlam
Gündüz -> Güpeşğndüz

Ünlü Daralması

Türkçede “a ve e” ünlüleriyle biten fiillere, şimdiki zaman eki “-yor” eki geldiğinde fiilin sonunda yer alan “a ve e” daralır ve “ı, i, u, ü” seslerine dönüşür. Fiilde görülen bu olaya ünlü daralması denilmektedir.

Oyna- -> Oynuyor
Planla- -> Planlıyor
Gülme- -> Gülmüyor
Boya- -> Boyuyor
Gözle- -> Gözlüyor

* “yemek” ve “demek” fiillerinden sonra ek geldiğinde köklerdeki “e” sesi daralır.

Yiyecek
Diyecek
Yiyelim
Diyelim

YABANCI KELİMELERİN TÜRKÇE KARŞILIKLARI

aktif	etkin, canlı	medyatik	ünlü, tanınmış
alaka	ilgi, özen, ilgişi, ilinti	mesaj	ileti
ambülans	cankurtaran	mesela	örneğin
anormal	olağandışı	mesele	sorun, güçlük
bahsetmek	söz etmek	mevcut	var olan, bulunan
bay bay	güle güle, hoşça kal	mevzu	konu
beyanat	demeç, bildiri	misafir	konuk
cevap	yanıt	misyon	özel görev, özgörev
davet	çağrı	muhtemel	olası
detay	ayrıntı	mücadele	savaşım
dinamik	devingen, etkin, canlı	mülakat	görüşme
dizayn	tasarım	mümkün	olanaklı, olası
doküman	belge	müsait	elverişli, uygun
enteresan	ilginç, ilgi çekici	nesil	kuşak
fakir	yoksul	ofis	işyeri
fark	ayrım	paralel	koşut
fayda	yarar	pasif	edilgin
garanti	güvence	performans	başarım; gösteri; oyun

halef	ardıl	poşet	(küçük) torba
hareketli	devingen	röportaj	söyleşi, görüşme (yapmak)
hayal	düş, imge	samimi	içten; içli dışlı, senlibenli
hayat	yaşam	selef	öncel
hediye	armağan	sembol	simge
hikâye	öykü	sene	yıl
hissetmek	duymak; sezmek, duyumsamak	sivi (CV)	özgeçmiş
ihtimal	olasılık; belki, ola ki	sponsor	katkıcı
ihtiyaç	gereksinme, gereksinim	statik	durağan, duruk
ilham	esin	stres	ruhsal gerilim; gerginlik
imkân	olanak	tahakküm	baskı, zorbalık
internet	bilgisunar	tahammül	dayanma
isim	ad	tahliye	salıverme; boşaltma
kampus	yerleşke	tahmin	kestirim
kaybetmek	yitirmek	takip	izleme, izlem
kelime	sözcük	talep	istem, istek
kıymet	değer	tavsiye	öğütleme, salık verme
konsept	kavram	teklif	öneri

ATASÖZLERİ

Uzun gözlem ve deneyimler sonucu oluşmuş, bilgi ve öğüt veren kalıplaşmış sözlere **atasözü** denir.

Atasözlerinin Özellikleri

1. Atasözlerinin söyleyeni belli değildir, atasözleri halkın ortak malıdır. Atasözleri anonimdir yani atasözünü söyleyen kişi belli değildir.

2. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Bu yüzden atasözünü oluşturan sözcükler yerine başka sözcükler getirilemez, sözcüklerin sıralanışında da değişiklik yapılamaz.

Örnek

» *“Damlaya damlaya göl olur.” atasözünde bulunan “göl” sözcüğünün yerine “havuz” sözcüğünü getiremeyiz. Sözcüklerin yerlerini değiştirip “Göl damlaya damlaya olur.” da diyemeyiz. Atasözlerinin hepsi tamamlanmış bir yargı bildirir. Bu nedenle atasözleri cümle değeri taşır.*

3. Atasözlerinin birçoğunda mecazlı bir söyleyiş vardır. Örnek

» *“Terzi kendi söküğünü dikemez” atasözü, “İnsanlar başkalarına yaptıkları hizmetleri kendilerine yapamazlar.” anlamını taşır. Bu atasözünün terziyle, sökükle bir ilgisi yoktur.*

4. Çok az da olsa gerçek anlam taşıyan atasözleri de vardır.

Örnek » Dost ile ye, iç; alışveriş etme.
» Bugünün işini yarına bırakma.

5. Atasözlerinin bazıları aynı veya yakın anlamlıdır. Örnek

» *Mum dibine ışık vermez. ↔ Terzi kendi söküğünü dikemez.*

» *Körle yatan şaşşı kalkar. ↔ Üzüm üzümeye baka baka kararır. ↔ İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar.*

6. Atasözlerinin bazıları zıt anlamlıdır.

Örnek

» *Fazla mal göz çıkarmaz. → Azıcık aşım, kaygısız başım.*

» *İyilik eden iyilik bulur. → İyilikten maraz doğar.*

Atasözleri ve Deyimlerin Ortak Özellikleri:

1. Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir.
2. Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar.
3. Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar.
4. Genellikle mecaz anlam taşırlar.

Atasözleri ile Deyimler Arasındaki Farklar:

1. Atasözleri cümle şeklindeyken, deyimler çoğunlukla söz grubu şeklindedir.

Örnek

» İşleyen demir ışıldar. (atasözü)

» İki yakası bir araya gelmemek (deyim)

2. Atasözleri tüm zamanlar için ve herkes için geçerlidir. Deyimler ise anlık durumlar için ve sözü söyleyen kişi ya da kişiler için geçerlidir.

Örnek

» *“Öfkeyle kalkan zararlar oturur” sözü her zaman ve herkes için geçerli olduğu için atasözüdür “kulak kabartmak” sözü ise anlık bir durumu bildirdiği için deyimdir.*

3. Atasözleri topluma öğüt verirken, deyimler sadece içinde bulunulan durumları bildirir. Yani deyimlerin ders verme özelliği yoktur.

Örnek

» *“Çobansız koyunu kurt kapar.” sözü ders verdiği için atasözüdür.*

» *“Burnu havada olmak” sözü ise öğüt verme amacı taşımadığı için deyimdir.*

Deyimler

Bir olayı, bir durumu, bir kavramı daha etkileyici anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman gerçek anlamdan uzaklaşmış kendine özgü anlam kazanan kelime gruplarına **deyim** denir.

Deyimler, hem yazılarımıza hem de konuşmalarımıza derinlik katar. Anlattıklarımızı ilgi çekici hâle getirir. Birkaç cümleyle anlatabileceğimiz bir durumu iki üç sözcükten oluşan bir deyimle anlatabiliriz. Böylece kısa ve özlü anlatım sağlamış oluruz.

sırt: Boyundan bele kadarki bölüm

yer: Bir şeyin kapladığı boşluk, mekan.

gelmek: ulaşmak, varmak.

» **Sırtı yere gelmemek:** Güçlü olmak, sarsılmamak, yerinden düşürülemez.

Deyimlerin Özellikleri

1. Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimlerde bulunan sözcüklerin yerine eş anlamlıları bile getirilemez. Sözcüklerin yerleri değiştirilemez. Bu şekilde bir kullanım anlatım bozukluğuna yol açar.

» **Sürahiden** boşalmasına yağmak (Yanlış)

» **Bardaktan** boşalmasına yağmak (Doğru)» **Suratından** düşen bin parça (Yanlış)

» **Yüzünden** düşen bin parça (Doğru)

2. Deyimler şahsa ve zamana göre çekimlenebilir.

» Ödevimi yapınca öğretmenin **gözüne girdim.** (Ben)

» Ödevimizi yapınca öğretmenin **gözüne girdik.** (Biz)

3. Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır.

» "**Kök söktürmek**" deyimini "bir bitkinin kökünü çıkarttırmak" değil, "güçlük çıkarmak, uğraştırmak" anlamındadır.

» "**Hapı yutmak**" deyimini "ilaç içmek" değil, "kötü duruma düşmek" anlamındadır.

4. Bazı deyimlerin gerçek anlamları da vardır.

» **Sır saklamak:** Sırrı açıklamamak

» El sürmemek: Değmemek, dokunmamak

4. Deyimler bir kavramı ya da bir durumu anlatmak için kullanılır. Ders verme amacı taşımaz.

» "**Burun kıvrırmak**" deyimini, beğenmeyip küçümsemek anlamını içermektedir. Herhangi bir ders verme amacı taşımamaktadır.

6. Deyimler sözcük grubu ya da cümle şeklinde bulunabilir.

» Ağzı kulaklarına varmak (sözcük grubu)

» İğne atsan yere düşmez (cümle)

» İçi içine sığmamak (sözcük grubu)

» Ne tadı var ne tuzu (cümle)

Deyimler ve Atasözlerinin Ortak Özellikleri:

1. Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir.

2. Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar.

3. Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar.

4. Genellikle mecaz anlam taşırlar.

Deyimler ile Atasözleri Arasındaki Farklar:

1. Atasözleri cümle şeklindeki, deyimler çoğunlukla söz grubu şeklindedir.

» İşleyen demir işıldar. (atasözü)

» İki yakası bir araya gelmemek (deyim)

2. Atasözleri tüm zamanlar için ve herkes için geçerlidir. Deyimler ise anlık durumlar için ve sözü söyleyen kişi ya da kişiler için geçerlidir.

» "**Öfkeyle kalkan zararlı oturur**" sözü her zaman ve herkes için geçerli olduğu için atasözüdür "**kulak kabartmak**" sözü ise anlık bir durumu bildirdiği için deyimdir.

3. Atasözleri topluma öğüt verirken, deyimler sadece içinde bulunulan durumları bildirir. Yani deyimlerin ders verme özelliği yoktur.

» "**Çobansız koyunu kurt kapar.**" sözü ders verdiği için atasözüdür.

"**Burnu havada olmak**" sözü ise öğüt verme amacı taşımadığı için deyimdir.

EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLER SÖZLÜĞÜ

A

Abide-Anıt	Acayip-Garip
Acıma-Merhamet	Açıköz-Kurnaz
Ad-İsim	Adale-Kas
Adet-Tane	Adıl-Zamir
Adi-Bayağı	Aferin-Bravo
Affetmek-Bağışlamak	Ahenk-Uyum
Akıl-Us	Aksi-Ters
Al –Kırmızı	Alaka –İlgi
Alaz-Alev	Alelade-Sıradan
Allah-Tanrı	Ama-Fakat
Ama-Kör	Amaç-Erek
Amade-Hazır	Amale-İşçi
Amel-İş	Ana-Anne
Anı-Hatıra	Aniden-Birden
Anlam-Mana	Anlatım-İfade
Ant-Yemin	Apse-İltihap
Araç-Vasıta	Arıza-Bozukluk
Arka-Geri	Armağan-Hediye
Art-Arka	Arzu-İstek
Asır-Yüzyıl	Asil-Soylu
Aş-Yemek	Aşırmaq-Çalmak
Ata-Cet	Atak-Girişken
Atamak-Tayin Etmek	Atölye-İşlik
Avare-Serseri(Aylak)	
Ayakolu-Tuvalet	Ayraç-Parantez
Ayrıcalık-İmtiyaz	Aza-Üye
Acemi-Toy	Adalet-Hak
Aka-Büyük	Aleni-Açık
Ara-Fasıla	Ayakbabi-Pabuç

B

Bağışlamak –Affetmek	Bağnaz-Yobaz
Bakış-Nazar	Barış-Sulh
Basımevi-Matbaa	Basit-Yalın
Başkaldırı-İsyan	Başkan-Reis
Başkent-Başşehir	Başvuru-Müracaat
Batı-Garp	Bayağı-Adi
Bayındır-Mamur	Bayındırlık-İmar
Baytar-Veteriner	Beğeni-Gusto
Belde-Şehir	Belge-Vesika
Bellek-Hafıza	Bencil-Egoist
Benlik-Kişilik	Beraber-Birlikte
Bereket-Bolluk	Berrak-Duru
Besin-Gıda	Beyanat-Demeç
Beyaz-Ak	Beygir-At
Beyhude-Boşuna	Biçare-Zavallı
Biçim-Şekil	Bilakis-Tersine
Bilgin-Alim	Bilgisiz-Cahil
Bilhassa-Özellikle	Bilim-İlim
Bilgisiz-Cahil	Bilinç-Şuur
Bina-Yapı	Birden-Ani
Birdenbire-Aniden	Birey-Fert

Biricik-Tek
Boylam-Meridyen
Bucak-Nahiye
Buhran-Bunalım
Büro-Ofis (Yazıhane)
Baş-Kafa

Bitki-Nebat
Bozkır-Step
Buğu-Buhar
Buyruk-Emir
Bacı-Kız Kardeş

C – Ç

Cahil-Bilgisiz	Caka-Gösteriş
Camakan-Vitrin	Canlı-Diri
Cazibe-Çekim	Cehalet-Bilgisizlik
Celse-Oturum	Cenk-Savaş
Cenup-Güney	Cerahat-İrkin
Cerrah-Operatör	Cesur-Yürekli
Cet-Ata	Cevap-Yanıt
Ceviz-Koz	Cılız-Sıska
Ciddi-Ağırbaşlı	Cihaz-Aygıt
Cihet-Yön	Cilt-Ten
Cimri-Pinti	Cimri-Hasis
Cin-Tür	Civar-Yöre
Cömert-Eli Açık	Cümle-Tümce
Cılız-Sıska	Ciddi-Ağırbaşlı
Cihet-Yön	Cilt-Ten
Cimri-Pinti	Cimri-Hasis
Cins-Tür	Civar-Yöre
Cömert-Eli Açık	Cümle-Tümce
Çabuk-Acele	Çağ-Devir
Çağdaş-Modern-Uygar	Çağrı-Davet
Çayır-Davet	Çehre-Yüz
Çeşit-Tür	Çeviri-Tercüme
Çılgık-Feryat	Çılgın-Deli
Çizelge-Cetvel	Çoğunluk-Ekseriyyet
Çok-Fazla	Çamur-Balçık
Çare-Deva	

D

Dahil-İç	Daimi-Sürekli
Darbe-Vuruş	Dargın-Küs
Darılmak-Küsmek	Davet-Çağrı
Defa-Kez	Değer-Kıymet
Değerli-Kıymetli	Değnek-Sopa
Deli-Çılgın	Delil-Kanıt
Deneme-Tecrübe	Denetim-Kontrol
Deney-Tecrübe	Deprem-Zerzele
Dergi-Mecmua	Derhal-Hemen
Deri-Ten	Derslik-Sınıf
Devamlı-Sürekli	Devanim-Hareket
Devir-Çağ	Devir-Tur
Devre-Dönem	Dışalım-lthalat
Dışsatım-İhracat	Diğer-Başka
Dil-Lisan	Dilbilgisi-Gramer
Diri-Canlı	Dize-Mısra
Doğa-Tabiat	Doğal-Tabii
Doğu-Şark	Doktor-Hekim
Donuk-Mat	Doruk-Zirve
Dönemeç-Viraj	Döşek:Yatak
Duru:Berrak	Durum:Vaziyet

Duygu:His
Düşünce:Fikir
Düzmece:Sahte
Dilek:İstek
Dost:Arkadaş

E

Ebat: Boyut
Ebeveyn. Ana-Baba
Efe: Zeybek
Ehemmiyet:Önem
Eklem: Mafsal
Elbise: Giysi
Emniyet: Güvenlik
Endişe :Kaygı
Enkaz: Yıkıntı
Entari: Giysi
Erek: Amaç
Eser: Yapıt
Etki: Tesir
Evvel: Önce
Eylemsi: Fiilimsi
Edebiyat: Yazın

Ebedi: Sonsuz
Edat: İlgeç
Egoist:Bencil
Ek – İlave
Ekonomi : İktisat
Emir: Buyruk
Ender: Nadir
Endüstri:Sanayi
Enlem: Paralel
Enteresan: İlginç
Esas: Temel
Esir: Tutsak
Etraf: Çevre
Eylem: Fiil
Ev: Konut
Eda: Verme

F

Faaliyet: Etkinlik
Fakir: Yoksul-Fukara
Fare-Sıçan
Fasıla-Ara
Fazla-Çok
Fert-Birey
Fiil- Eylem
File-Ağ
Felç-Nüzul

Fakat: Ama-Lakin
Faktör-Unsur
Fark-Ayırım
Fayda-Yarar
Fena-Kötü
Feza-Uzay
Fikir-Düşünce
Füze-Roket
Fer-İşık

G

Garip-Acayip
Gaye-Amaç
Gebe-Hamile
Gelenek-Anane
Genel-Umumi
Gıda-Besin
Giz-Sır
Görev-Vazife
Gramer-Dilbilgisi
Güçlü-Kuvvetli
Gülünç-Komik
Güven-İtimat
Gözlem-Rasat
Gezmek-Dolaşmak

Garp-Batı
Gayret-Çaba
Gelecek-İstikbal-Atı
Gene-Yine
Geri-Art
Giysi-Elbise
Gizli-Saklı
Gövde-Beden
Güç-Kuvvet-Zor
Güldürü-Komedî
Güney-Cenup
Güz-Sonbahar
Gökyüzü-Sema

H

Hal-Durum
Ham-Olmamış
Hareket-Devinim
Harp-Savaş
Hasret-Özlem
Hatıra-Anı
Hayat-Yaşam
Hediye-Armağan
Hayta-Serseri
Hemen-Derhal
Hikaye-Öykü
Hudut-Sınır
Hür-Özgür
Hasım-Düşman
Hadise-Olay

Halbuki-Oysa
Hane-Ev
Hariç-Dış
Hasis-Cimri-Pinti
Hassas-Duygulu
Hayal-Düş
Haysiyet-Onur
Hekim-Doktor
Hela-Tuvalet-Wc
Hiddet-Öfke
Hisse-Pay
Hususi-Özel
Hısım-Akraba
Hareket-Devinim

I – İ

Ilıca-Kaplıca
İrgat-Rençber
İra- Karakter
İcat-Buluş
İçten-Samimi
İhracat-Dışsatım
İhtiyaç-Gereksinim
İktisat-Ekonomi
İlgeç-Edat
İlginç-Enteresan
İmar-Bayındır
İsim-Ad
İthalat-Dışalım
İtimat-Güven
İzah-Açıklama
İlan-Duyuru
İmtihan-Sınav

Irak-Uzak
İrk-Soy
İrmak-Nehir
İç-Dahil
İdare-Yönetim
İhtiyar-Yaşlı
İkaz-Uyarı
İlave-Ek
İlgi-Alaka
İlim-Bilim
İmkan-Olanak
İskemle-Sandalye
İtibar-Saygınlık
İtina-Özen
İdadi-Lise
İlşki-Münasebet

J

Jeoloji-Yer Bilimi

K

Kabiliyet-Yetenek
Kafa-Baş
Kafiye-Uyak
Kalp-Yürek
Kanıt-Delil
Kanun-Yasa
Karşın-Rağmen
Kas-Adale
Kati-Kesin
Keder-Acı
Kenar-Kıyı
Kere-Defa-Kez
Kırmızı-Al
Kir-Pislik

Kabus-Karabasan
Kafi-Yeter
Kalite-Nitelik
Kamu-Halk
Kapital-Sermaye
Kara-Siyah
Karşıt-Zıt
Kati-Sert
Kayıp-Yitik
Kelime –Sözcük
Kent-Şehir
Kesin- Kati
Kıyı-Sahil
Kirlî-Pis

Kişi-Şahıs
Komedi-Güldürü
Kontrol-Denetim
Konut-Ev
Kural-Kaide
Kuşku-Şüphe
Kuvvet-Güç
Küme-Grup
Kılavuz-Rehber
Kocaman-İri
Komik-Gülünç
Konuk-Misafir
Koşul-Şart
Kuruluş-Kurum
Kutsal-Mukaddes
Kuzey-Şimal
Küs-Dargın
Kolay-Basit

L

Laf-Söz
Lider-Önder
Lüzumlu-Gerekli
Lal-Dilsiz
Lahza-An
Lisan-Dil
Lüzumsuz-Gereksiz
Lafazan-Geveze

M

Mabet-Tapınak
Mafsal-Eklem
Mahalli-Yerel
Mahluk- Yaratık
Mahsul-Ürün
Manzara-Görünüm
Matem-Yas
Mecbur-Zorunlu
Medeni-Uygar
Mektep-Okul
Menfaat-Çıkar
Meridyen-Boylam
Mesela-Örneğin
Mesken-Konuk
Mesul-Sorumlu
Meşhur-Ünlü
Mevcut-Var
Millet-Ulus
Milli-Ulusal
Misal-Örnek
Muavin-Yardımcı
Muhtelif-Çeşitli
Mühim-Önemli
Müsabaka-Yarışma
Müspet-Olumlu
Müstakil-Bağımsız
Merkep-Eşek
Mübarek-Kutsal
Mektup-Name
Macera-Serüven
Mağlup-Yenik
Mahcup-Utangaç
Mahpushane-Hapishane
Mana-Anlam
Matbaa-Basimevi
Mebus-Milletvekili
Mecmua-Dergi
Medeniyet-Uygarlık
Melodi-Ezgi
Menfi-Olumsuz
Mesafe-Ara
Mesele-Sorun
Meslek-İş
Mesut-Mutlu
Meşrubat-İçecek
Meydan-Alan
Milletvekili-Mebus
Misafir-Konuk
Misli-Katı
Muharebe-Savaş
Müessese-Kurum
Mükafat-Ödül
Müsait-Uygun
Müstahsil-Üretici
Müşteri-Alıcı
Mani-Engel
Muallim-Öğretmen
Merasim-Tören

N

Nadir-Ender
Nasihat-Öğüt
Neden-Sebepe
Nehir-İrmak
Nesil-Kuşak
Neşe-Sevinç
Nispet-Oran
Nakil-Atama-Taşıma
Nebat-Bitki
Nefes-Soluk
Nem-Rutubet
Nesir-Düzyazı
Netice-Sonuç
Nitelik-Kalite

Noksan-Eksik
Nutuk-Söylev
Nakliyecisi-Taşımacı

Numune-Örnek
Nakit-Para-Akça
Namzet-Aday

O – Ö

Okul-Mektep
Olası-Mümkün
Olumlu-Müspet
Onarım-Tamir
Onur-Şeref
Otlak-Mera
Ozan-Şair
Öbür-Diğer
Ödlek-Korkak
Ödün-Taviz
Öge-Unsur
Öğrenim-Tahsil
Ömür-Hayat-Yaşam
Önder-Lider
Öneri-Teklif
Örgüt-Teşkilat
Örnek-Misal
Ötürü-Dolay
Özel-Hususi
Özgün-Orijinal
Özlem-Hasret
Olanak-İmkan
Olay-Vaka
Olumsuz-Menfi
Onay-Tasdik
Oran-Nispet
Oy-Rey
Öbek-Grup
Ödenti-Aidat
Ödül-Mükafat
Öfke-Hiddet
Öğrenci-Talebe
Öğüt-Nasihat
Önce-Evvvel
Önemli-Mühim
Önlem-Tedbir
Örneğin-Mesele
Öteki-Diğeri
Öykü-Hikaye
Özen-İtina
Özgür-Hür

P

Pabuç-Ayakkabı
Pinti-Cimri
Politika-Siyaset
Pasif-Edilgen
Pis-Kirli

R

Rağmen-Karşın
Rey-Oy
Rüya-Düş
Problem-Sorun
Rastlantı-Tesadüf
Rutubet-Nem
Rüzgar-Yel
Rüştiye-Ortaokul

S

Sade-Yalın
Saha-Alan
Saldırı-Hücum
Sanayi-Endüstri
Savaş-Harp
Sebepe-Neden
Sermaye-Kapital
Sıçan-Fare
Sır-Giz
Siyah-Kara
Son-Nihayet
Sorun Mesele
Sömestri-Yarıyıl
Sağlık-Sıhhat
Sahil-Kıyı-Yalı
Saldırı-İçten
Sandalye-İskemle
Saz-Çalgı
Sene-Yıl
Serüven-Macera
Sıhhat-Sağlık
Sima-Yüz
Siyaset-Politika
Sonuç-Netice
Soylu-Asil
Söylev-Nutuk

Sözcük-Kelime
Suni-Yapay
Sürat-Hız
Sevinç-Mutluluk
Sonbahar-Güz
Sözlük-Lügat

Sulh-Barış
Surat-Yüz
Süreklî-Devamlı
Sınıf-Derslik
Sorumluluk-Mesuliyet
Sınav-İmtihan

Ş

Şafak-Tan
Şahit-Tanık
Şans-Talih
Şart-Koşul
Şef-Lider-Önder
Şekil-Biçim
Şeref-Onur
Şuur-Bilinç
Şaka-Latife

Şahıs-Kişi
Şair-Ozan
Şark-Doğu
Şayet-Eğer
Şehir-Kent
Şen-Neşeli
Şöhret-Ün
Şüphe-Kuşku

T

Tabiat-Doğa
Tabip-Hekim-Doktor
Talih-Şans
Tane-Adet
Tanım-Tarif
Taraf-Yan
Tarif-Tanım
Tebrik-Kutlama
Tebdir-Önlem
Tekrar-Yine
Tercüme-Çeviri
Tesadüf-Rastlantı
Toplum- Cemiyet
Tuhaf-Garip
Tuvalet-Hela-Wc
Tümör-Ur
Tren-Şimendifer-Katar

Tabii-Doğal
Talebe-Öğrenci
Tamir-Onarım
Tanık-Şahit
Tapınak-Mabet
Tarım-Ziraat
Tasdik-Onay
Tecrübe-Deney
Teklif-Öneri
Temel-Esas
Tertip-Düzen
Tesir-Etki
Tören -Merasim
Tutsak-Esir
Tüm-Bütün
Tümce-Cümle
Tartışma-Münakaşa

U – Ü

Uçurum-Yar
Uğraş-İş
Ulus-Millet
Umut-Ümit
Us-Akıl
Uygar-Medeni
Uzak-İrak
Uçak-Tayyare
Ümit-Umut
Ürün-Mahsul
Ülke-Diyar-Memleket
Üleş-Pay

Ufak-Küçük
Ulu-Yüce
Umumi-Genel
Unsur-Öğe
Uyarı-İkaz
Uyum-Ahenk
Uzay-Feza
Usta-Ehil
Ünlü-Meşhur
Üye-Aza
Ülkü-İdeal
Ürem-Faiz

V

Vaka-Olay
Varlıklı-Zengin

Vakit-Zaman
Vasita-Araç

Vatan-Yurt
Vaziyet-Durum
Viraj-Dönemeç
Vilayet-İl

Vazife-Görev
Vesika-Belge
Vücut-Gövde
Veteriner-Baytar

Y

Yalın-Sade
Yanıt-Cevap
Yapıt-Eser
Yaratık-Mahluk
Yargıç-Hakim
Yas-Matem
Yaş-İslak
Yaşlı-İhtiyar
Yazım-İmla
Yel-Rüzgar
Yetenek-Kabiliyet
Yine-Tekrar
Yoksul-Fakir
Yurt-Vatan
Yürek-Kalp
Yüzyıl-Asır

Yan-Taraf
Yapay-Suni
Yar-Uçurum
Yardımcı-Muavin
Yarıyıl-Sömestri
Yasa-Kanun
Yaşam-Hayat-Ömür
Yazı-Ova
Yekün-Toplam
Yerel-Mahalli
Yıl-Sene
Yitik-Kayıp
Yöntem-Metot
Yüce-Ulu
Yüz-Surat-Sima-Çehre
Yemek-Aş

Z

Zaman-Vakit
Zengin-Varlıklı
Zıt-Karşıt
Ziyan-Zarar
Zorunlu-Mecburi
Zehir-Agu

Zarar-Ziyan
Zeybek-Efe
Ziraat-Tarım
Zor-Güç
Zırnık-Metelik
Zabit-Subay

EŞ SESLİ KELİMELER SÖZLÜĞÜ

- **aç** : (I) Yemek yemesi gereken (II) Açmak eylemi
- **açma** : (I) Açma işi (II) Bir tür susamsız, kalınca, yağlı çörek
- **ağız** : (I) Konuşma, yeme organı (II) Anadildeki yöresel konuşma biçimi (III) Doğum yapmış hayvanın ilk sütü
- **ahu** : (I) Ceylan (II) Güzel kadın
- **ağ** : (I) İplik, sicim, tel vb. ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü (II) Pantolonun apış arasına gelen yeri
- **ak** : (I) Beyaz renk (II) Akmak eylemi
- **akar** : (I) Gelir getiren mülk (II) Bir tür eklem bacaklı canlı (III) Sıvı, akıcı madde
- **akide** : (I) İnanç (II) Bir tür şeker
- **akrep** : (I) Zehirli bir hayvan (II) Saatin iki ibresinden küçüğü
- **al** : (I) Kırmızı renk (II) Almak eylemi
- **alay** : (I) Askerî birlik (II) Küçümseyerek eğlence konusu yapma
- **an** : (I) Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası (II) Anmak eylemi
- **ar** : (I) 100 m² değerinde yüzey ölçü birimi (II) Utanma, utanç duyma
- **arı** : (I) Temiz, saf (II) Bal yapan böcek
- **arş** : (I) Göğün en yüksek katı (II) Askerlikte “Yürü” komutu
- **arz** : (I) Sunma, üst makama bildirme (II) Yeryüzü
- **asma** : (I) Asmak işi (II) Üzüm veren bitki türü
- **at** : (I) Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan hayvan (II) Atmak eylemi
- **atlas** : (I) Parlak ipek kumaş (II) Kıta ve ülkelerin haritalarını içeren kitap
- **atlet** : (I) Kolsuz, askılı fanila (II) Atletizmle uğraşan kimse

- **bağ** : (I) Bağlamak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb. düğümlenebilir nesne (II) Üzüm yetiştirilen arazi
- **bağır** : (I) Göğüsün ön kısmı (II) Bağırarak eylemi
- **bahar** : (I) Mevsim adı (II) Bir çeşit baharat
- **bar** : (I) Artvin ve Erzurum yörelerinde oynanan, ağır ritimli bir halk oyunu (II) İçkili eğlence yeri
- **basma** : (I) Basmak işi (II) Bir tür pamuklu kumaş
- **baş** : (I) İnsan ve hayvanlarda vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa (II) Çıban
- **bel** : (I) İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasındaki bölüm (II) Toprak işleme yarayan tarım aracı
- **ben** : (I) Tende ki ufak, koyu renkli leke veya kabartı (II) Birinci teklik kişi zamiri
- **bere** : (I) Yuvarlak, yassı ve sipersiz başlık (II) Hafif çürük, yara
- **bez** : (I) Dokuma kumaş (II) Bezmek işi (III) Salgı oluşturan bir organ
- **bin** : (I) Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı (II) Binmek eylemi
- **birlik** : (I) Bir olma, tek olma (II) Askerî topluluk
- **biz** : (I) Birinci çokluk şahıs zamiri (II) Kunduracı aleti
- **boy** : (I) Taban ile en yüksek nokta arasındaki uzaklık (II) Kabile, aynı soydan gelen topluluk
- **bozuk** : (I) Bozulmuş, kötü işleyen (II) Bir çeşit perdesiz saz
- **bölük** : (I) Bütünden ayrılmış kısım (II) Askerî birlik

- **cazır** : (I) Güreşçileri tanıtan kimse (II) Fitne
- **cebir** : (I) Zor, zorlayış (II) Matematiğin bir kolu
- **cihat** : (I) Din uğruna yapılan savaş (II) Yönler, taraflar
- **çapak** : (I) Göz pınarında ve kirpiklerde birikerek kuruyan akıntı (II) Bir balık türü
- **çay** : (I) Nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık (II) İçecek türü (III) Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu
- **çelik** : (I) Demirden elde edilen bir maden türü (II) Kısa kesilmiş dal
- **çil** : (I) Yüzde oluşan kahverengi küçük benekler (II) Dağ tavuğu
- **çile** : (I) Sıkıntı (II) İpek, yün, pamuk vb. her türlü iplik demeti
- **çit** : (I) Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çekilen duvar türü (II) Pamuktan dokunmuş basma
- **dağ** : (I) Çevresinden daha yüksek olan yer şekli (II) Kızgın bir demirle vurulan damga
- **dal** : (I) Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri (II) Dalmak eylemi (III) Çıplak, yalın, sade
- **dam** : (I) Yapıların üstünü örten kısım, çatı (II) Dansta kavalenin eşi
- **dar** : (I) İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşısı (II) İdam mahkûmlarını asmak için dikilen direk
- **devir** : (I) Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası (II) Dönme, dönüş

- **dil** : (I) Konuşma organı (II) İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan (III) Düşmandan alınan esir
- **din** : (I) İnanç, ibadet (II) Dinmek eylemi (III) Kuvvet birimi
- **diz** : (I) Bacağın ortasındaki eklemli bölge (II) Dizmek eylemi
- **dolu** : (I) Bir yağış türü (II) İç boş olmayan, doldurulmuş
- **don** : (I) İç çamaşırı (II) Suların buz tutması
- **düş** : (I) Rüya (II) Düşmek eylemi
- **ebe** : (I) Doğum yaptıran kadın (II) Oyunda baş olan çocuk
- **eda** : (I) Davranış, tavır (II) Naz, işve (III) Dini ibadeti yerine yetirme
- **ehliyet** : (I) Yapabilme gücü (II) Sürücü belgesi
- **ek** : (I) İlave (II) Ekmek eylemi
- **ekmek** : (I) Tarlaya tokum serpmek (II) Tahıldan yapılan yiyecek
- **el** : (I) Tutma, kavrama organı (II) Yabancı (III) Ülke, yurt, il
- **emir** : (I) Buyruk, komut (II) Bir ülkenin başı, sultan
- **er** : (I) Erkek, adam (II) Erken
- **eser** : (I) Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt (II) İz, işaret, belirti
- **esrar** : (I) Gizler, sırlar (II) Uyuşturucu madde
- **eş** : (I) Birbirinin aynı olan, benzer (II) Karı, koca, hayat arkadaşı (III) Eşmek eylemi

- **far** : (I) Taşıtların ön kısmındaki ışık (II) Kadınların göz kapaklarına sürdükleri boya
- **fit** : (I) Birini başkasına karşı kıskirtma (II) Ödeşme, razı olma (III) İngiliz uzunluk ölçüsü
- **gam** : (I) Üzüntü, tasa, kaygı (II) Sekiz notanın sıralanmış dizisi
- **gaz** : (I) Hava gibi uçucu madde (II) Tül
- **geç** : (I) Beklenen zamandan sonra olan (II) Geçmek eylemi
- **gen** : (I) İçinde bulunduğu hücreyi veya organizmayı etkileyen kalıtsal öge (II) Geniş (III) Bir süre boş bırakılan tarla
- **geri** : (I) Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü (II) Büyük kıl çuval
- **gez** : (I) Ok ve tüfekteki kertik (II) Yer ölçmeye yarayan düğümlü ip (III) Gezmek eylemi
- **gezi** : (I) Seyahat (II) Hareli kumaş
- **giz** : (I) Sır (II) Geminin bayrak sereni
- **gözleme** : (I) Gözlemek işi (II) Bir tür hamur işi
- **güç** : (I) Kuvvet, efor (II) Kolay olmayan, zor
- **gül** : (I) Güzel kokulu bir çiçek (II) Gülmek eylemi
- **hak** : (I) Adalet (II) Ağaca, taşta yazı yazma veya şekil oyma
- **hal** : (I) Pazar yeri (II) Çözme, çözülme (III) Tahttan indirme
- **han** : (I) Eski Türklerde devlet başkanı (II) Konaklama yeri
- **hani** : (I) "Nerede, ne oldu, nerede kaldı" anlamlarında kullanılan bir söz (II) Levrek balığı türü

- **hayat** : (I) Canlı, sağ olma durumu (II) Evlerde, üstü kapalı, bir veya birkaç yanı açık sofa
- **hayır** : (I) "Yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında reddetme sözü (II) İyilik, karşılıksız yardım
- **hiyar** : (I) Salatalık (II) Bir şeyi seçmekte veya yapıp yapmamakta özgürlük
- **hisar** : (I) Hendekle çevrili kale (II) Türk müziğinde bir makam
- **irak** : (I) Uzak (II) Türk müziğinde bir makam
- **iç** : (I) Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil (II) İçmek eylemi
- **in** : (I) Yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk (II) İnmek eylemi
- **it** : (I) Köpek (II) İtmek eylemi
- **kal** : (I) Madenleri eritip birbirinden ayırma (II) Kalmak eylemi (III) Söz, laf
- **kalkan** : (I) Savaşçıların kullandığı korunmalık (II) Yassı, büyük bir balık
- **kan** : (I) Damarda dolaşan sıvı (II) Kanmak eylemi
- **kanepa** : (I) Birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk, çekyat (II) Peynir, sucuk, salam vb. şeylerle süslenen çok küçük ekme
- **kanun** : (I) Yasa (II) Bir çeşit çalgı

- **kap** : (I) İçinde gıda veya eşya saklanan nesne (II) Kapmak eylemi (III) Kadınların giydiği kolsuz üstlük
- **kaplıca** : (I) Ilica (II) Taneleri ufak bir cins buğday
- **kar** : (I) Bir yağış biçimi (II) Karmak eylemi
- **kara** : (I) Yer, toprak (II) En koyu renk, siyah
- **karga** : (I) Siyah tüylü, ötücü kuş (II) Bir şeyin asıl durumunu yitirerek baş aşağı olması
- **kart** : (I) Gençliği ve tazeliği kalmamış (II) Düzgün kesilmiş ince karton parçası
- **kas** : (I) Adele (II) Küçümseyerek eğlence konusu yapma
- **kaş** : (I) Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası (II) Anmak eylemi
- **kat** : (I) Bir yapıda iki döşeme arasında yer alan daire veya odaların bütünü (II) Kesme, kesilme (III) Katmak eylemi
- **katı** : (I) Sert (II) Kuşların ikinci midesi
- **katılmak** : (I) Karıştırılmak, bir topluluğa girmek (II) Aşırı gülmekten nefesin kesilmesi
- **kav** : (I) Çabuk tutuşan, süngerimsi madde (II) İçki mahzeni
- **kay** : (I) Yaz yağmuru (II) Kusmak (III) Kaymak eylemi
- **kaymak** : (I) Sütün veya yoğurdun üstündeki koyu yağlı katman (II) Kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek
- **kaz** : (I) Bir tür kümes hayvanı (II) Kazmak eylemi
- **kefe** : (I) Terazî gözlelerinden her biri (II) Atların tüylerini parlatmak için kullanılan araç
- **kes** : (I) Yakmak için kullanılan iri saman (II) Jimnastik ayakkabısı (III) Kesmek eylemi
- **kese** : (I) Küçük torba (II) Kısa, kestirme yol
- **kır** : (I) Kül rengi (II) Şehir dışında kalan, boş ve geniş yer (III) Kırmak eylemi

- **kış** : (I) Soğuk mevsim (II) Kümes hayvanlarını kovalamak için çıkarılan ses
- **koca** : (I) Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş (II) Büyük, geniş
- **kolluk** : (I) Gömlek kollarının ucundaki iliklenen bölüm, manşet (II) Güvenliği sağlamakla görevli polis veya jandarma
- **konak** : (I) Büyük ve gösterişli ev (II) Bebeklerin başlarında görülen kepek tabakası
- **kot** : (I) Bir tür pantolon (II) Temel ile zemin arasındaki yükseklik (III) Tahtadan yapılmış bir ölçek
- **koy** : (I) Denizin, gölün karaya sokulduğu bölümü (II) Koymak eylemi
- **koyun** : (I) Geviş getiren bir hayvan (II) Kollar arası, kucak
- **kök** : (I) Bitkilerin yer altındaki uzantısı (II) Sazı kurmaya yarayan burğu
- **kötek** : (I) Baston, sopa (II) Gölge balığı
- **kupa** : (I) Cam veya seramikten yapılmış, kulplu, büyük bardak (II) Bir tür atlı araba
- **kur** : (I) Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri (II) Karşı cinsle ilgi göstererek onun gönlünü kazanmaya çalışma (III) Kurmak eylemi
- **kurt** : (I) Yırtıcı, etçil memeli hayvan (II) Bazı böceklerle veya böcek kurtçuklarına verilen ad
- **kurum** : (I) Bacalarda biriken kalın is (II) Kuruluş, müessese (III) Büyüklük taslama
- **kül** : (I) Yanan şeylerden artakalan toz madde (II) Bütün, tüm
- **küp** : (I) Topraktan yapılan kap (II) Birbirine eşit karelerden oluşan altı yüzlü dikkörtgen
- **küre** : (I) Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim (II) Madenci ocağı

- **lal** : (I) Dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş, dilsiz (II) Değerli bir taş
- **lama** : (I) Bir tür hayvan (II) Buda rahibi
- **mahsus** : (I) Özel, özgü (II) Belli, anlaşılan, hissedilen
- **manda** : (I) Su sığırı, camız (II) Az gelişmiş ülkelerin, büyük devletlere yönetme vekilliği vermesi
- **mâni** : (I) Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel (II) Genellikle yedili hece ölçüsüyle söylenen halk şiiiri
- **mastar** : (I) Fiilin -mak / -mek veya -ma / -me ekleri alan ve ad gibi kullanılan biçimi (II) Sivacı ve duvarcıların, cetvel gibi kullandıkları, uzun, ensiz ve düz tahta
- **mat** : (I) Satranç oyununda taraflardan birinin yenilgisi (II) Parlak olmayan, donuk
- **maya** : (I) Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde (II) Damızlık dişi hayvan (III) Uzun havalardan bir tür halk türküsü
- **meç** : (I) Keskin olmayan kılıç (II) Saçın küçük tutamlar biçiminde değişik renklerde boyanmış hâli
- **mest** : (I) Sarhoş (II) Üzerine mesh edilebilen, yumuşak bir ayakkabı türü
- **mey** : (I) Şarap (II) Ağzı yassı bir zurna türü
- **mil** : (I) Selin bıraktığı balçık (II) İnce ve uzun metal çubuk (III) Uzaklık ölçü birimi
- **misket** : (I) Mis üzümlünden yapılan şarap (II) Bomba ve şarapnellerin içinde bulunan kurşun veya demir tanelerin adı (III) Bir tür halk oyunu

- **namlı** : (I) Ünlü (II) Samanından ayrılmış arpa, buğday yığıni
- **nefis** : (I) Öz varlık, kişilik (II) Pek hoş, çok güzel
- **net** : (I) Bütün çizgileri belirgin olan, iyi görünen (II) Teniste servis atışlarında topun fileye değdiğini belirtmek için kullanılan bir söz
- **ocak** : (I) Ateş yakmaya, pişirmeye, ısıtmaya yarayan yer (II) Yılın ilk ayı
- **ortanca** : (I) Büyükle küçük arası (II) Mor çiçekli süs bitkisi
- **oy** : (I) Bir toplantıya katılanların, birkaç seçenekten birini tercih etmesi, rey (II) Oymak eylemi
- **oymak** : (I) Aşiret (II) Oyma işi
- **öd** : (I) Safra (II) Yanarken güzel koku veren, öd ağacı
- **öz** : (I) Bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı (II) Kan bağı ile bağlı olan, üvey olmayan (III) Dere, çay
- **pala** : (I) Geniş ağızlı bir kılıç (II) Bez parçalarından dokunan basit kilim
- **palamut** : (I) Pulsuz bir balık (II) Meşe ağacının yemişi
- **parti** : (I) Siyasi topluluk, fırka (II) Bir bütünün parçası, kısım

- **pas** : (I) Oksitlenme sonucunda oluşan madde
(II) Bazı top oyunlarında oyuncuların birinin topu takım arkadaşına geçirmesi
- **pat** : (I) Yassı, basık (II) Papatyaya benzeyen otsu bir bitki
- **patron** : (I) İşveren (II) Elbise için kesilmiş kağıt kalıp
- **pazı** : (I) Koldaki şişkince kas (II) Yemek yapılan bir bitki, yabanî ispanak (III) Bir ekmeçlik hamur topağı
- **pes** : (I) Yenilgiyi kabul ettiğini belirtmek için veya şaşkınlık veren davranışlara karşılık olarak kullanılan bir söz (II) Hafif, yavaş sesle söylenen
- **peş** : (I) Arka, art (II) Bazı giysilerin bol olması için yanlarına eklenen kumaş parçası
- **pike** : (I) Kabartmalı pamuklu kumaş (II) Uçağın yüksekten hedefe dik olarak saldırması
- **pota** : (I) Basketbol kalesi (II) İçinde maden eritilen kap
- **puf** : (I) Kabartılmış minder (II) Bezginlik, usanç anlatan bir söz
- **pusula** : (I) Yön tespit etmek için kullanılan kadranlı araç (II) Küçük bir kâğıda yazılmış kısa mektup, tezkere
- **put** : (I) Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan nesne (II) İpekten bükülmüş iplik
- **rahim** : (I) Döl yatağı (II) Acıma, esirgeme
- **rast** : (I) Doğru, düzgün, tesadüf (II) Klasik Türk müziğinde bir makam
- **saç** : (I) Baş derisini kaplayan kıllar (II) Saçmak eylemi
- **saf** : (I) Dizi, sıra (II) Katksız, halis
- **safr** : (I) Denizcilikte denge için kullanılan ağırlık (II) Karaciğerin salgıladığı acı sıvı, öd
- **sağ** : (I) Solun karşıtı (II) Canlı, diri

- **saka** : (I) Sucu (II) Renkli, güzel sesli bir kuş
- **sal** : (I) Düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı
(II) Salmak eylemi (III) Tabut
- **sandal** : (I) Kerestesi sert ve kokulu bir ağaç
(II) Kürekle yürütülen deniz teknesi (III) Sandalet
- **satır** : (I) Yazının bir sırası (II) Et kesme bıçağı
- **saz** : (I) Su kıyısında, bataklıkta yetişen ince, açık sarı renkli kamış (II) Her tür müzik aracı, çalgı
- **sedir** : (I) Arkalıksız, üstü minderli divan (II) Bir tür ağaç
- **sele** : (I) Yayvan, genişçe sepet (II) Bisikletin oturulacak yeri
- **sema** : (I) Gök (II) İştme, duyma
- **ser** : (I) Baş, kafa (II) Limonluk (III) Sermek eylemi
- **seri** : (I) Bir bütün oluşturan şeylerin tümü, dizi
(II) Hızlı
- **set** : (I) Toprağın kaymasını veya suyun akmasını önlemek için yapılan kalın duvar (II) Masa tenisi, voleybol vb. oyunlarda maçın her bir bölümü
- **sır** : (I) Bir tür cila, vernik (II) Gizli tutulan şey
- **sim** : (I) Gümüş (II) İşaret
- **sirke** : (I) Bit, tahtakurusu vb. asalak böceklerin yumurtası (II) Ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu
- **soluk** : (I) Ciğerlere hava alıp verme, nefes
(II) Rengi atmış olan, solmuş, uçuk
- **som** : (I) İçi dolu olan (II) Rıhtımın su üstündeki bölümü
- **somun** : (I) Yuvarlak ve şişkin ekmeç (II) Cıvatanın ucuna geçirilen, içi yivli demir başlık
- **soy** : (I) Sülale, ırk (II) Soymak eylemi
- **sur** : (I) Kale duvarı (II) Uğur, alın yazısı, talih
- **sümsük** : (I) Uyuşuk davranan, miskin (II) Sivri gagalı deniz kuşu
- **sürme** : (I) Sürmeç işi (II) Kırpık diplerine sürülen siyah boya

- **şah** : (I) Padişah, hükümdar (II) Atın, ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde durması
- **şan** : (I) Ün, şöhret (II) Ses dizisi
- **şap** : (I) Antiseptik bir madde (II) İnce kum ve çimentoyla yapılan düzgün döşeme sıvası
- **şık** : (I) Güzel, zarif, modaya uygun (II) Seçenek
- **şiş** : (I) Şişmiş olan yer, şişlik (II) Bir ucu sivri, demir veya ağaçtan, ince uzun çubuk
- **tabak** : (I) Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap (II) Deri işleyen
- **tabaka** : (I) Katman (II) Cepte taşınan tütün veya sigara kutusu
- **taç** : (I) Hükümdar başlığı (II) Futbolda yandan atış
- **tart** : (I) Kalıpta pişen bir tür meyveli pasta (II) Tartmak eylemi
- **tavla** : (I) At ahır (II) Otuz pul ve iki zarla iki kişinin karşılıklı oynadığı oyun
- **tavşan** : (I) Kemirgen kır hayvanı (II) Oyma yapan sanatçı
- **tay** : (I) Üç yaşına kadar olan at yavrusu (II) Denk, eşit, eş
- **tek** : (I) Eşi olmayan, biricik, yegâne (II) Sessiz, hareketsiz
- **etik** : (I) Ateşli silahlarda ateşlemeyi sağlamak için çekilen küçük parça (II) Çabuk davranan, çevik
- **tez** : (I) Çabuk olan, süratli (II) Düşünce, görüş, sav
- **toka** : (I) Kemer, kayış, ayakkabı vb.nin iki ucunu birbirine bağlamaya yarayan tutturmalık (II) El sıkışma
- **ton** : (I) Bin kilogramlık ağırlık (II) İnsan veya çalgı sesinin yükseklik, alçaklık derecesi

- **toy** : (I) Gençliği sebebiyle görgüsüz ve beceriksiz olan (II) Ziyafet (III) Yabani bir av kuşu
- **uç** : (I) Genellikle uzun bir nesnenin incelererek biten son ve sivri noktası (II) Uçmak eylemi
- **uçuk** : (I) Uçmuş, soluk (II) Deride beliren kabarcık
- **uz** : (I) İyi, güzel (II) Uzak, uzun, çok
- **üs** : (I) Bir kuvvete yükseltilmiş bir sayının üzerine yazılan ve kaçınıcı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı (II) Kök, asıl, temel, esas
- **vokal** : (I) Sesle ilgili (II) Ünlü harf
- **yakınmak** : (I) Kına, yakı vb.ni vücudun bir yerine sürmek, koymak (II) Şikâyet etmek
- **yakmak** : (I) Kına, yakı vb.ni koymak, sürmek (II) Ateşlemek, tutuşturmak (III) Türkü, ağıt vb. düzenlemek, bestelemek
- **yar** : (I) Uçurum (II) Yarmak eylemi
- **yaş** : (I) Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman (II) Nemli, ıslak
- **yaşlı** : (I) Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (II) Gözü yaşla dolmuş
- **yat** : (I) Kalkan, zırh vb. korunma aracı (II) Gezinti gemisi (III) Yatmak eylemi
- **yaz** : (I) Sıcak mevsim (II) Yazmak eylemi
- **yazın** : (I) Yaz mevsiminde (II) Edebiyat

- **yazma** : (I) Yazmak işi (II) Fırça ile veya tahta kalıplarla desen yapılmış bez
 - **yen** : (I) Giysi kolu (II) Yenmek eylemi
 - **yormak** : (I) Yorgun duruma getirmek (II) Bir anlam vermek, yorumlamak
 - **yüz** : (I) Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı (II) Sima, çehre, surat (III) Yüzmek eylemi
-
- **zar** : (I) İnce perde veya örtü (II) Küp şeklinde ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı